

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

GINTAUTĖ JURKEVIČIŪTĖ

JAUNIMO SOCIOKULTŪRINĖS VEIKLOS
ORGANIZAVIMAS KAIMO BENDRUOMENĖJE
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė:
Doc.dr. R.J.Šinkūnienė

VILNIUS, 2010

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

JAUNIMO SOCIOKULTŪRINĖS VEIKLOS
ORGANIZAVIMAS KAIMO BENDRUOMENĖJE

Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62405S204

Vadovė
doc.dr. J. R. Šinkūnienė
2010 12

Recenzentas

2010 12

Atliko
SDmns9-01 gr. Stud.
G. Jurkevičiūtė
2010 12

VILNIUS, 2010

TURINYS

IVADAS	4
1. JAUNIMO SOCIOKULTŪRINĖS VEIKLOS SITUACIJOS ANALIZĖ KAIMO BENDRUOMENĖJE	9
1.1. Kaimo bendruomenės apibrėžtis, funkcijos, bruožai	9
1.2. Sociokultūrinės veiklos organizavimo specifika kaimo bendruomenėje	13
1.3. Kaimo jaunimo socialinės problemos Lietuvoje	17
1.4. Jaunimo užimtumo organizavimo galimybės kaimo bendruomenėje	22
1.4.1. Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo ypatumai	25
1.4.2. Socialinių ir kultūrinių institucijų bendradarbiavimas su vietos bendruomene	28
1.4.3. Neformalaus ugdymo organizavimas kaimo bendruomenėje	29
1.4.4. Socialinio darbuotojo veiklos galimybės kaimo bendruomenėje	32
1.5. Bendruomenės centrų tipologija	36
2. JAUNIMO SOCIOKULTŪRINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMO GALIMYBIŲ IR LŪKESČIŲ TYRIMAS KAIMO BENDRUOMENĖJE	40
2.1. Tyrimo metodika	40
2.2. Lyginamoji jaunimo ir bendruomenės vadovų apklausos rezultatų analizė.	43
IŠVADOS	68
REKOMENDACIJOS	70
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	71
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	72
SUMMARY	73
LITERATŪRA	74
PRIEDAI	80

IVADAS

Aktualumas. Lietuvoje jaunu žmogumi laikomas asmuo nuo 14 iki 29 metų amžiaus (LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, Žin., 2003, Nr.119-5406). Jaunimas sudaro grupę, kurioje pastebimi tam tikri pokyčiai: jauni žmonės vėliau pradeda dalyvauti darbo rinkoje ir vėliau kuria šeimas; jų gyvenime mokymasis ir darbinė veikla vyksta netolygiai; bet svarbiausia – jų individualūs gyvenimo keliai yra daug įvairesni nei praeityje (Europos Komisijos Baltoji Knyga, 2002).

Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Žin., 2003, Nr.119-5406) apibrėžia, kad jaunimo politika tai sritis, kurioje sprendžiamos jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuotis jauno žmogaus asmenybei bei jam integruotis į visuomenės gyvenimą, siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms.

Teisės aktuose: LR Jaunimo politikos pagrindų įstatyme (Žin., 2003, Nr.119-5406), LR Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (Žin., 2004, Nr. 30-995), Neformaliojo ugdymo koncepcijos projekte (2008), nėra išskirtų priemonių atskirai spręsti kaimo jaunimo problemoms. Lietuvoje jaunimo politika daugiausiai reglamentuoja jaunimo organizacijų veiklą, jų struktūrą. Trūksta įstatymų įtakojančių socialinės, ekonominės jaunimo padėties gerėjimą, efektyvesnį jaunimo integravimąsi į darbo rinką bei visuomenę (Kaimo jaunimo situacijos tyrimas, 2006).

Lietuvos Respublikos Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (Žin., 2004, Nr. 30-995) teigiama, kad sudėtinga šalies socialinė ir ekonominė būklė sąlygoja ne tik visuomenės kultūrinių, dvasinių vertybių nuosmukį, tačiau nuo jos labai priklauso ir kriminogeninė bei socialinė vaikų ir jaunimo situacija. Esant nepakankamai patrauklių veiklos galimybių iškyla grėsmė nusikalstamam jaunimo elgesiui (Clert, Lytle, 2004).

A. Juodaitytė (2002), G. Kvieskienė (2003) pažymėjo, kad jaunimo gyvenimo raida neatsiejama nuo sudėtingos sociokultūrinių, ekonominių ir politinių sąlygų sąveikos. Taigi kyla būtinybė tirti tą socialinę realybę, kurioje vyksta kaimo jaunimo socializacija. Šiuolaikinis jaunimas bręsta ypač komplikuotoje, dinamiškoje sociokultūrinėje aplinkoje, kurioje bendruomenė nebeatlieka esminės psichologinio saugumo ir socialinės globos funkcijų. I. Jonutytės (2007) teigimu, mikrosociumo poveikis žmogaus socializacijai priklauso nuo jo įsitraukimo į gyvenamosios aplinkos veiklą. Jaunimas, gyvenantis tam tikroje socialinėje terpėje (mikrosociume), patiria socialinę atskirtį. Socialinės atskirties esmę sudaro ne tik materialiniai, bet svarbiausia socialiniai ryšiai, kurie gali reikšti ne tik tam tikrų visuomenės narių atstūmimą, bet ir paties žmogaus ryšių su visuomene nutraukimą (Jonutytė, 2007).

Sociokultūrinė veikla yra specifinė bendruomeninio ugdymo sritis, sudaranti palankias sąlygas įvairios padėties, įvairių tautybių ir įvairaus amžiaus žmonėms realizuoti savo socialinius, kultūrinius, švietimo poreikius, siekiant sėkmingai integruotis į visuomenę (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Bendruomenės sociokultūrinės veiklos aspektus nagrinėjo šie lietuvių ir užsienio autoriai: V.Baršauskienė (2001), I. Leliūgienė (2003), M. Spierts (2003) ir kt. Socialinio ugdymo bendruomenėje problematiką ir reikšmingumą moksliniuose darbuose nagrinėjo A. Juodaitytė (2002), I. Leliūgienė (2003), Ch. Johnson, A. Vanneman (2001), B. Longstaff (2008). Bendruomenės, kaip jaunimo ugdymo ir socialinės paramos mikrosociume sistemos galimybes tyrinėjo M. Spierts (2003), L.C. Johnson (2001), C. Sutton (1999), M. Kravale (2006), V. Baršauskienė, I. Leliūgienė (2001).

M. Urmonienė (2004) teigia, kad bendruomenė ir bendruomeniškumo aplinka jaunimui būdinga kaip socialinio atskleidimo sąlyga bei jaunimo problemų sprendimo reguliacinis veiksnys. Jaunimą galima išskirti, traktuoti kaip atskirą amžiaus grupę bei ypatingą visuomenės dalį, turinčią savo problematiką, savybes, interesus bei reikalingą valstybės bei kitų visuomenės institucijų dėmesį. Pats jaunimo išskirtinumas siejamas su žmogaus gyvenimo laikotarpiu, kuomet yra integruojamasi į visuomenę, bręstama, tampama nepriklausomais, bandoma įsitvirtinti darbo rinkoje, kuriama šeima bei socialinė, materialinė padėtis. Tik dalyvaudamas mokyklos, gyvenamojo rajono ar bendruomenės gyvenime jaunimas gali įgyti patirties ir pasitikėjimo (Europos Komisijos Baltoji Knyga, 2002). Todėl aktualu išsiaiškinti kaip kaimo bendruomenė, organizuodama sociokultūrinę veiklą, gali prisidėti prie jaunimo socialinių problemų sprendimo, kokios yra kaimo jaunimo aktyvinimo galimybės, kokios veiklos savo kaimo bendruomenėje norėtų jaunimas.

Problema. Jaunimo (14 – 29 m.) neužimtumas, nedarbas kaime yra ypač didelė problema šiandieninėje visuomenėje. Nedirbantys, socialiai neužimti jaunuoliai lengvai pasiduoda neigiamoms socialinėms veikoms, užsiima nelegalia veikla, yra linkę į žalingus įpročius (Sakalauskas ir kt., 2000).

Siekdamos keisti susidariusią situaciją kaimo bendruomenės organizuoja sociokultūrinę veiklą (įvairius renginius, šventes), taip siekdamos pritraukti ir sudominti kuo daugiau jaunimo. Jaunimo reikalų departamento tyrimo duomenys (2007) parodė, kad ne visada šios užimtumo ir laisvalaikio praleidimo formos iš tiesų atitinka jaunimo poreikius, todėl stokojama aktyvaus dalyvavimo ir įsitraukimo į sociokultūrinę veiklą. Kyla tokie probleminiai klausimai: **kokią veiklą reikia organizuoti, kad jaunimas įsitrauktų į kaimo bendruomenės gyvenimą? Kokia sociokultūrinė veikla jaunimui yra patraukli; kas turi būti daroma, kad kaimo kultūrinis gyvenimas taptų patrauklus jaunimui? Kokie yra jaunimo lūkesčiai; kaip kaimo bendruomenė gali prisidėti prie jaunimo socialinių problemų sprendimo?**

Darbo objektas – jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimas kaimo bendruomenėje.

Darbo tikslas – išanalizuoti jaunimo sociokultūrinės veiklos kryptis ir perspektyvas kaimo bendruomenėje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti kaimo bendruomenių tipologiją ir bendruomenės centrų kūrimosi ir plėtros perspektyvas.
2. Išnagrinėti jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo galimybes ir specifiką kaimo bendruomenėje.
3. Ištirti ir palyginti, merginų ir vaikinų sociokultūrinės veiklos poreikius ir lūkesčius kaimo bendruomenėje.
4. Išsiaiškinti, kaip kaimo bendruomenė prisideda prie jaunimo užimtumo problemų sprendimo.
5. Palyginti jaunimo ir kaimo bendruomenių vadovų nuomonę jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo klausimais.
6. Apibendrinti teorinius ir gautus empirinius duomenis ir pateikti rekomendacijas kaimo bendruomenių vadovams.

Tyrimo metodika.

Teoriniai metodai: mokslinės literatūros, artimos pasirinktai darbo temai, analizė, vertinimas, lyginimas ir apibendrinimas.

Empiriniai metodai:

- **Kiekybinis tyrimas: anketinė apklausa** kaimo jaunimui, kuria buvo siekiama išsiaiškinti kaimo jaunimo požiūrį į sociokultūrinės veiklos organizavimo situaciją ir perspektyvas kaimo bendruomenėje. Anketoje buvo pateikiami uždari ir vienas atviras klausimai, jei respondantai norėtų išreikšti savo nuomonę. Anketinėje apklausoje, kuri buvo atliekama 2010 m. liepos-rugpjūčio mėnesiais, dalyvavo 326 respondantai. Tyrimui pasirinktos 27 Joniškio rajono kaimo bendruomenės.
- **Statistinė duomenų analizė.** Tyrimo duomenų apdorojimui buvo naudojama kompiuterinė programa SPSS (Leonavičienė, 2007, Pukėnas, 2005). Kiekybinių duomenų analizei buvo naudojama aprašomoji statistika, lyginimui skaičiuoti atsakymų pasirinkimo dažniai, atliekama dichotomijų analizė ir chi-kvadrato testas, įvertinant patikimumo tarp grupių skirtumą. Darbe aptariami tik statistiškai reikšmingi skirtumai tarp požymių, kai paklaidos tikimybės reikšmė – $p < 0,05$ esant 95 % patikimumui.
- **Kokybinis tyrimas: pusiau struktūruotas interviu** kaimo bendruomenių vadovams. Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti kaimo bendruomenių vadovų nuomonę jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo kaimo bendruomenėje klausimais. Tyrime, kuris buvo vykdomas 2010 m. rugsėjo-spalio mėnesiais, dalyvavo 7 Joniškio rajono kaimo bendruomenių pirmininkai.

- **Kokybinė duomenų analizė.** Pokalbis su respondentu įrašomas į diktofoną. Po kiekvieno interviu gauta medžiaga paverčiama tekstiniu pavidalu, t.y. perrašoma. Duomenis pavertus tekstine išraiška, jie buvo koduojami, kategorizuojami ir generalizuojami.
- **Bakalauro darbo tyrimo duomenų tęstinumas.** 2009 m. autorė atliko tyrimą tema „Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo galimybės kaimo bendruomenėse, siekiant jaunimo socialinės integracijos“. Tyrimas buvo atliekamas 9 Joniškio rajone veikiančiose kaimo bendruomenėse, dalyvavo 108 respondentai (amžius 10-23 metų). Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad jaunimas nori dalyvauti kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje, nes turi galimybę daugiau pabendrauti, išmokti dirbti komandoje, įgyti naują patirtį. Tačiau išryškėjo pagrindinė priežastis, slopinanti jaunimo iniciatyvą dalyvauti kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje, nes veikla savo pobūdžiu ir įvairove neatitinka jaunimo poreikių. Pristatant tyrimo rezultatus 2009 m. gegužės 14 d. dalyvauta ŠU Edukologijos fakultete studentų mokslinėje konferencijoje ir pristatyti tyrimo duomenys tema: „Jaunimo socialinė integracija į kaimo bendruomenės organizuojamą veiklą“, Mokslinio darbo rezultatai skelbti mokslinių straipsnių leidinyje „Mokslas ir edukaciniai procesai“, 2009, Nr. 1(7). Šiauliai: Liucijus.

Tyrimo duomenų analizės rezultatai sudarė sąlygas tęsti tyrimą, kad būtų galima išsiaiškinti jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo galimybes ir lūkesčius.

Darbo struktūra:

Darbas susideda iš įvado, dviejų skyrių, išvadų ir rekomendacijų, literatūros sąrašo bei 5 priedų. Darbe pateiktos 7 lentelės ir 16 paveikslų. Darbo apimtis 79 puslapiai (be priedų).

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

1. **Jaunimas** – visuomenės narių grupė, apimanti asmenybės formavimosi bei perėjimo prie savarankiško gyvenimo visuomenėje laikotarpį gyvenančius asmenis, turinčius nuo 14 iki 29 metų (Jaunimo politikos pagrindų įstatymas, Valstybės žinios, Nr. 119-5406, 2003).
2. **Sociokultūrinis darbas** – socialinė paslauga, kuri teikiama individams, grupėms bei organizacijoms, siekiant jų kultūrinio ir visuomeninio veiklumo (Spierts, 2003).
3. **Kaimo bendruomenė** - savanoriškais socialiniais ir moraliniais ryšiais susieta žmonių grupė, kuri bendrauja ir veikia apibrėžtoje teritorijoje, turi bendras vertybes, aptarnavimo įstaigas ir tampa veiksniumi asmenybės integracijai, susitapatinimui ir pozityviai veiklai artimiausioje aplinkoje (Chaskin ir kt., 2001).
4. **Bendruomenės centras** – tai daugiafunkcinė organizacija, dirbanti bendruomenėje kartu su kitomis vietinėmis organizacijomis ir įvairiomis gyventojų grupėmis bendruomenės gerbūvio vardan. Ypatingą dėmesį bendruomenės centras skiria žmonių pilietiškumo ir iniciatyvumo skatinimui, jų įsitraukimui į savo problemų sprendimą (Bendruomenės plėtra, 2004).
5. **Universalus daugiafunkcinis centras** – švietimo, kultūros ir socialines paslaugas vaikams bei vietos bendruomenei teikianti įstaiga, kurios veiklos gali būti: ikimokyklinis, priešmokyklinis, papildomas ir kitas neformalus vaikų ugdymas, vaikų priežiūra dieną, neformalus suaugusiųjų švietimas, specialusis ugdymas, nuotolinis mokymas pagal formaliojo ir neformaliojo ugdymo programas ar jų modulius, pramoginė, sociokultūrinė, meninė vaikų ir suaugusiųjų veikla ir pan. (Universalių daugiafunkcinių centrų steigimo ir plėtros Komponentas, Programa „MTP+“, 2007).
6. **Organizavimas** – dviejų ar daugiau žmonių įtraukimas dirbti kartu tam tikroje grupėje ar organizacijoje, siekiant konkretaus tikslo ar tikslų visumos (James, Stoner ir kt., 1999).

1. JAUNIMO SOCIOKULTŪRINĖS VEIKLOS SITUACIJOS ANALIZĖ

KAIMO BENDRUOMENĖJE

1.1. Kaimo bendruomenės apibrėžtis, funkcijos, bruožai

Įvairūs autoriai - A. Karalius (2000), R. Grigas (2000), V. Baršauskienė, I. Leliūgienė (2001), L. Jovaiša (1993), M. Spierts (2003), M. Bowles (2008) ir kt., analizuodami bendruomenės sampratą, pateikia skirtingus apibrėžimus. Mokslinėje literatūroje, analizuojant bendruomenę, remiamasi keliais požiūriais (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001):

1. **Struktūrinis bendruomenės apibrėžimas** remiasi politiniu-teisiniu požiūriu. Jį sudaro nustatyti vaidmenys, atsakomybė prieš rinkėjus, balsavimo organizavimas, mokesčių mokėjimas, paslaugų suteikimas. Struktūriniu požiūriu bendruomenę galima apibrėžti kaip **geografinę teritoriją**.
2. **Socialinis-psichologinis bendruomenės apibrėžimas**. Gali būti keletas socialinių-psichologinių požiūrių į visuomenę. Vienas jų – tai žmonių, turinčių bendrus interesus, sąjungą. Jie, siekdami bendrų tikslų, turėdami bendrus poreikius, interesus, vertybes, bendrą veiklą, išgyvena tarpusavio ryšio ir priklausomybės jausmą.
3. **Žmonės ir teritorija**. Tai demografinis arba ekologinis požiūris į bendruomenę. Šiuo požiūriu bendruomenę sudaro žmonių grupė, turinti bendrų tikslų, poreikių, interesų, vertybių, bendrą veiklą.
4. **Veiklos procesai ir funkcionavimas**. Funkciniu požiūriu bendruomenė apibrėžiama kaip struktūra, kuri turi išspręsti tam tikras problemas, pasiekti tam tikrus tikslus ir atlikti tam tikras funkcijas. Proceso požiūriu analizuojama įvairi bendruomenės veikla, jos vystymosi galimybės.
5. **Socialinė sistema ir bendruomenė**. Šiuo aspektu į bendruomenę žiūrima kaip į socialinių elementų ir sistemų visumą, kuri vykdo socialinę užsąlygą.

Dažnai bendruomenės sąvoka tapatinama su angliškąju terminu *community*. Remiantis nurodomu tapatumu, bendruomenė apibrėžiama kaip „socialinių bendrijų lygmuo, kuris apibūdinamas kaip santykinai nedidelė bendrija žmonių, gyvenančių vienoje geografiškai apibrėžtoje teritorijoje ir turinčių bendrų interesų bei susiklosčiusią subkultūrą“ (Socialinis darbas: profesinės veiklos įvadas, 2005, p. 101).

Iš vienos pusės, bendruomenė suprantama kaip geografinė vieta, apibūdinama pagal fizinę vietą, nustatant aiškias ribas, ji turi savo istoriją, demografinius modelius, paslaugų tinklą. Iš kitos pusės – bendruomenė siejama su socialiniais atributais ir interesais: kalba, papročiais, klasine struktūra, etniškumu, kurie būdingi gyventojams ir kurie naudojami kolektyvinės visumos, nepriklausomos nuo

geografinės vietos, apibrėžimui. Dažnai šios dvi dimensijos yra sujungiamos (Chaskin ir kt., 2001).

Pagal tai išskiriami trys **bendruomenės tipai**:

- Teritorinė (geografinė) vietos, kurią sudaro žmonės gyvenantys tam tikroje teritorijoje;
- Interesų (funkcinė), kurią jungia bendri interesai, bendra veikla ar bendros charakteristikos;
- Mišri (Chaskin ir kt., 2001).

Louise C. Johnson (2001) analizuodamas bendruomenės sampratą, išskiria tris **aspektus**, pagal kuriuos siūloma analizuoti bendruomenę:

- Bendruomenė, kaip geografinė teritorija,
- Bendruomenė, kaip tam tikrų savybių ir santykių apibūdinimas,
- Bendruomenė, kaip įvairių santykių ir tarpusavio santykių rinkinys.

Bendruomenės, kaip ir kiekviena socialinė sistema, skiriasi. Beveik neįmanoma sukurti schemos, pagal kurią būtų galima klasifikuoti bendruomenes, kadangi per daug skirtingi dalykai čia įtraukiami. Dennis Poplin (cit. pagal Louis C. Johnson, 2001) išskyrė tris sritis, kurios yra svarbios, kalbant apie bendruomenių skirtumus: dydis, bendruomenės rajono prigimtis ir socialiniai-kultūriniai bruožai.

S. Nefas (2007) analizuodamas bendruomenės sąvokų įvairovę teigia, kad „įvairiopas sąvokos „bendruomenė“ traktavimas, ko gero, sietinas su tuo didžiuliu jos prasminiu krūviu, kuris susikaupė europinėje kultūroje ilgus amžius vartojant bendruomenės terminą“ (Nefas, 2007, p. 75).

Bendruomenė, kurios nariu yra asmuo, visada turėjo žmogui didelę reikšmę. Vietos bendruomenė, anot A. Poviliūno (2003) – tai „tam tikra socialinė grupė, kurios pagrindą sudaro maža, konkreti geografinė vieta, gyvenančius žmones sieja konkretūs tarpusavio santykiai“ (Poviliūnas, 2003, p. 71). Žmonės tapatina save su vietos bendruomene, kas reiškia, jog asmuo yra ne tik tam tikro miestelio, kaimo gyventojas, bet ir priklauso konkrečiai bendruomenei. Autorius vadina tokią bendruomenę apčiuopiamąja, kadangi jai priklausančias asmenys yra susieti konkrečiais ryšiais.

A. Poviliūnas, V. Gegužienė (2007) kaimo bendruomenę apibrėžia kaip gana homogenišką, darnią socialinę grupę, išlaikančią tradicijas, nusistovėjusias normas ir vertybes. Kaimiškiosios bendruomenių organizacijos pirmiausia siekia išjudinti vietos gyventojus iš kasdienės rutinos, telkti juos bendrai veiklai, skatinti patiems ieškoti kelių ir būdų spręsti savo socialines, kultūrinio gyvenimo, ekonomines, švietimo, aplinkosaugos problemas.

R. Dobranskienė (2004), kalbėdama apie šiuolaikinės bendruomenės bruožus teigia, kad dabartinėje visuomenėje pagrindiniu **bendruomenės bruožu** laikytinas intensyvus ir daugiaplanis bendruomenės narių bendravimas, kuris remiasi emociniais ir dvasiniais ryšiais. Bendruomenės narius vienija panaši pasaulėžiūra, vertybės, panašus gyvenimo būdas. Tačiau svarbi išlieka ir gyvenamoji vieta, kurioje išskyla buitinės, socialinės, ekonominės reikmės, kurios paprastai sprendžiamos susitelkus kaimynams.

I. Jonutytė (2007), E. Štuopytė (2002) teritorinę bendruomenę apibūdina kaip savanoriškais socialiniais ir moraliniais ryšiais, bendromis vertybėmis susietą žmonių grupę, kuri bendrauja ir veikia apibrėžtoje teritorijoje, turi bendras vertybes, aptarnavimo įstaigas ir tampa veiksniumi asmenybės integracijai, susitapatinimui ir pozityviai veiklai artimiausioje aplinkoje. Tuo tarpu R. Dobranskienė (2004) teigia, kad bendruomenė nusakoma ir vieta, kurioje įsikūrę dauguma bendruomenės narių, taip pat charakterizuojama ir grupė, kuri dalyvauja bendruomenės veikloje. I. Jonutytė (2007) pažymi, kad teritorinė bendruomenė yra artimiausia gyvenamoji erdvė ir visuomeninė aplinka, daranti įtaką vaiko socializacijai, vertybių ir nuostatų formavimuisi, elgesio stereotipų susidarymui.

Anot D. K. Kuzmickaitės (2004), teritorinės **bendruomenės pagrindas** – vientisas, integruotas žmogus, nesuskaidytas pagal atskirus visuomeninius socialinius vaidmenis. Tokioje bendruomenėje sukurama intymumo, saviraiškos, palaikymo erdvė – grupinio dalyvavimo būdas per formalias struktūras, kurios padeda atsiskleisti įsipareigojimui ir tęstinumui. Bendruomenių gyvybė palaikoma motyvacijos lygmenimis, apimančiais gilesnius klotus nei asmeniniai norai ar interesai. R. A. Nisbet (2000), V. Chauchan (2009) teigia, kad bendruomenė yra jausmo ir mąstymo, tradicijos ir įsipareigojimo, narystės ir norėjimo lydinys.

S. Nefas (2007) analizuodamas vietos bendruomenę, kurią įvardina kaip žmonių grupę, gyvenančią apibrėžtoje teritorijoje, susijusią bendru interesu ir vidiniu jausmu, didesnę dėmesį skiria funkcionaliai vietos bendruomenei. Anot autoriaus, **funkcionali vietos bendruomenė**, tai grupė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje teritorijoje ir atliekančių tam tikrus veiksmus tos vietos labui. Dėl šių priežasčių atsiranda vidinis jausmas ir bendri interesai, jog priklauso tai pačiai žmonių grupei.

R. Warren (2001) nagrinėjo ne tik pačią bendruomenės sąvoką, tačiau stengėsi apibrėžti ir jos atliekamas funkcijas. Autorius nurodė, kad bendruomenė apima plačias žmogaus gyvenimo sritis ir todėl yra jam tokia svarbi. Prie **bendruomenės funkcijų** R. Warren (2001) priskyrė tokias kaip: „produkto kūrimas, paskirstymas ir vartojimas; socializacija; socialinė kontrolė; socialinis dalyvavimas; tarpusavio pagalba“ (cit. pagal Johnson, 2001, p. 127).

Apie bendruomenės funkcionalumą kalba ir E. Štuopytė (2002) akcentuodama socioedukacines bendruomenės funkcijas. Autorė pažymi, kad **bendruomenė atlieka šias funkcijas:**

- savirealizacijos,
- socialinės paramos,
- socialinio dalyvavimo,
- tarpusavio paramos ir pagalbos,
- socialinės kontrolės,
- globojimo ir aprūpinimo,
- mokymo,
- auklėjimo,

- švietimo,
- lavinimo ir kt.

Galima išskirti tokius **funkcionalios vietos bendruomenės bruožus**:

- Yra lyderis (iai);
- Yra aktyvi piliečių grupė (formalus bendruomenės centras), kuri sistemingai renkasi į susirinkimus ir formuluoja bendruomenės poreikius;
- Veikia komunikacinė sistema;
- Vyksta individų, kaimynų, grupių, organizacijų tarpusavio sąveika;
- Gilinamasi į dvasines vertybes, etnokultūrą ir todėl sukuriamą palanki terpė bendruomenės individui augti, tobulėti;
- Individai pasitiki savimi ir savo kaimynu, ir kt. (Štuopytė, 2002).

R. Žiliukaitės ir kt. (2006), Z. Wejcmano (2001) teigimu, kaimiškosios bendruomenės nuo kitų nevyriausybinių organizacijų skiriasi bent trimis aspektais. Pirma, jos **kuriasi vietinių bendruomenių pagrindu**, kurių tikslinę grupę sudaro tam tikroje vietovėje gyvenantys žmonės. Antra, kaimiškųjų bendruomenių organizacijų vykdoma **veikla apima platų spektrą bendruomenės poreikių**. Jos užsiima kultūros ir sporto renginių organizavimu, aplinkos tvarkymo talkų rengimu, rūpinasi vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumu, kaimo infrastruktūros gerinimu, gyventojų švietimu, kaimo socialinių problemų sprendimu, atstovauja gyventojus valdžios institucijose ir kt. Trečia, šios organizacijos **sudaro organizacinį pagrindą** gyventojų įtraukimui į vietinės savivaldos procesus.

Savarankiška kaimo bendruomenė sugeba kurti savo veiklos strategiją. Strategija apima kaimo bendruomenės tikslus, vertybes, veiklos principus ir būdus. Ji susieja bendruomenės viziją ir realybę (Beresnevičiūtė ir kt. 2003). Be to, savarankiškos bendruomenės veikla yra įvairiapusė – bendruomenė sugeba kaupti ir skleisti įvairią informaciją, savarankiškai priimti sprendimus, efektyviai skirstyti ir tvarkyti savo išteklius, skatinti ir organizuoti nuolatinį bendruomenės narių mokymąsi.

Anot A. Poviliūno, V. Gegužienės (2007), šiuo metu bendruomenių veikloje dominuoja kultūrinė veikla. Tai yra klasikinis bendruomeninio gyvenimo vystymosi kelias. Kitose Europos šalyse kaimo bendruomenės veiklą pradeda būtent nuo kultūrinių renginių organizavimo (tradicinių švenčių, sporto varžybų, festivalių ir kt.). Tokia veikla padeda sutelkti žmones, sukurti bendruomeniškumo atmosferą, sumažinti priešišumą ir nepasitikėjimą. Ilgainiui bendruomenės subręsta ir kitokiai veiklai, ima galvoti apie bendruomenės verslą, galimybę teikti socialines paslaugas. Deja, didesnė dalis Lietuvos kaimiškųjų bendruomenių organizacijų dar nepasiekė tokios brandos. Kuo bendruomenė silpnesnė, tuo labiau jos kokybiniai dėmenys, tokie kaip sutelktumas ar ekonominis gerbūvis tampa priklausomi ypač nuo išorinių ekonominių veiksnių. Dauguma skurdžių teritorinių bendruomenių yra izoliuojamos iš viešojo diskurso. Siekiant rasti sėkmingos bendruomenių plėtros raktą, būtina atpažinti ir sudėtingas

bendruomenių dalis: viešus, privačius ir vietinio lygmens ryšius bei teritorinių bendruomenių indėlį jų organizavime (Kuzmickaitė, 2004).

Kitas savarankiškos kaimo **bendruomenės bruožas** yra tas, kad ji sugeba nuolat vertinti savo veiklą ir bendruomenės poreikius (Beresnevičiūtė ir kt. 2003). Savarankiškai ir aktyviai bendruomenei turi rūpėti, kiek aktyviai jos nariai dalyvauja bendruomenės veikloje, kiek aktyviai įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, kokia veikla nariams reikalinga, kokia ne. Šių klausimų aptarimas ir nagrinėjimas turėtų vykti kartu su visais bendruomenės nariais – tokiu būdu „nuolatiniai apmąstymai, bendras nuveiktų darbų aptarimas ir ateities planavimas dar labiau suburia žmones bendram tikslui“ (Beresnevičiūtė ir kt., 2003).

Pasak A. Karaliaus (2000), bendruomeniškumas tampa labai svarbus žmogaus gyvenimo vertės, prasmės išgyvenimui, draugiškumo, tarpusavio supratimo, pareigingumo ugdymui, vaikų auklėjimui, asocialumo prevencijai, tradicijų ir nacionalinės kultūros išsaugojimui, saugumo jausmui. Svarbu tai, kad bendruomeniškumas leidžia žmogui pajusti pilnesnę gyvenimo vertę, suvokti savo svarbą ir reikalingumą.

Apibendrinant galima teigti, kaimo bendruomenę galima apibrėžti kaip savanoriškais ryšiais, bendromis vertybėmis susietą žmonių grupę, kurią vienija panaši pasaulėžiūra, vertybės, panašus gyvenimo būdas ir bendrauja bei veikia apibrėžtoje teritorijoje. Kaimo bendruomenė užsiima kultūros ir sporto renginių organizavimu, rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu, jaunimo ir kitų kaimo bendruomenės narių socialinių problemų sprendimu, kaimo infrastruktūros gerinimu, bendruomeniškumo stiprinimu.

1.2. Sociokultūrinės veiklos organizavimo specifika kaimo bendruomenėje

Sociokultūrinė veikla yra specifinė bendruomeninio ugdymo sritis, sudaranti palankias sąlygas įvairios socialinės padėties, įvairių tautybių ir įvairaus amžiaus žmonėms realizuoti savo socialinius, kultūrinius, švietimo poreikius, siekiant sėkmingai integruotis į aplinką. (Baršauskienė V., Leliūgienė I., 2001). LR Kultūros centrų įstatyme (Žin., 2004, Nr. 120-4435) sociokultūrinė veikla apibrėžiama kaip specifinė bendruomenės veiklos sritis, kuri sudaro palankias sąlygas bendruomenės nariams realizuoti socialinius, kultūrinius ir švietėjiškus poreikius, siekiant integruotis į visuomenę.

Sociokultūrinio darbo struktūra turi suteikti žmonėms galimybių ir erdvės veikti, turi būti skatinamas gyventojų iniciatyvumas ir dalyvavimas bendruomenės gyvenime, skatinama imtis asmeninės atsakomybės, tuomet sociokultūrinis darbas bus produktyvus ir vaisingas. Tai niekada negali būti tik specialistų veiklos sritis, sociokultūrinis darbas turi būti atliekamas bendradarbiavimo principu, kuomet kiekvienas bendruomenės narys turi galimybę prisidėti prie bendruomenės veiklos organizavimo (Spierts, 2003).

Kaimo bendruomenė siekdama kokybiškos ir naudingos visuomenei veiklos, turi numatyti, suformuluoti savo veiklos tikslus bei uždavinius. Veiklos tikslo ir uždavinių užsibrėžimas yra būtinas ir neišvengiamas tiek pradedant veiklą, tiek ir ją tęsiant. Anot A. F. James (1999), tikslas - tarsi kelias, maršrutas, kuriuo kaimo bendruomenė vykdydama savo veiklą yra linkusi judėti. Yra išskiriami šie **sociokultūrinio darbuotojo tikslai**:

- 1) padėti žmonėms prasmingai suplanuoti savo laisvalaikį;
- 2) organizuoti jų kasdienę kultūrinę veiklą;
- 3) skatinti asmenis ir grupes aktyviai dalyvauti visuomeninėje veikloje (Spierts, 2003).

M. Spierts (2003) išskiria pagrindinius **sociokultūrinio darbo uždavinius**:

- 1) kontaktai ir ryšiai (įvairių socialinių grupių įtraukimas į veiklą) – reikalingos psichologinės, bendradarbiavimo žinios;
- 2) sociokultūrinių programų sudarymas ir organizavimas – vadyba ir projektų kūrimas;
- 3) bendruomenės narių ir savanorių kuravimas ir ugdymas (individualus, grupėje ir bendruomenėje), savanorystės organizavimas;
- 4) vadybinis darbas – bendruomenės (įstaigos) administravimas ir veiklų organizavimas (tradicijų kūrimas), viešųjų tarpinstitucinių ryšių užtikrinimas (Spierts, 2003).

Analizuojant tarptautinę patirtį, vertėtų paminėti Skandinavijos šalių patirtį sociokultūrinėje veikloje. Suomija ir Švedija yra Skandinavijos šalys, pirmaujančios ne tik Vakarų Europoje, bet ir pasaulyje pagal teikiamų socialinių paslaugų įvairovę, kiekybę ir kokybę. V. Baršauskienė, I Leliūgienė (2001) analizuodamos šių užsienio šalių patirtį, remiasi Gulbekian C. (1973) mintimis. Jis teigia, jog sociokultūrinė veikla yra glaudžiai susijusi su darbu bendruomenėje, kuris grindžiamas daugeliu vertybių, tačiau pagrindinės iš jų yra:

- **Žmonės** – tai svarbiausia vertybė, todėl tiek politika, tiek administravimo sistemos bei veiklos organizavimo praktika turėtų būti vertinama pagal tai, kiek ji veikia gyventojus.
- **Kartu veikdami, žmonės išplėtoja** savo, kaip žmogiškų būtybių, **sugebėjimus**.
- **Didesnės socialinės lygybės ir teisingumo siekimas** įmanomas dalijantis ir paskirstant galią žmogiškuosius bei materialinius išteklius.

Sociokultūrinis darbas – socialinė paslauga, kuri teikiama individams, grupėms bei organizacijoms, siekiant jų kultūrinio ir visuomeninio veiklumo (Spierts, 2003). Terminas „socialumas“ apima visa, kas yra žmonėms visuomeniškai bendra, tai yra sąlyga, leidžianti žmonėms nuolat turėti ryšį vienas su kitu. „Kultūra“ (lot. *cultura* – ugdymas, auklėjimas, lavinimas) – tai, kas tą bendrumą formuoja ir atspindi atitinkamame kultūriniame identiškume. Kultūra yra vienas pagrindinių žmogaus gyvenimą lengvinančių veiksnių, būtinų žmogaus egzistencijai, jo tobulėjimui, jo vidinio pasaulio lūkesčiams išreikšti bei apibūdinti.

Sociokultūrinė veikla aprėpia:

- *rekreacijos* (poilsio ir laisvalaikio organizavimas, socialinių kontaktų užmezgimas, susitikimai, atsipalaidavimas),
- *švietimo ir auklėjimo* (savitarpio mokymasis, bendrabūvio normų ir vertybių ugdymas),
- *meno ir kultūros* (bendrų kultūrinių interesų nustatymas, kultūrinės išvykos)
- *bendruomenės kūrimo* (socialinių tinklų kūrimas, bendrų interesų nustatymas) sritis (Spierts, 2003).

Sociokultūrinės veiklos pagrindas dažniausiai yra poilsis ir laisvalaikis, įvairios jų formos. Yra išskiriamos ir kitos sociokultūrinės veiklos sritys: darbas bendruomenėje, poilsis ir laisvalaikis, švietimas ir lavinimas, darbas, kultūra. Dirbant kaimo bendruomenėje svarbiausia ir pagrindinė sociokultūrinio darbo sritis yra poilsio ir laisvalaikio organizavimas (Spierts, 2003). Vadinasi, pirmiausia bendruomenė turi vykdyti rekreacinę funkciją.

Rekreacinė veikla – viena iš labiausiai matomų sociokultūrinio darbo sričių. Žodis „rekreacija“ kildinamas iš lotynų kalbos žodžio „recreatio“ ir reiškia atstatymas (Šinkūnienė, 2005). Mokslinėje terminologijoje „rekreacija“ susieta su jėgų, sveikatos atgavimu. E. Vitkienė (2002) monografijoje pateikia rekreacijos apibūdinimą, kuriame teigiama, kad rekreacija tai žmogaus sveikatos atgavimas, fizinių jėgų atkūrimas, teikiamos emocinės, dvasinės kultūrinės būsenos, malonių pojūčių, išgyvenimų atkūrimo, atnaujinimo procesas. Nors sociokultūrinė veikla gali būti orientuota į rūpybą, švietimą ar profesinį rengimą, sociokultūriniai darbuotojai dažniausiai bendrauja su žmonėmis jų laisvalaikio metu. Visų rizikos grupių asmenims jie padeda prasmingai suplanuoti laisvalaikį, organizuoti savo kasdieninę kultūrinę veiklą, skatina asmenis ir grupes aktyviai dalyvauti visuomeninėje veikloje, bendrai sprendžiant jų socialines problemas. Rekreacinė veikla kaimo bendruomenėse tai įvairios šventės (sporto, kalendorinės ir kt.), bendravimas ir bendradarbiavimas su kitomis bendruomenėmis, įvairūs susitikimai, renginiai, žaidimai, parodos ir kt. Šių veiklų dėka žmonės atsipalaiduoja, susitinka su įvairiais žmonėmis, pasidalina patirtimi, užmezgami socialiniai kontaktai, plečiasi pažinčių ratas.

M. Spierts (2003) teigimu, be poilsio ir laisvalaikio renginių bendruomenės negalėtų egzistuoti. Jie sudaro galimybę užmegzti tarpusavio ryšius daugeliui kaimo bendruomenės gyventojų, todėl ši veikla turi būti energingai ginama. Poilsio ir laisvalaikio renginiai daugeliui yra fundamentali sąlyga eiti pirmyn, t.y. mokytis dalyvauti bendroje veikloje. Deja, dažnai per mažai stengiamasi pasiekti, kad dalyvavimas renginiuose daugeliui taptų itin svarbus. Rekreacinė veikla skatina neformalių tinklų kaimuose kūrimąsi, kas yra labai svarbu kovojant su socialine atskirtimi bei sprendžiant konfliktus tarp įvairių gyventojų grupių, nes būtent bendros veiklos metu sukurama terpė, sudaranti galimybę dalyvauti skirtingo amžiaus bei skirtingos socialinės padėties žmonėms.

J.R. Šinkūnienė (2005) analizuodama sociokultūrinės veiklos organizavimo specifiką pažymi, kad kiekviena pramoga, šventė ar meninis renginys turėtų padėti spręsti konkrečios socialinės grupės

(neįgaliųjų, pagyvenusių žmonių, rizikos grupių asmenų) problemas: integruotis į visuomenę, mažinti socialinę atskirtį, skatinti visuomeninį aktyvumą, norą bendrauti. Organizuojamos rekreacinės veiklos turėtų kelti gyvenimo prasmės klausimus, skatinti kūrybinę energiją ir gyvenimo džiaugsmą. Organizuojama **laisvalaikio veikla** privalo būti socialiai kryptinga ir prasminga, t.y. **turėti** aiškiai suformuluotą **tikslą** ir **uždavinius**. Sociokultūrinio darbo specialistų stygius labai jaučiamas Lietuvoje – jų socialinė ir kultūrinė kompetencija leistų plačiau taikyti įvairiapuses veiklas (Šinkūnienė, 2005). Todėl dažniausiai sociokultūrinės veiklos organizatoriaus funkcijas bendruomenėje atlieka bendruomenės pirmininkas ir socialinis darbuotojas (Leliūgienė, 2003).

Žinoma, bendruomenė neapsiriboja vien tik realių poreikių iškėlimu, bet anot I. Jonutytės (2009), būdama viena iš sudėtinės socialinės apsaugos dalimi aktyviai sprendžia bendruomenės problemas, ypatingai skatindama, ugdydama pačią aktyviausią bendruomenės dalį – savanorius, kurių darbas remiasi tarpusavio palaikymu ir nesavanaudiškos pagalbos kaimynui principais.

Remiantis L. Žalimiene (2003), LR Socialinių paslaugų įstatymu (Žin., 2006, Nr. 17-569), galima teigti, kad kaimo bendruomenė galėtų įgyvendinti šias socialines paslaugas:

- Informavimo;
- Konsultavimo;
- Tarpininkavimo ir atstovavimo;
- Sociokultūrinės paslaugos;
- Aprūpinimo būtiniausiais daiktai (drabužiais, avalyne);
- Kitas paslaugas, reikalingas bendruomenėje.

L.L. Payne, N.A. Schaumleffel (2008) analizuodami kaimo bendruomenių plėtros veiksnius ir sociokultūrinės veiklos organizavimo ypatumus, pastebėjo, kad didelė dalis kaimo bendruomenių susiduria su sociokultūrinių paslaugų organizavimo problema. Autorių teigimu, teikti šias paslaugas kaimo vietovėse yra žymiai brangiau ir sudėtingiau, pirmiausia, dėl dažnai nepatogios geografinės padėties bei dėl žemesnio pragyvenimo lygio. Amerikoje ilgai kalbama apie tokį bendruomenės modelį, kuriame visi kaimo bendruomenės nariai dalyvautų tiek sprendimų priėmime, tiek bendruomenės veiklos organizavime. Procesas, kuriame būtų įtraukiami visi bendruomenės nariai bei kurio metu būtų plėtojamos sociokultūrinės paslaugos ir galimybės, būtų naudingas tiek bendruomenei, tiek jos nariams (Botes, Rensberg, 2000). Autoriai L.Botes ir D. Rensberg (2000) iškėlė hipotezę, kad sociokultūrinė veikla yra labai ryški bendruomenės gyvenime, kuri pagerina kaimo bendruomenės narių pasitenkinimą bendruomene. Analizuodamas sociokultūrinės veiklos reikšmę kaimo bendruomenėje, T.D. Glover (2002) pastebėjo, kad sociokultūrinė veikla yra viena svarbiausių, siekiant aktyvaus bendruomenės narių dalyvavimo ir įsitraukimo į veiklą.

Apibendrinant galima teigti, kad sociokultūrinė veikla aprėpia žmogaus kultūrinę ir socialinę raišką. Dirbant kaimo bendruomenėje, svarbiausia ir pagrindinė sociokultūrinio darbo sritis yra poilsio

ir laisvalaikio organizavimas. Organizuojama veikla turi būti kryptinga, t.y. padėti spręsti konkrečioje bendruomenėje susidariusias socialines problemas: skatinti bendruomenės narių aktyvumą, norą bendrauti ir bendradarbiauti, mažinti socialinę atskirtį.

1.3. Kaimo jaunimo socialinės problemos Lietuvoje

Europos Komisijos Baltojoje Knygoje (2002) teigiama, kad dėl socialinės aplinkos ir demografinių pokyčių, asmeninės ir kolektyvinės elgsenos, šeimos santykių ir darbo rinkos sąlygų pasikeitimo, smarkiai pakito jaunimo sociologinės, ekonominės ir kultūrinės ypatybės:

- **Pailgėjo jaunystės amžius.** Demografai pastebėjo, kad dėl socialinių, ekonominių (tinkamumo įsidarbinti, nedarbo ir t.t.) ir kultūrinių veiksnių poveikio jaunimas tam tikrus gyvenimo tarpsnius pasiekia vyresnio amžiaus, t.y. vėliau palieka formaliojo švietimo sistemą, vėliau pradeda dirbti, vėliau sukuria šeimą ir pan.
- **Persipina įvairūs gyvenimo vaidmenys.** Kartu galima būti studentu, turėti šeimą, darbą arba ieškoti darbo, gyventi kartu su tėvais. Šiandieninis jaunimas vis dažniau derina tuos vaidmenis, pereidamas nuo vieno vaidmens prie kito. Kelias per gyvenimą vis dažniau neina „tiesia linija“, nes visuomenė nebeteikia tų pačių garantijų (darbo užtikrinimas, socialinio draudimo pašalpos ir pan.).
- **Kolektyvinio modelio susilpnėjimas,** nes asmeninis kelias darosi vis individualesnis. Pasikeitusi šeimos struktūra, karjeros kelias (Europos Komisijos Baltoji knyga, 2002).

A. Juodaitytė (2002), tyrinėdama jaunimo socializacijos tendencijas, G. Sakaulauskas (2000) analizuodamas jaunimo socialinių problemų atsiradimo priežastis teigia, kad jaunimui didelį poveikį daro bendra Lietuvos ekonominė, socialinė, kultūrinė situacija, ypač žmonių tarpusavio santykių kaita, didėjanti turtinė nelygybė bei nauji žmonių elgsenos modeliai. Gyvenimo tempo spartėjimas ir staigių pokyčių kontekstas keičia jaunimo sociokultūrinio ugdymo dimensijas. F. Skardrud (2001) pažymi, kad įsivyrėja naujas jaunimo kultas, kur pagrindiniai bruožai yra savirealizacija, iniciatyva, pasiekimai, buvimas visada priekyje. G. Sakaulauskas ir kt. (2000) išskiria jaunimo **socialinių problemų** priežastis, kurias gali sąlygoti šios **aplinkybės**:

1. Nepalanki šeimos socialinė padėtis. Vykstant esminiams pokyčiams šalies ekonominėje sistemoje pereinama prie naujų ekonominių santykių. Šis procesas dažnai yra skausmingas didžiajai daliai gyventojų, kurie nuskursta arba yra priversti dirbti tokį darbą, kuris atima didžiąją dalį laiko, t.y. dirbama bendravimo su vaikais sąskaita. Tėvams nelieta arba lieka mažai laiko auklėti, prižiūrėti savo vaikus, domėtis jų interesais, pomėgiais bei laisvalaikiu, kontroliuoti jų elgesį. Tėvų dėmesio stoka neretai sudaro sąlygas vaikams nusikalsti bei daryti kitus teisės pažeidimus. Siekiant išvengti šių neigiamų reiškinių būtina užtikrinti vaikams saugų šeimyninį gyvenimą.

2. Jaunimo nepriežiūra. Tai – vaiko teisių, teisėtų interesų, būtiniausių poreikių neužtikrinimas, ypač būdingas turinčioms socialinių problemų šeimoms, kuriose dažnai vyksta konfliktai, neretai smurtauojama ir prieš vaikus, juntamas nuolatinis materialinis nepriteklus, nuolat girtaujama. Minėti neigiami veiksniai skatina, taip pat gali ir tiesiogiai lemti jaunuolių, gyvenančių tokiose šeimose, asocialų elgesį.

3. Mokslo ir išsilavinimo prestižo nuosmukis bei tradicinės vertybinės orientacijos kaita. Pastaraisiais metais nemažai jaunimo nelanko mokyklos, nenori įgyti vidurinio išsilavinimo. Tai iš dalies daro įtaką ir pačios mokyklos problemos – nesugebėjimas suteikti mokiniams saugumo ir skatinti smalsumą, iniciatyvą, saviraišką, kūrybiškumą ir pan. Kita vertus, ne visi jaunuoliai sugeba integruotis į mokyklos gyvenimą. Be to, pastaruoju metu jaunimas vis rečiau pripažįsta nusistovėjusias vertybes, autoritetus, dažniau viską linkęs materializuoti, o nemaža dalis jaunimo yra susidaręs nuostata, kad materialinę gerovę galima susikurti be išsilavinimo, nedirbant, t.y. nelegaliais būdais.

4. Jaunimo nedarbas. Viena iš pagrindinių neužimtumo priežasčių – bedarbystė. Jaunimui, neturinčiam kokybiško išsilavinimo, labai sunku susirasti darbą. Darbo biržos nepajėgios patenkinti visų poreikių, o nepilnamečių kvotos darbo biržose neatitinka realių poreikių. Be to, nepilnamečiai nenoriai yra priimami į darbą, kadangi jie profesiniu atžvilgiu yra blogai parengti, neturi darbo praktikos, juolab kad ir suaugusiam asmeniui įsidarbinti šiais laikais yra ganėtinai sunku. Galimi sprendimo variantai:

- Jaunimo informuotumo ir konsultavimo darbo rinkos klausimais tobulinimas:
 - Sukurti patogias informacijos ir konsultacijos paslaugas, pritaikytas jaunimo poreikiams.
 - Sukurti konkrečios informacijos šaltinius jaunimui apie laisvas darbo vietas, darbo sąlygas, socialinę apsaugą.
 - Platinti informaciją ten, kur jaunimas praleidžia daugiausia laiko, pavyzdžiui, mokyklose, universitetuose, profesinėse mokyklose, jaunimo centruose ir kt.
 - Skatinti darbdavius padėti planuoti karjerą.
- Gerinti perėjimą nuo mokymosi prie darbo:
 - Teikti galimybes studijuoti ar mokytis dirbant, teikti galimybes studentams rasti darbą.
 - Siekti, kad pereinamuoju nuo mokyklos prie darbo laikotarpiu jaunimas galėtų turėti „dvigubą statusą“ – stažuotojo/mokinio/studento ir darbininko/darbuotojo.
- Palengvinti profesinio rengimo prieinamumą, ypač jaunimui su negalia, socialiai atskirtiems asmenims ir asmenims, kuriems gresia socialinė atskirtis:
 - Suteikti galimybę gauti profesinį pasirengimą nemokamai.
 - Tobulinti profesionalų, dirbančių su jaunimu, profesinį rengimą (Europos Komisijos Baltoji Knyga, 2002).

5. Jaunimo laisvalaikio organizavimas. Mokymo įstaigose moksleivių laisvalaikio užimtumas beveik neorganizuojamas. Veikiantys būreliai yra orientuoti į gabius moksleivius, būreliuose galinčius tobulinti savo žinias. Be to, daugelis būrelių yra mokami, o sumokėti už juos ne kiekviena šeima išgali. Pastaraisiais metais daugelis buvusių vaikų ir jaunimo laisvalaikio praleidimo vietų (vaikų ir jaunimo klubai, sporto klubai ir pan.) yra apleistos ir neveikia. Likę veikiantys klubai ir būreliai, orientuoti į jaunimo galimybių vystymą, yra mokami. Dėl šios priežasties daugelis vaikų ir jaunimo, ypač iš sunkiai materialiai besiverčiančių šeimų, turi menkas galimybes saviraiškai, kurios sudarytų sąlygas jaunam žmogui savo veiklos pagalba pažinti save, įgyti pasitikėjimo bei įprasinti savo buvimą visuomenėje. Anot G. Sakalausko ir kt. (2000), jaunimo neužimtumo sampratą, galima sutapatinti su sąvoka „asocialus užimtumas“, kadangi užimtumui įgijus socialiai nepriimtina formą, jis tampa visuomenei nepageidautinas.

6. Mokykla. Mokyklos daugiausia kritikuojamos dėl nepakankamo sąlyčio su aplinkiniu pasauliu. Spartūs ekonominiai ir socialiniai pokyčiai išryškina nemažai problemų, kurias mokykla stengiasi išspręsti (Everard, Morris, 1997). Nevyriausybinų organizacijų atstovų nuomone, iš švietimo sistemos iškritusiems jaunuoliams dažniausiai trūksta planavimo įgūdžių, motyvacijos mokytis, pasitikėjimo savo jėgomis, socialinių kompetencijų. L. Okunevičiūtės Neverauskienės (2008) tyrimo duomenimis, iš švietimo sistemos iškritusių jaunuolių elgesys nuo kitų bendraamžių skiriasi tuo, kad pirmieji dažniau nei kiti laukia paruoštų problemų sprendimo variantų iš aplinkinių, dažniau susiduria su sunkumais formuluodami savo pageidavimus, norus ir siekius bei dažniau neįvykdo pažadų.

7. Šeima. Pagrindinį vaidmenį formuojantis žmogaus asmenybei, jai socializuojantis, atlieka šeima. Socializaciją lemia daugelis veiksnių, asmenybė gali išmokti (perimti) pačias įvairiausias elgesio formas – ir prosocialias, ir asocialias. Vienas iš veiksnių, lemiančių nepageidaujamo elgesio atsiradimą, yra auklėjimo trūkumai šeimoje (Sakalauskas ir kt., 2000).

8. Alkoholio vartojimas, rūkymas. Šie veiksniai dažnai yra susiję su vaikų išgyventomis krizėmis. Nepajėgdami patys išspręsti išskylančių problemų bei stokojančių tėvų dėmesio jaunimas neretai išeities ieško alkoholyje ar rūkydami, nuo kurių vėliau tampa priklausomi (Sakalauskas ir kt., 2000).

Psichologė S. Caton (2007) pateikia pagrindines problemas, su kuriomis susiduria šiuolaikinis jaunimas:

- **Nedarbas ir užimtumo stoka.** Dėl ekonomikos sąstingio, didelė dalis jaunimo patiria problemas ieškantis darbo. Nedarbo pasekmė – finansiniai rūpesčiai, nusivylimas, nusiminimas.
- **Antisociali veikla.** Nesugebėdami susidoroti su užimtumo stokos reiškiniu, dalis jaunuolių pasuka nepageidautina kryptimi, t.y. nusikalstama veikla, alkoholio ir narkotikų vartojimas, rūkymas ir kt. Šitaip jie kompensuoja savo jausmus, maištaudami prieš visuomenę ir

suaugusiuosius. Šios problemos neišvengiamai didina spaudimą, kai jauni žmonės yra priversti, sąmoningai ar nesąmoningai, įsitraukti į savo bendraamžių antisocialią veiklą.

- **Įtampa tarp tėvų ir vaikų.** Jauno žmogaus noras pasiekti suaugusiojo statusą, dažnai konfrontuoja su jiems pateikiamais apribojimais. Dažnai jaunimas nenori pripažinti, kad dar nėra pasirengęs prisiimti visą suaugusiojo atsakomybę ir laisvę, o to pasekmė – didėjanti įtampa tarp jaunimo ir jų tėvų.

Jaunimo užimtumo bei ekonominio aktyvumo klausimai Europos Sąjungoje laikomi prioritetiniais. Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje (2005) yra numatytos priemonės, skatinančios ieškančių darbo asmenų, iš jų jaunimo, užimtumą ir didinti darbo patrauklumą. G. Sakalauskas ir kt. (2000) kalbėdami apie jaunimo užimtumą teigia, kad jaunimo (ne)užimtumo problema yra aktuali tuo, kad jaunos asmenybės interesų bei vertybių sistema ir realus ji supančios aplinkos suvokimas nėra visiškai susiformavęs bei nuolat kinta. Pozityvus užimtumas neatsiejamas nuo jaunimo valingo elgesio išraiškos. Jaunuolis yra nuolat apsuptas ir veikiamas prieštarinių paskatų vienaip ar kitaip elgtis. Asmenybėje vyksta motyvų kova – daryti tai, ko reikia, ar tai, ko norisi. Tačiau valingai elgtis, kai aplinkoje vyksta vertybių kaita, labai sunku. Neužimtumą apskritai galima palyginti su žemėje negalinčiu egzistuoti vakuumu, kuriam atsiradus, tuščia erdvė tuojau pat užpildoma materija. Neužimtumo būseną, kaip ir vakuumą, trunka labai trumpai, kadangi labai greitai šį vakuumą užpildo tam tikra užimtumo forma. Nuo pozityvių ir negatyvių paskatų stiprumo priklauso ir individo elgesio formos pasirinkimas (Sakalauskas ir kt., 2000).

M. Urmonienė (2004), analizuodama jaunimo socialines problemas, pažymi, kad dėl ypač intensyvaus globalinio vystymosi tempo, kartais jaunas žmogus nebesugeba pats susitvarkyti su iškilusiomis problemomis pvz. polinkis į žalingus įpročius, bendravimo ir užimtumo problemos, nedarbas ir pan. neretai šiais laikais jaunas žmogus dėl visuomenės spaudimo, netinkamų TV laidų ir įvairiausių neigiamų ir žalojančių kultūr išaukštinimo yra priverstas subręsti daug greičiau vien tam, kad nebūtų nesuprastas ar atstumtas.

Nors šiuolaikinėje naujausių technologijų, tyrimų ir atradimų visuomenėje šios jaunimo problemos yra gerai žinomos, plačiai viešinamos ir dedamos didelės pastangos, kaip jas spręsti, tačiau dėl pačių jaunų žmonių abejingumo ir nemotyvuoto požiūrio keisti savo gyvenimą tai tampa beveikiu reiškiniu. Anot M. Urmonienės (2004) svarbiausia pabrėžti, kad **bendruomenės** nėra nusistačiusios prieš jaunus žmones, jos netgi labai **orientuotos padėti jiems, paremti** (vykdomos prevencinės programos, atliekami tyrimai, organizuojami užsiėmimai, sociokultūrinė veikla), tačiau jos negali priversti žmogaus paklusti ar priverstinai dalyvauti jos veikloje (dažniausiai jos skatina, informuoja). Tik kai pats jaunas žmogus nusprendžia prisijungti prie bendruomenės, prisidėti prie jos veiklos, stengiasi įnešti į bet kokią veiklą dalį savęs, jis yra linkęs bendradarbiauti ir yra motyvuotas tai daryti,

tik tada galima teigti, kad tarp bendruomenės ir jauno žmogaus vyksta bendravimas (turi būti juntamas abipusis ryšys) (Urmonienė, 2004).

Didėjant skurstančių šeimų skaičiui, kartu pagausėjo ir socialiai apleisto jaunimo (Rimkevičienė, Kondrašovienė, 2006). I.Leliūgienės (2003), S.Paulausko (2000) teigimu, jaunimo apleistumas siejamas su šeimos gyvenimo būdu, nepriežiūra, neigiama socialinės aplinkos įtaka, lemiančių socialiai apleisto jaunimo dvasinio pasaulio skurdumą, teigiamos patirties šeimoje trūkumą, psichologinį nepastovumą, valios, idealų bei atsakomybės stoką ir kt.

Kaip teigia, I. Jonutytė (2007), mikrosociumo poveikis žmogaus socializacijai priklauso nuo jo įsitraukimo į gyvenamosios aplinkos veiklą. Jaunuoliai, gyvenantys tam tikroje socialinėje aplinkoje, patiria socialinę atskirtį. Socialinės atskirties esmę sudaro ne tik materialiniai ištekliai, bet ir socialinių ryšių nutraukimas, kurie gali reikšti net tik tam tikrų narių visuomenėje atstūmimą, bet ir paties žmogaus ryšių su visuomene nutraukimą. Lietuvoje socialinė atskirtis apibrėžiama kaip „visuomenės atsisakymas savo narių, jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan.“ (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 1999). A. Giddens (2005), kalbėdamas apie socialinę atskirtį teigia, kad galima patirti socialinio bei bendruomeninio gyvenimo atskirtį. Vadinasi, socialinė atskirtis gali reikšti nepakankamą socialinį tinklą, o tai savo ruožtu izoliuoja žmones ir mažina jų ryšius su kitais. Socialinė integracija visiems žmonėms yra labai svarbi, tačiau dėl įvairių priežasčių kai kurie atsiduria atskirtyje. A. Giddens (2005) pateikia **veiksnius, lemiančius jaunimo socialinę atskirtį**:

- **Darbo rinkos pokyčiai.** Šiais laikais jaunimo darbo rinka mažiau užtikrinta negu kadaise. Daugeliui jaunuolių sunku rasti darbą. Nekvalifikuotus darbus išstumia veikla, reikalaujanti įgūdžių ar patirties naujųjų technologijų srityje;
- **Kintančios socialinės pašalpos.** Nors jaunuomenė ir toliau paveldi politines teises bei statusą, tačiau apribotos jos socialinės teisės į darbą, švietimą ir būstą. Todėl jaunimas pradėjo labiau ir ilgiau priklausyti nuo savo šeimos;
- **Švietimo sistema atstumia dalį jaunimo.** Švietimo sistema tiek formaliai, tiek neformaliai atstumia vis daugiau jaunimo. Dabartinė politika, kuri skatina atranką ir mokyklose, ir tarp mokyklų, dažnai ignoruoja jaunuolius, jau ir taip esančius visuomenės atskirtyje, o daugeliui jaunų žmonių švietimas apskritai nebėra paklausus;

Neformalioji jaunimo ugdymo sistema, į kurią įeina ir saviugda, vis labiau prilyginama formaliajai, t. y. vykdant socialinį ugdymą derinamos abiejų sistemų galimybės. Viena moderniausių neformaliojo ugdymo formų - savanoriška jaunimo veikla, kuriose pozityvus laisvalaikis padeda jaunuolio asmenybei doroviškai tobulėti, sudaro sąlygas kūrybinėms galioms, pilietinei iniciatyvai plėtotis, tobulinti socialinius gebėjimus. Neformalus ugdymas – labai svarbi jaunimo užimtumo sritis,

suteikianti galimybę atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas pamokų metu. Savanoriškas darbas atveria jaunimui tobulėjimo galimybes: pirmiausia, padeda tobulinti specialiuosius gebėjimus, antra, suteikia asmens ugdymo ir saviugdос galimybes (Jonutytė, 2007).

Apibendrinant galima teigti, ekonominės, socialinės ir kultūrinės situacijos kaita iškelia naujus jaunimo bruožus: savirealizacijos troškimas, iniciatyva, pasiekimai ir noras būti priekyje. Kaitos procesai sukelia socialines problemas, kurios gali būti sąlygotos keleto veiksnių: šeimos socialinės padėties, švietimo sistemos pasikeitimų, vertybinių pokyčių, tačiau pagrindinė kaimo jaunimo problemų atsiradimo sąlyga yra užimtumo stoka.

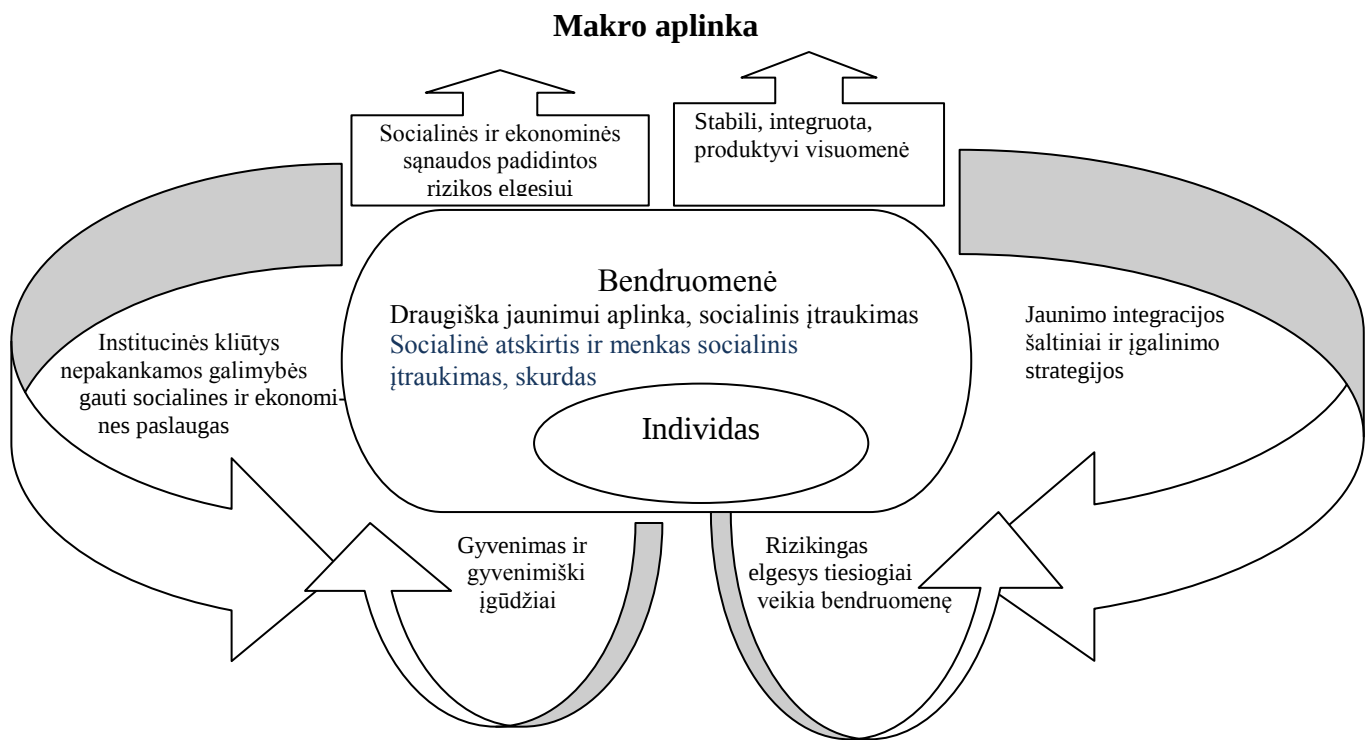
1.4. Jaunimo užimtumo organizavimo galimybės kaimo bendruomenėje

Siekiant bendruomenės funkcionalumo, būtina sociokultūrinę veiklą vykdyti ne tik bendruomenėje, bet ir už jos ribų. Viena iš bendruomenės darbo formų, kurią nurodo C. Sutton (1999), yra bendruomenės organizavimas. Autorės teigimu, bendruomenės organizavimas, tai geros kaimynystės projektų kūrimas, savanorių įtraukimas į socialinių paslaugų teikimą, bendruomenės švietimą ir kvietimą dalyvauti vietinėse iniciatyvose. I. Jonutytė (2007) teigia, kad bendruomenės organizavimas įmanomas vykdant įvairius socioeducacinius projektus kaimynystėje, mokant savanorius teikti socioeducacinę pagalbą sociumo nariams, inicijuojant savipagalbos grupių kūrimą, bendruomenės švietimą ir pilietinės visuomenės skatinimą. Bendruomenės organizavimas turėtų būti sutelktas į informavimą apie paslaugas, ryšių tarp grupių užmezgimą, pozityvių santykių tarp bendruomenės narių skatinimą.

Ne kiekviena bendruomenė gali parengti žmogų socialiniam gyvenimui. Šią funkciją atlikti gali tik dvasiškai koncentruota ir psichologiškai susitelkusi bendruomenė, nes būtent bendruomenės sutelktumas tampa labai svarbiu socialinio ugdymo tikslu ir gali užtikrinti normalią tolesnę bendruomenės plėtrą (Jonutytė, 2007).

Analizuodama jaunimo aktyvumą skatinančius veiksnius, M. Urmonienė (2004) teigia, kad „jaunam žmogui norint kuo aktyviau įsitraukti į bendruomenę, svarbus abipusis bendradarbiavimas, nes nežinodami apie tam tikros socialinės grupės gyvenseną, vertybes bei lūkesčius, bendruomenės nariai gali neadekvačiai vertinti socialinės grupės narius bei jų elgesį“ (Urmonienė, 2004, p. 24).

C. Clert ir P. Lytle (2004) analizuodamos jaunimo įtraukimo į bendruomenės gyvenimą galimybes, pateikia jaunimo socialinio įtraukimo ir įgalinimo schemą (žr. 1 pav.).

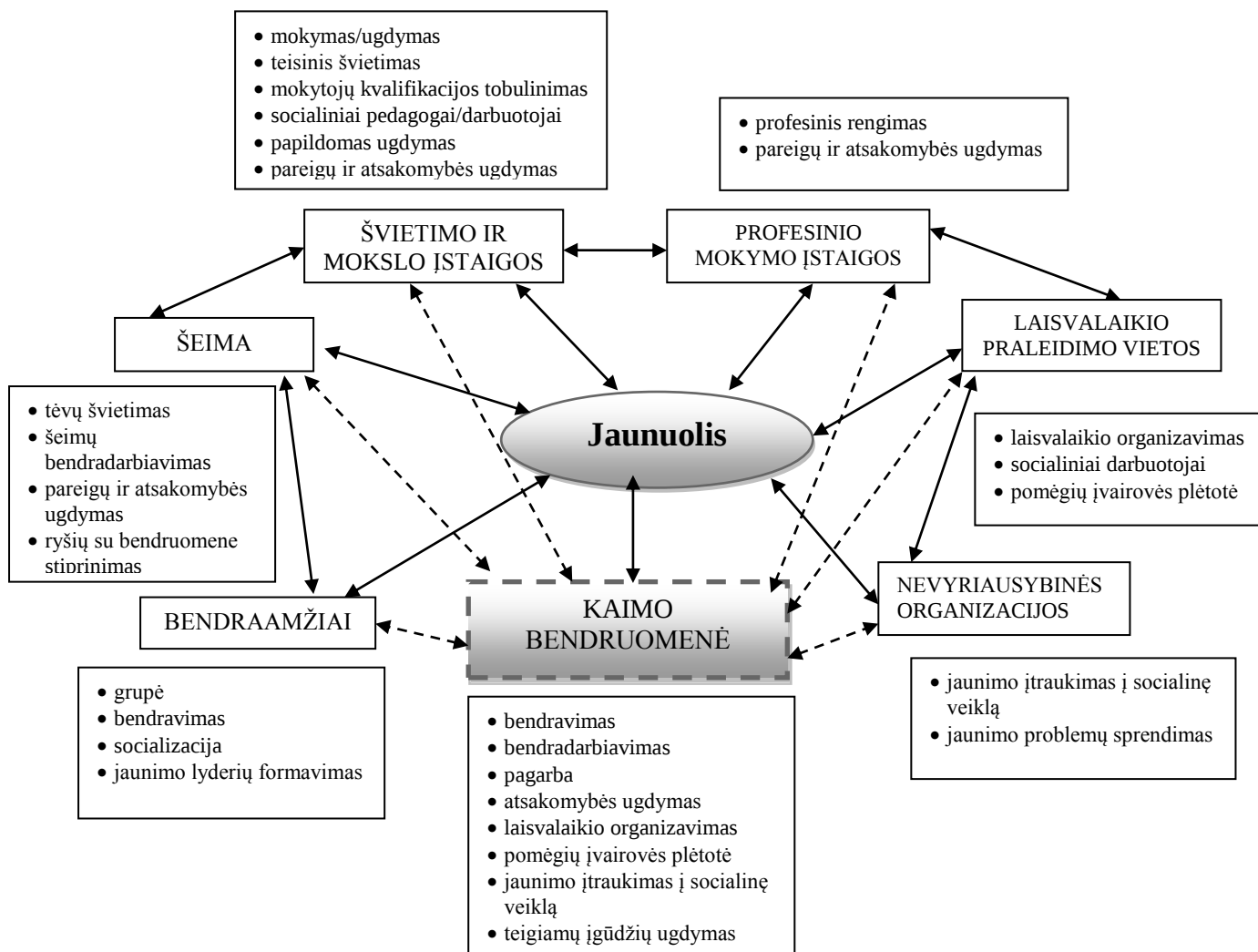
Šaltinis: Carine Clert, Paula Lytle, 2003.

1 pav. Jaunimo įtraukimo ir įgalinimo struktūra

Iš vienos pusės, dalyvavimas bendruomenės gyvenime vysto jaunimo gyvenimo ir pragyvenimo įgūdžius, atsižvelgiant į jaunimo politiką ir interesus, stiprinamas jaunimo įgalinimas. Iš kitos pusės, institucinės kliūtys, kurios apima ekonominius ir socialinius išteklius (kultūros ir laisvalaikio galimybės, socialiniai gebėjimai ir įgūdžiai), demotyvuoja jaunimo dalyvavimą bendruomenės gyvenime. Siekiant jaunimo įsitraukimo į bendruomenės gyvenimą, turi būti siekiama tolygaus trijų lygių (individo-bendruomenės-makro aplinkos) funkcionavimo (žr. 1 pav.).

Jaunimas gyvena apsuptas visuomeninio konteksto: šeimos, draugų, žiniasklaidoje vykstančių diskusijų ir pilietinių idėjų svarstymo; mokykloje veikiamas ugdymo turinio, susijusio su pilietiškumo vertybėmis, tikslais ir praktikomis (The Rural Social Scheme, 2007). Kaip teigia I. Zaleskienė, A. Tamulevičiūtė (2007), paties jaunimo apsisprendimas stiprinti asmeninius ryšius, t.y. dalyvauti, su jaunimo, bendruomenės ar visuomenės organizacijomis yra be galo svarbus, nes suteikia galimybę apmąstyti ir įvertinti savo vaidmenį visuomenės gyvenime.

Socialiniu požiūriu, jaunimo užimtumo organizavimas turėtų būti suvokiamas kaip kompleksinis reiškiny (žr. 2 pav.).

(Sudaryta autorės remiantis: Sakalauskas ir kt., 2000, Payne, Schaumleffel, 2008, McInerney, 2007)

2 pav. Jaunimo užimtumo organizavimo kompleksiskumas

G. Sakalauskas ir kt. (2000) teigia, kad esminį poveikį kompleksiniam reiškiniui gali daryti tik atitinkamų priemonių kompleksas, t.y. bendram tikslui sutelktos pastangos – bendradarbiavimas. Svarbu, kad kiekviena sistemos dalis sąžiningai atliktų savo darbą, juo dalintųsi ir apie jį informuotų kitas sistemos dalis. Kokybiškas ir informatyvus darbas skatina tarpusavio pasitikėjimą, kuris yra vienas iš svarbiausių sėkmingo bendro darbo komponentų. Tuo tarpu, C. McInerney (2007), M.T.Miller, C.C. Tuttle (2007) analizuodami kaimo bendruomenės kompleksiskumą teigia, kad bendruomenė galėtų ir turėtų būti tas socialinis konstruktas, kuris glaudžiai bendradarbiaudamas su jaunimą supančiomis ir jo vystymuisi įtaką darančiomis institucijomis, galėtų būti jaunimo užimtumo organizatorius (žr. 2 pav.).

Apibendrinant galima teigti, kad atsiradusios institucinės kliūtys, apimančios kultūros ir laisvalaikio organizavimo galimybes, gebėjimų ir įgūdžių ugdymą, demotyvuoja jaunimo dalyvavimą bendruomenės gyvenime. Todėl kaimo bendruomenė, siekdama organizuoti socialiai kryptingą veiklą,

kuri sąlygotų jaunimo socialinių problemų mažėjimą, turi bendradarbiauti su jaunimą supančiais ir jo vystymuisi įtaką darančiais institutais.

1.4.1. Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo ypatumai

Organizavimas – tai dviejų ar daugiau žmonių įtraukimas dirbti kartu tam tikroje grupėje ar organizacijoje, siekiant konkretaus tikslo ar tikslų visumos (James ir kt., 1999).

S. Stoškus, D. Beržinskienė (2005) analizuodami organizavimo procesą teigia, kad organizavimas gali būti suvokiamas tokia prasme:

- kaip mokslas – žinių visuma apie sąmoningos bei kryptingos žmonių veiklos formavimo dėsningumus;
- kaip procesas – gali būti suprantamas kaip įsteigimas, kūrimas, sudarymas (pvz. bendros veiklos organizavimas); paruošimas, derinimas, surengimas (pvz. susirinkimo organizavimas); reglamentavimas, tvarkymas (pvz. darbo vietos organizavimas); sujungimas, mobilizavimas (pvz. bendruomenės centro įkūrimas);
- kaip savybė – nusako organizaciją sudarančios visumos bendrumą, pasižyminti aiškiais tarpusavio ryšiais, veiksmų sklandumu (pvz. geras veiklos organizavimas);
- kaip vadybos funkcija – organizacijos struktūros sudarymas, sąlygojantis efektyvų darbą, siekiant numatytų tikslų. Tai parengto plano įgyvendinimo detalizavimas, veiklos funkcijų, atsakomybės ribų numatymas ir derinimas.

Organizuojant jaunimo sociokultūrinę veiklą, svarbus nuolatinis dėmesys jaunimo poreikiams ir interesams. M. Spierts (2003) teigia, kad labai svarbiomis tampa sociokultūrinės veiklos formos, kurių pagalba galima prisidėti prie jaunimo socialinių problemų sprendimo:

- **Organizavimas.** Organizavimas reiškia struktūrizavimą ir yra susijęs su veiklos turiniu bei forma. Organizuojant veiklą yra svarbu sukurti optimalias situacijas, pvz., jaunimo mokymui ar poilsiui. Tačiau tas, kuris nori mokyti, informuoti ar konsultuoti, taip pat turi būti sumanus organizatorius, kad galėtų atkreipti jaunimo dėmesį į save ir tą dėmesį išlaikyti.
- **Skatinimas.** Skatinti reiškia patraukti žmones naudotis sociokultūrinio darbo teikiamomis paslaugomis. Organizuojamos paslaugos reikalingos mokymosi procesams inicijuoti arba žmonėms aktyvinti. Taigi, skatinimas bei organizavimas yra glaudžiai susiję dalykai. Kartais skatinimas sociokultūriniame darbe gali būti proginis, pvz., jaunimas raginamas dalyvauti kokios nors šventės metu surengtame žaidime. Kartais tikslas būna platesnio pobūdžio, tada jaunimas kviečiamas dalyvauti kokioje nors veikloje, pvz., įstojus į kokią jaunimo organizaciją.

- **Informavimas.** Informacija visada yra susijusi su gyvenimo aktualijomis. Ji būtina ne tik norint suteikti bendruomenės nariams galimybę susiorientuoti, ko jie gali tikėtis, bet ir siekiant sėkmingai plėtoti visas veiklos formas. Informavimas turi vykti sistemingai ir aiškiai, be to, reikia nuolat tikrinti, ar informacija pakankamai gerai suprantama. Sociokultūriniame darbe informacija ypač svarbų vaidmenį vaidina dirbant su jaunimu. Jaunimui reikia susigaudyti daugelyje gyvenimo sričių, todėl jiems būtina įvairiausio pobūdžio informacija.
- **Mokymas.** Mokymas visų pirma siejamas su mokykla. Tačiau ir sociokultūriniame darbe mokoma, pvz., skaitant jaunimui pranešimus ar paskaitas. Mokymas sudaro galimybę išplėsti ankstesnės patirties, poreikių bei interesų ribas. Skirtingai nuo kitų pagrindinių formų, kompetentingai nustatyti mokymo tikslus gali tik tas asmuo, kuris moko.

Sociokultūrinio darbo su jaunimu kaimo bendruomenėje tikslai (Spierts, 2003, Baršauskienė, Leliūgienė, 2001):

- *Saugumas.* Sociokultūriniu darbu siekiama jaunimui sukurti tokią aplinką, kurioje jie galėtų jaustis savimi (kurioje galėtų atvirai kalbėti ir būti išgirsti, būti gerbiami ir vertinami).
- *Atsipalaidavimas.* Renginių metu jaunimui turi būti sudaromos sąlygos atsipalaiduoti, atitrūkti nuo mokymosi ir pareigų mokykloje bei namuose.
- *Susitikimai.* Sociokultūrinėje veikloje jaunimui turi būti suteikiama galimybė susipažinti ir bendrauti su bendraamžiais iš kitų kaimo bendruomenių, iš skirtingų socialinių sluoksnių bei kitokios kultūrinės aplinkos. Tokie susitikimai moko jaunimą suderinti konkurenciją su sėkmingu bendradarbiavimu.
- *Ugdymas.* Sociokultūrinė veikla lavina jaunimo emocinius, socialinius, pažintinius, kūrybinius gebėjimus, fizinį vystymąsi bei ugdo sąmoningumą. Bendraudami ir bendradarbiaudami jie išmoka pažinti save ir kitus.
- *Kūrybiškumo skatinimas.* Tai veikla, padedanti jaunimui atskleisti savo galimybes ir jas puoselėti.
- *Savimonė.* Savęs ir kitų supratimas sudaro pagrindą pasitikėti savimi bei gerbti kitus. Savo aplinkos, visuomenės tikrovės pažinimas ir savo pozicijos joje formavimas yra emancipacijos sąlygos, kurios atveria pasirinkimo laisvę. Tai suvokę, jaunuoliai sugebės nešališkiau vertinti savo ir kitų vaikų nuostatas bei vertybes.
- *Susitelkimas.* Bendruomeniškumo jausmas bei abipusė parama suteikia jaunuoliams pasitikėjimo savimi ir kitais.

A. Poviliūnas (2003) kalbėdamas apie kultūrinės veiklos organizavimą teigia, kad kaimo bendruomenės neturi tam įgūdžių ir nėra linkusios nei savarankiškai planuoti, nei vertinti savo veiklos.

Autoriaus atlikta skirtingų kaimo bendruomenių kultūrinės veiklos analizė rodo, kad kultūrinę veiklą kaimo bendruomenėse riboja:

- kalendorinis švenčių ciklas, kuriame valstybinės ir bažnytinės šventės susipina su agrarinėmis šventėmis;
- ribotas renginių formų skaičius (saviveiklininkų koncertai, literatūriniai montažai, literatūrinės muzikinės popietės ir pan.);
- tai, kad tam tikros šventės turi nusistovėjusias savo šventimo ar minėjimo formas.

Šiuo atveju socialinis darbuotojas, dirbantis kaimo bendruomenėje, turėtų prisidėti prie kultūrinio gyvenimo plėtros, kadangi šis specialistas galėtų skatinti ne tik tradicinių švenčių minėjimą panaudojant įvairesnes, įdomesnes formas, tačiau taip pat galėtų skatinti įvairių kitų renginių organizavimą, kurie turėtų ir auklėjamąją bei mokomąją vertę. Tai pvz., galėtų būti įvairūs mokymai, seminarai, bendri susirinkimai ir kt. (Poviliūnas, 2003).

M. Spierts (2003) pažymi, jog tinkamai organizavus darbą bendruomenėje, galima pasiekti jaunimo ugdymui ir socializacijai svarbių tikslų:

- galima sukurti saugią aplinką, kurioje jaunimas galėtų išbandyti įvairius vaidmenis, užsiimti veikla be jokios išorinės suaugusiųjų kontrolės ir globos, kaupti socialinę patirtį;
- tokia veikla leidžia jaunimui pasijusti laisviems nuo organizuoto mokymosi bei pareigų (kurias „primeta“ suaugusieji, dažnai neatitinkančias jaunuolio amžiaus, pareigų ir atsakomybės) mokykloje ir šeimoje;
- bendruomenėje jaunimas turėtų galimybę bendrauti su savo bendraamžiais iš skirtingų socialinių sluoksnių bei kitos kultūrinės aplinkos, mokytis vieni iš kitų ir vyresnių bendruomenės narių, kaip konstruktyviai reaguoti į įvairias situacijas ir kritiką;
- organizuoto ir neorganizuoto laisvalaikio derinimas savanorių įgyvendinamose vaikų gerovės apsaugos programose atveria dideles jaunimo socialinių kompetencijų tobulinimosi ir kūrybiškumo ugdymosi galimybes;
- bendruomeniškumo jausmas bei abipusė parama padeda jaunimui įveikti socialinę izoliaciją, išlaikyti pusiausvyrą tarp individualumo ir kolektyviškumo, skatina saugoti, puoselėti savo artimiausią aplinką.

Analizuojant tarptautinę patirtį, išryškėja keletas jaunimo aktyvinimo aspektų. Airijos Jaunimo ir šeimos paramos programoje (Rapid in Action..., 2006) teigiama, kad jaunimui turi būti suteikiama galimybė diskutuoti ir išsakyti savo nuomonę apie tai, ką jie norėtų veikti savo kaimo bendruomenėje. Siekiant aktyvaus jaunimo įsitraukimo į bendruomenės veiklą, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad ne tik sportinė veikla jaunimui yra įdomi, jiems turi būti suteikiama erdvė saviraiškai.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant aktyvaus jaunimo įsitraukimo į kaimo bendruomenės organizuojamą veiklą, būtina atsižvelgti į jaunimo poreikius, keisti nusistovėjusias tradicijas, suteikti

galimybę jaunimo saviraiškai, skatinti jaunimo iniciatyvumą, ugdyti bendruomeniškumo jausmą bei taikyti sociokultūrinio darbo metodus, galinčius prisidėti prie jaunimo socialinių problemų sprendimo.

1.4.2. Socialinių ir kultūrinių institucijų bendradarbiavimas su vietos bendruomene

I. Jonutytės (2007) teigimu, teritorinė bendruomenė yra vaikų ir jaunimo mikrosociumas, darantis poveikį socialiniam ugdymui, socialinei brandai, psichinei sveikatai, santykiams su bendraamžiais. Vaikų ir jaunimo problemos turėtų būti sprendžiamos nacionaliniu, regioniniu ir bendruomeniniu, individo lygmenimis. Siekiant aktyvaus jaunimo dalyvavimo mikrosociume atsiranda ugdymo gyvenamojoje vietoje koncepcijos įgyvendinimo poreikis. Sėkminga tokio socialinio ugdymo sąlyga – teritorinės bendruomenės sąveika su ugdymo institucijomis.

Mokykla, kokia besikeičianti ji bebūtų, ne visada viena gali spręsti daugelį jaunimo socializacijoje iškilusių problemų, o tam, kad surastų geriausią sprendimą, reikia ne tik užmegzti ryšius su įvairiomis institucijomis, bet būtinas ir glaudus bendradarbiavimo tinklo sukūrimas. V.Baršauskienė, I. Leliūgienė (2001) teigia, kad bendruomenė veikia mokyklą, o mokykla per savo ugdytinius – bendruomenę. Tačiau mokyklos daugiausia kritikuojamos dėl nepakankamo sąlyčio su aplinkiniu pasauliu. Spartūs ekonominiai ir socialiniai pokyčiai išryškina nemažai problemų, kurias mokykla stengiasi išspręsti. Daugelio šių problemų šaknys – šeimoje, artimiausioje jaunuoli supančioje aplinkoje. (Everard, Morris, 1997).

E. Štuopytė (2002), I. Leliūgienė (2001) teigia, kad mokyklos su vietos bendruomene bendradarbiauja: socialinėje, kultūrinėje, sporto bei darbinės veiklos srityse. Autorės išskiria šias bendradarbiavimo formas: renginiai, varžybos, akcijos, talkos, pokalbiai, išvykos, klubai, stovyklos, konkursai, paskaitos, tėvų susirinkimai, pedagoginis švietimas, informacijos sklaidimas, bendradarbiavimas ugdant, anketinės apklausos. R. Gurčytė (2007) kalbėdama apie mokyklos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimą priduria, kad bendradarbiaudamos su vietos bendruomenių institucijomis, kaip partneriais, mokyklos rengia ir vykdo rajonų savivaldybių, nacionalinius ir tarptautinius projektus.

Mokykla, kaip kaimo kultūros centras, teigia J. Jasaitis (2005), be kultūrinių renginių savo vietos bendruomenėms organizuoja mokymus kaip rašyti projektus, kompiuterinio raštingumo kursus. Neretai, perėmusi kultūros ir švietimo funkcijas, mokykla yra kultūros ir švietimo centras, nes kultūros namai dažnai kaime negeba organizuoti savo veiklos be mokyklos bendruomenės pagalbos.

E. Štuopytės, I. Leliūgienės (2001) teigimu, netradicinis mokyklų bendradarbiavimas vyksta su vietos bendruomenėse esančiomis įvairiomis organizacijomis, klubais, draugijomis, bendrijomis, meno kolektyvais. Mokyklos bendradarbiauja su kaime susikūrusiomis jaunimo organizacijomis, sporto klubais, nes bendra veikla ne tik stiprina tarpusavio bendradarbiavimą, bet sieja su naujai susikūrusiomis kaimo bendruomenėmis.

Kaimo bendruomenių mokyklos šiuo metu vis dar susiduria su įvairiais sunkumais, tarp kurių A.Poviliūnas (2007) kaip svarbiausias nurodo, ne finansavimo arba kvalifikuotų pedagogų stoką, tačiau mokyklų socialinę atskirtį bendrame švietimo kontekste. Autorius teigia, kad Lietuvos kaimo mokyklą labiau neigiamai veikia kaime dirbančių (o iš tikrųjų neretai ir miestų) pedagogų „nurašantis“ požiūris į kaimo mokyklą – pedagogai mano, kad kaime mokymas(is) yra žemesnio lygio nei mieste, kad kaimo mokykla nėra pajėgi užtikrinti tokio kokybiško vaikų ugdymo proceso kaip miesto mokyklos. Todėl kartu formuojasi neigiamas požiūris į kaimo mokyklą – ji tampa „sietu, atsijojančiu tuos, kurių tolimesnė karjera klostysis sėkmingai, nuo tu „nevykėlių“, kurie liks ir toliau gyventi socialiai atskirtoje kaimo bendruomenėje“ (Poviliūnas, 2003, p. 19). Atsižvelgiant į tokią padėtį, socialinis darbuotojas turėtų imtis iniciatyvos ieškoti būdų, kaip keisti kaime susiklosčiusią situaciją, kaip, kaimo mokyklai esant centralizuotos švietimo sistemos institucija, kartu išlikti ir svarbiu kaimo bendruomenės plėtros veiksmu (Poviliūnas, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad kaimo bendruomenė siekdama į bendruomenės organizuojamą veiklą įtraukti jaunimą, turi glaudžiai bendradarbiauti su ugdymo institucijomis. Pirmiausia dėl to, kad didelė dalis jaunimo vis dar priklauso švietimo sistemai, kita vertus, kompleksinis mokyklos ir kaimo bendruomenės bendradarbiavimas sudarytų sąlygas produktyviam jaunimo užimtumo organizavimui.

1.4.3. Neformalaus ugdymo organizavimas kaimo bendruomenėje

Palyginti neseniai tarptautinėje politikoje pradėta kalbėti apie jaunimo problemų specifiškumą ir iš to išplaukiantį individualistinį požiūrį į šių problemų sprendimą. Dalyvaujant neformalioje veikloje įgyjama ne tik bendro pobūdžio gebėjimų, bet ir socialinis kapitalas, kuris yra ypač svarbus socialiai pažeidžiamam jaunimui, susiduriančiam su papildomais sunkumais socialinės integracijos procese, išvengti patekimo į socialinę atskirtį (Europos komisijos Baltoji Knyga, 2002).

Jaunimo sociokultūrinė veikla kaimo bendruomenėje apima sporto, kultūros ir laisvalaikio paslaugas jaunimui. P. Lauritzen (2006) teigia, kad šios paslaugos dažniausiai suvokiamos kaip neformalus arba informalus švietimas.

LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Žin., 2003, Nr.119-5406) neformalųjį ugdymą apibrėžia, numatymas, kad „*neformaliojo ugdymo paskirtis – ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, taip pat plėtoti jauno žmogaus socialines kompetencijas*“. Tuo tarpu neformalųjį švietimą apibrėžia LR Švietimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-2853), kuris numato, kad „*neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas*“. Lyginant šiuos du apibrėžimus, hipotetiškai galima teigti, kad neformaliojo vaikų ir jaunimo ugdymo koncepcijos projekte (2008) pateiktas neformaliojo ugdymo apibrėžimas, numatantis, kad „*neformalusis ugdymas – neformaliojo švietimo dalis, skirta vertybinėms nuostatoms,*

asmeniniams gebėjimams (pasitikėjimu savimi, savarankiškumui, atsakomybei ir kt.), *socialiniams įgūdžiams* (bendradarbiavimui, bendravimui ir kt.) ugdyti“, apibendrina pateiktus apibrėžimus.

Neformaliuoju švietimu siekiama (Neformaliojo ugdymo koncepcijos projektas, 2008):

- Ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai **spresti savo ir bendruomenės problemas**, būti aktyvia visuomenės nare bei turinčias **būtinąs kompetencijas laimingam gyvenimui kurti**.
- Ugdyti asmens gebėjimą **idėjas derinti su žiniomis bei įgūdžiais** ir paversti tai kūrybiškais veiksmais nuolat kintančioje aplinkoje.
- Prisidėti prie švietimo tikslų įgyvendinimo ir didinti **visaverčio ugdymo** prieinamumą kuo didesniai ugdytinių skaičių **per įvairių metodikų, priemonių ir teikėjų įvairovę**.

LR Jaunimo politikos pagrindų įstatyme (Žin., 2003, Nr.119-5406) išskiriamos **sritys, kuriose jaunimo politika įgyvendinama** Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse, įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytais sąlygomis:

- 1) **pilietiškumo ugdymo** ir karo prievolės atlikimo;
- 2) švietimo, mokymo, mokslo, studijų ir ugdymo;
- 3) **neformalaus ugdymo**;
- 4) darbo ir užimtumo;
- 5) apsirūpinimo būstu;
- 6) **laisvalaikio, poilsio, kūrybos ir kultūros**;
- 7) **socialinės** ir sveikatos apsaugos;
- 8) sveikatingumo, **kūno kultūros ir sporto**;
- 9) narkomanijos ir kitų priklausomybės formų;
- 10) **nusikalstamumo prevencijos**.

Jaunimo neformalaus ugdymo asociacija teigia, kad **neformalus ugdymo prasmė yra padėti jaunam žmogui išlaisvėti**:

- Iš **nepagrįstų išorinių apribojimų**. Jaunas asmuo jaučiasi galintis imtis atsakomybės, bet kai kuriose situacijose pervertina savo pasirengimą gyvenimui, o suaugusieji kartais linkę nepasitikėti ir nepagrįstai riboti jauno asmens galimybes. Išlaisvėjimas iš nepagrįstų išorinių apribojimų reiškia pastangas sušvelninti šį galimą konfliktą. *Jaunimo neformalaus ugdymo veikloje asmeniui suteikiama saugi erdvė pajusti ir išbandyti savo realias galimybes*, o jį supančiai aplinkai atvirai priimti besikeičiantį, stiprėjantį jauną žmogų.
- Iš **nepagrįstų vidinių apribojimų**. Jaunas asmuo, stokodamas asmeninės patirties remiasi tėvų, autoritetų, tradicijų suformuotomis vertybėmis. Išlaisvėjimas iš nepagrįstų vidinių apribojimų, (nesuvoktų vertybių, baimių, kompleksų) *reiškia jauno žmogaus vertybių formavimąsi asmeninės patirties pagrindu*.

- Link **atsakomybės už savo gyvenimą**. Tai *reiškia jauno asmens sąmoningą apsisprendimą dėl savo norų bei tikslų ir savarankiškas pastangas siekiant jų įgyvendinimo*.
- Link **prasmingo savęs realizavimo**. Tai *reiškia jauno asmens galimybių realizavimą derinant asmeninius ir bendruomeninius tikslus*.

Jaunimo neformalaus ugdymo veikla yra neatsiejama nuo jaunimo veiklos, todėl kaimo bendruomenėje, dirbant su jaunimu turi būti siekiama išpildyti jaunimo veiklos principus. Jaunimo neformalaus ugdymo asociacija pateikia 3 **jaunimo veiklos principus**:

- **Savarankiškumo** – jaunimas pats renkasi veiklos sritį, formuoja jos tikslus, aktyviai joje dalyvauja ir atsako už tikslų įvykdymą;
- **Savanoriškumo** – jaunimas dalyvauja pasirinktoje jaunimo veiklos srityje savo noru ir niekieno neverčiamas;
- **Savivaldos** – jaunimas savo veikloje nustato šios veiklos tikslų įgyvendinimo būdus, formą, atsakomybę ir įvertinimą (Jaunimo neformalaus ugdymo asociacija).

Vadovaujantis jaunimo veiklos principais yra svarbūs metodai, leidžiantys pasiekti jaunimo neformalaus ugdymo keliamus tikslus. Neformaliojo ugdymo koncepcijos projekte (2008) pateikiami **neformalaus ugdymo metodiniai principai**:

1. Specifinė aplinka. Neformalusis ugdymas vyksta specifinėje aplinkoje, kuriai turi būti būdinga tam tikra autonomija (atskirumas), kad asmenys galėtų saugiai eksperimentuoti, išbandyti save be didesnio pavojaus pakenkti sau ir aplinkiniams.

2. Aktyvus dalyvavimas ugdymo(si) procese. Neformaliajame ugdyme dalyvaujantys asmenys rezultatų pasiekia pirmiausia savo aktyvumo dėka. Aktyvumo siekiama skiriant laiko asmeninio patyrimo įvardijimui ir suvokimui; jei reikia, kuriant dirbtines situacijas naujo patyrimo įgijimui; pateikiant teorinę medžiagą aktyviam aptarimui.

3. Visumos principas. Šis principas reiškia visuminį požiūrį į asmenį, ugdymo tikslus ir darbo metodus; neignoruojami nei jausmai, nei protas, nei fiziologija; kreipiamas dėmesys tiek į asmenį, tiek į grupę, tiek į temą. Ugdymo metu įgytą patirtį siekiama susieti su tikrove. Neformaliajame ugdyme derinami emociniai, fiziniai, intelektiniai metodai, užtikrinantys visuminį asmenybės ugdymąsi.

4. Mokymasis iš patirties. Neformaliojo ugdymo procesas yra grindžiamas patyrimu, kuris įgauna prasmę tik tada, kai yra suvoktas ir įsisąmonintas. Todėl patyrimas yra aptariamas (refleksija), daromos išvados (generalizacija), kurios įprasminamos, jei pritaikomos gyvenime.

5. Atviras ir neformalus bendravimas. Neformalusis ugdymas yra saugus procesas, kuriame žmogus gali būti savimi, dalindamasis gyvenimo patirtimi, atverdamas ir savo silpnąsias puses, nebijodamas suklysti ir pripažinti savo klaidas. Tam reikalinga atvira ir neformali ugdytojo laikysena.

6. Nekonkurencinės aplinkos kūrimas. Neformaliojo ugdymo veikla yra erdvė, kurioje vengiama dirbtinės konkurencinės įtampos. Asmenys nėra lyginami vienas su kitu, bet sukuriamos sąlygos patiems įsivertinti asmeninius pasiekimus.

7. Į grupės procesą orientuotas ugdymas(is). Grupė neformaliajame ugdyme tarnauja kaip priemonė, kaip savotiškas visuomenės modelis. Grupėje mokomasi spręsti tarpasmeninius santykius, priimti bendrus sprendimus, dalintis darbais ir atsakomybėmis. Grupėje suintensyvėja ir individualus ugdymasis.

Apibendrinant galima teigti, kad kaimo bendruomenė savo veiklos organizavimo specifika, iš esmės atitinka neformaliojo švietimo keliamus tikslus bei principus. Pirmiausia dėl to, kad bendraujant ir bendradarbiaujant tarpusavyje, bendruomenėje ugdomi socialiniai įgūdžiai, sudaromos sąlygos jaunimo saviraiškai bei asmeninių gebėjimų ugdymui(si), taip pat, ugdomas jaunimo savanoriškumas bei savarankiškumas, kuomet sudaromos sąlygos jaunimo iniciatyvumui plėtotis.

1.4.4. Socialinio darbuotojo veiklos galimybės kaimo bendruomenėje

J. Pivorienė (2010) analizuodama socialinio darbo specifiką bendruomenėje pažymi, kad „socialinis darbas bendruomenėje remiasi įvairiomis teorinėmis perspektyvomis, taiko įvairius metodus bei technikas, siekdamas pagerinti socialinę bendruomenės padėtį“ (p. 204).

Kadangi kaimo bendruomenei priklauso įvairaus amžiaus nariai, todėl paprastai skiriasi ir jų interesai, poreikiai, veikla, vertybės, tad iškyla problemų bendraujant. Dažniausiai įtempti santykiai būna tarp jaunimo ir vyresnio amžiaus gyventojų. Dėl šių priežasčių, tarpininku tarp šių grupių bendruomenėje galėtų būti socialinis darbuotojas, kuris padėtų išsiaiškinti priežastis ir rasti abiem pusėms tinkamą sprendimo variantą (McInerney, 2007).

I. Leliūgienė (2003) nurodo, kad socialinio darbuotojo darbas kaime apima du svarbiausius uždavinius. Pirmiausia, tai socialinis darbas su „skirtingomis gyventojų kategorijomis, skirtingomis socialinėmis grupėmis pagrindinių krypčių ir principų, formų ir organizavimo būdų atskleidimas“ (Leliūgienė, 2003, p. 339). Antras uždavinys – teikti reikalingą pagalbą kaimo bendruomenėje, kuri apima socialinį ugdomąjį darbą, socialinę pagalbą, reabilitaciją.

Anot V. Beresnevičiūtės, E. Pranckūnienės, M. Vildžiūnienės (2003) pagrindinis socialinio darbuotojo darbo kaime siekis – kurti savarankišką kaimo bendruomenę. Tokia bendruomenė, anot autorių, pasižymi tam tikromis savybėmis. Pirmiausia, savarankiška kaimo bendruomenė reiškia, kad yra rūpinamasi bendruomenės poreikiais. Tokiu atveju yra nustatoma, kokie yra bendruomenės narių poreikiai, susiję su bendruomenės gyvenimu. Taip bendruomenė sugeba išryškinti svarbiausius savo narių siekius, nustatyti bendrus tikslus. Taip pat svarbu pastebėti, kad savarankiška bendruomenė turi savo viziją ir kelia sau tikslus. Bendros vizijos turėjimas telkia visą kaimo bendruomenę, padeda jai

sėkmingai dirbti ir vystytis. Kuriant bendrą viziją, svarbu, kad visi kaimo bendruomenės nariai dėl jos sutartų, kad ją tinkamai suprastų ir galėtų su ja susitapatinti.

Kaimo bendruomenėje socialiniam darbuotojui tenka dirbti su skirtingomis socialinėmis grupėmis. I. Leliūgienė (2003) analizuodama socialinių paslaugų gavėjus kaimo bendruomenėje, remiasi M. Gurjanova (2000) kuri nurodo, kad pagrindinės paramos ir socialinių paslaugų gavėjų grupės kaimo bendruomenėje yra:

- Jaunimas – taip kaip ir pagyvenusiems žmonėms, jaunimui yra reikalingas ypatingas dėmesys, ypatingai kaimo vietovėse, kur jauni žmonės turi ribotas užimtumo, laisvalaikio praleidimo galimybes, ribotą priėjimą prie informacijos. Kaimo vietovėse socialinis darbuotojas padeda jaunimui patenkinti „intelektualinio, kultūrinio, dorovinio, fizinio vystymosi poreikius, organizuojant kultūrinį laisvalaikį, darbinį užimtumą, renkantis profesiją, gyvenimo karjerą ir kryptį, įsidarbinant, pasiruošiant šeimyniniam gyvenimui, išbristi iš kritinių situacijų, atsisakant žalingų įpročių“

- Pagyvenusieji žmonės – socialiniai darbuotojai pagyvenusiems žmonėms padeda įveikti vienatvės jausmą, dažniausiai susijusi su bendravimo stoka; taip pat nugalėti bejėgiškumo, socialinio nereikalingumo jausmus. Be to, socialiniai darbuotojai padeda sutvarkyti reikalingus dokumentus, pvz., dėl pašalpų, lengvatų, materialinės pagalbos ir pan.

- Daugiavaikės šeimos – šioms šeimoms labiausiai reikalinga pagalba sprendžiant problemas, susijusias su pajamomis, materialiniais sunkumais; taip pat klausimus, susijusius su laisvalaikio ir užimtumo organizavimu, šeimos narių sveikata, vaikų užimtumu (taip pat ir vasaros metu) ir kt.

- Jaunos šeimos – šioms šeimoms daugiausia pagalbos ir paramos reikia sprendžiant kasdienio gyvenimo klausimus, susijusius su vaikų auklėjimu, įsidarbinimu, kuriant harmoningus ir teigiamus tarpusavio santykius šeimoje, sprendžiant klausimus, susijusius su būstu (Leliūgienė, 2003).

Tam, kad socialinis darbuotojas galėtų tinkamai atlikti savo darbą, įgyvendinti išvardintus uždavinius ir prisidėti prie savarankiškos kaimo bendruomenės plėtros, jam pirmiausia būtina žinoti, kokios yra pagrindinės kaimo bendruomenės socialinės problemos, neigiamai įtakančios žmonių gyvenimą. Būtent šias problemas socialiniam darbuotojui reikėtų spręsti pirmiausia, sudarant sąlygas žmonėms aktyvinti savo gyvenimą, tenkinti poreikius, aktyviai dalyvauti bendruomenės veikloje. Bendruomenės padėties supratimą ir analizę bei jų reikšmę akcentavo ir L. C. Johnson (2001), kuris nurodė, kad socialiniam darbuotojui, norinčiam sėkmingai dirbti kaimo bendruomenėje būtina darbą organizuoti įvertinus socialinių paslaugų poreikį pagal šiuos etapus:

1. Įvertinti esamą situaciją, remiantis esamų socialinių problemų identifikavimu.
2. Nustačius pagrindines socialines problemas, numatyti socialinių paslaugų prioritetus ir tuo remiantis tinkamai paskirstyti turimus išteklius.
3. Skatinti paslaugų teikėjų savitarpio supratimą ir bendradarbiavimą.

Socialiniam darbuotojui, dirbančiam kaimo bendruomenėje, dažniausiai tenka atlikti tokius vaidmenis kaip **vadovas**, **įgalintojas** bei **ekspertas**. Kadangi socialinis darbuotojas pasižymi tam tikromis žiniomis ir įgūdžiais, todėl turi numatyti socialinių paslaugų teikimo planą, motyvuoti bendruomenę veikti, numatyti bendruomenės plėtros galimybes, socialiniam darbuotojui tenka vadovo vaidmuo. Toks vaidmuo bendruomenei padeda „susikurti ir atrasti priemones tikslui pasiekti“ (Johnson, 2001).

Socialinis darbas su jaunimu yra suprantamas kaip palankiausių socialinių ekonominių kiekvieno jaunuolio vystymo sąlygų, skatinančių asmenybės tobulėjimą, visų laisvių bei visaverčio individų dalyvavimo visuomenėje užtikrinimas (Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas, 2004).

Kadangi kaimo bendruomenė pasižymi tokiu ypatumu, jog jos nariai yra glaudžiai susiję vienas su kitu, jų bendravimas yra daug artimesnis, jame mažiau pasireiškia susvetimėjimas, socialiniam darbuotojui svarbu perprasti vienų bendruomenės grupių požiūrį į kitas ir jų tarpusavio santykius. Todėl socialinis darbuotojas turėtų atsakyti į tokius klausimus – ar bendruomenėje yra gerbiami skirtumai? Ar yra susiformavusios koalicijos? Ar santykiai draugiški? Kiek tolerantiškos ar netolerantiškos yra grupės vienos kitų atžvilgiu? Kurių grupių rankose yra valdžia? (Kaimo bendruomenių plėtra, 2004).

Taip pat socialiniam darbuotojui svarbu atsiminti, kad kaime organizuojamas socialinis darbas pasižymės tam tikra specifika, nes pati kaimo bendruomenė skiriasi nuo miesto. Tai reiškia, kad organizuojant socialinę darbą kaimo bendruomenėje, būtina atsižvelgti į esminius aspektus, kurie gali padėti užtikrinti sėkmingus ir teigiamus pokyčius kaimo bendruomenėje. Tokie specifiniai kaimo plėtros sėkmės veiksniai, kurie turėtų būti panaudoti ir socialiniame darbe yra: poreikis turėti visų pripažintą lyderį; siekis, kad bendruomenėje būtų kuo įvairesnio išsilavinimo, socialinės padėties, įsitikinimų, vertybių supratimo žmonės (Poviliūnas, 2007); bendruomenės atvirumo skatinimas; poreikis organizuoti mokymus ir seminarus, kurie skatins bendruomenės aktyvumą, plės bendruomenės narių žinias, bendravimą, formuos gyvenimo ir socialinius įgūdžius.

I. Leliūgienė (2003) kalbėdama apie sociokultūrinį darbą kaimo bendruomenėse teigia, kad socialinio darbuotojo veikla kaimo bendruomenėje yra ne tik reikšminga, ryškiai matoma visai bendruomenei, bet ir labai reikalinga. Socialinis darbuotojas dirba ne tik su probleminėmis šeimomis, bet ir siekia visuomenės pripažinimo ir palaikymo šeimoms, gerai auklėjančioms ir prižiūrinčioms savo vaikus. Tuomet jis panaudoja masinės informacijos priemones, valdžios institucijų, įmonių, visuomeninių organizacijų, kaimo sueigų galimybes. Organizuodamas šeimos laisvalaikį darbuotojas remiasi vaikų ir tėvų sudominimu bei jų sugebėjimais, patirtimi organizuojant laisvalaikį ir poilsį, profesinėmis vienos ar kitos srities žiniomis. Organizuojant sociokultūrinį darbą, pagrindinė užduotis – žmonių bendravimo poreikio patenkinimas, šeimyninio ugdymo patirties praturtinimas, pasikeitimas informacija, naujomis žiniomis, mokėjimais, įgūdžiais. Pokalbyje su tėvais ir vaikais šeimos socialinis

pedagogas, remdamasis testais ir anketomis, analizuoja, apibendrina ir skleidžia šeimyninio auklėjimo patirtį.

Kaimo bendruomenėse dažnai trūksta kvalifikuotų specialistų, pasak I. Leliūgienės (2003), kaimo bendruomenės socialiniu darbuotoju gali būti bet kurios profesijos žmogus, mėgstantis dirbti su žmonėmis, turintis autoritetą ir gerbiamas kaimo gyventojų, turintis įgūdžių organizuoti visuomenei naudingą kurioje nors srityje (meninę kūrybą, sportinę veiklą, turizmą, kraštotyrą) ir įgijęs tam tikrą aukštąjį išsilavinimą. Jo veiklos tikslas – padėti savo mikrosociumo žmonėms pagerinti gyvenimo kokybę ir socialinių – ekonominių krizių sunkumus. Socialinis darbuotojas – žmogus, kuris turėtų ir galėtų parodyti, kad gyvenimas gali būti ne tik teisingesnis, bet ir prasmingesnis, pilnavertiškesnis ir gražesnis. Darbo tikslas – organizuoti ir kuruoti laisvalaikį trimis pakopomis: inicijuojant, organizuojant ir vykdant veiklą (Spierts, 2003).

Socialinio darbuotojo žinyne (Leliūgienė, 2003) nurodoma, kad viena iš socialinio darbuotojo funkcijų yra kultūrinės laisvalaikio veiklos socialinėje aplinkoje organizavimas. Socialiniam darbuotojui pateikiami tokie reikalavimai:

- **Žinoti:** šiuolaikinę socialinės kultūrinės veiklos būklę, jaunimo ir suaugusiųjų laisvalaikio vystymosi tendencijas; teisinius ir norminius aktus; ekonominius mechanizmus, valdančius kultūrinę laisvalaikio sferą; laisvalaikio organizavimo principus; įvairių laisvalaikio rūšių užsiėmimų būdingus ypatumus, vaikų, jaunimo, vyrų, moterų motyvų, poreikių, interesų specifiką ir kt.;
- **Mokėti:** įtraukti vaikus, jaunimą, suaugusiuosius į aktyvią kultūrinę laisvalaikio veiklą; išsiaiškinti bendruomenės narių poreikius ir interesus skirtingose kultūrinės laisvalaikio veiklos srityse; mokėti praktiškai panaudoti naują kultūrinės laisvalaikio veiklos organizavimo mechanizmą ir kt.

Pasak I. Leliūgienės (2003), kaimo bendruomenės socialinis darbuotojas turėtų būti vietos gyventojas, kuris gerai žinotų tos bendruomenės žmones, kaimo tradicijas, jo praeitį ir dabartį. Jis turėtų būti bendruomenės narių pagalbininkas, patarėjas, gynėjas ir atrama, vaikų ir suaugusiųjų visuomenei naudingos veiklos organizatorius. Pasirodžius kaime socialiniam pedagogui, sumažėja niekam nereikalingų, be tikslo slampinėjančių jaunuolių skaičius. Dabartinėse kaimo bendruomenėse, socialinio darbuotojo funkcijas dažnai atlieka bendruomenės pirmininkas, kuris dažniausiai pats organizuoja sociokultūrinius renginius, susirinkimus, išvykas ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniam darbuotojui, dirbančiam kaimo bendruomenėje, būtina atsižvelgti į kelis darbo aspektus, nurodančius šio darbo specifiką. Pirmiausia, socialinis darbuotojas turi būti gerai susipažinęs su kaimo bendruomene ir pagrindinėmis jos socialinėmis problemomis. Šiuo metu kaimo bendruomenė susiduria su eile problemų, kurios turi neigiamos įtakos kaimo socialinei raidai. Tai dar labiau pabrėžia socialinio darbuotojo veiklos aktualumą ir poreikį

kaimo vietovėse. Be socialinių problemų analizės, socialinis darbuotojas taip pat turi sugebėti įvertinti bendruomenės narių tarpusavio santykius, skirtingų grupių požiūrį viena į kitą. Atlikus tinkamas analizes ir surinkus būtiną informaciją, socialiniam darbuotojui svarbu pasirinkti tinkamus darbo modelius ir įgyvendinti socialinių paslaugų teikimą.

1.5. Bendruomenės centrų tipologija

Lietuvoje labai dažnai painiojamos vietos bendruomenės ir bendruomenės organizacijos sąvokos. Bendruomenė ir bendruomenės organizacija/bendruomenės centras nėra tas pats (Ilgius, 2001).

V. Ilgius (2001) teigia, kad poreikis bendruomenėje kurti organizaciją kyla tuomet, kai atsiranda bendra lengvai neišsprendžiama nauja problema arba iškyla poreikis naujų procesų vyksmui. Organizacija yra ne kas kita, kaip jos dalyvių sutarimas imtis bendrų veiksmų vadovaujantis iš anksto aptartomis bendromis taisyklėmis. Organizacija – tai vienu struktūriniu laipteliu aukščiau individo ir šeimos esantis socialinis darinys.

Visi tam tikroje vietoje gyvenantys ir bendrų organizacijų bei tarpusavio santykių saistomi žmonės yra bendruomenės nariai, taigi bendruomenė ne steigama, o atsiranda, kai tik tam tikroje vietovėje apsigyvena žmonės. Tuo tarpu bendruomenės plėtrai vykdyti dažnai svarbi organizacija, priimanči lyderio vaidmenį, kurianti ir plėtojanti plėtrai reikalingas sąlygas, įgalinanti bendruomenės žmones ir dažnai besiimanti kitokios plėtrai reikalingos veiklos. Tokia bendruomeninė organizacija arba bendruomenės centras, priklausomai nuo pobūdžio (labdaros fondas, asociacija, visuomeninė organizacija, viešoji įstaiga), gali turėti griežtą narystę. Sėkmingai bendruomenės plėtrai nebūtina, kad visi jos žmonės taptų kokios organizacijos nariais; atvirkščiai, labai svarbu, kad narystė organizacijoje nebūtų siejama su priklausomybe bendruomenei, antraip gali pasireikšti žmonių supriešinimas (Ilgius, 2001).

R. Žiliūkaitė ir kt. (2006) teigia, kad į Lietuvos kaimo bendruomenių organizacijas verta atkreipti dėmesį siekiant suprasti socialinio kapitalo dinamiką, kuri yra svarbi mūsų visuomenės demokratijos raidai, dėl šių priežasčių:

- Sudaro svarbių organizacinių galimybių gyventojams įsitraukti ir dalyvauti savivaldos procesuose, iš pasyvių valstybės socialinių paslaugų vartotojų tapti aktyviais vietinės valdžios partneriais, prisidedančiais savo darbu prie bendruomenių gyvenimo kokybės gerinimo;
- Yra geras pavyzdys siekiant suprasti ir paaiškinti, ko reikia nevyriausybiniams organizacijoms, siekiant, kad jos būtų svarbūs socialiniai agentai, sprendžiant socialinės atskirties problemas Lietuvos vietinėse bendruomenėse.

Bendruomenės centras – tai daugiafunkcinė organizacija, dirbanti bendruomenėje kartu su kitomis vietinėmis organizacijomis ir įvairiomis gyventojų grupėmis dėl bendruomenės gerbūvio.

Ypatingą dėmesį bendruomenės centras skiria žmonių pilietiškumo ir iniciatyvumo skatinimui, jų įtraukimui į savo problemų sprendimą (Bendruomenės plėtra, 2004).

M. Spierts (2003) apie bendruomenių centrų atsiradimo priežastis kalba, kad pirmiausia susibūrė grupės, kurios norėjo užsiimti saviveikla ir atstovavimu interesams, sociokultūriniame darbe, kuriame organizacijos dėka gali pasireikšti įvairiais būdais. Kai esi susijęs su kitais visuomenės nariais, atsiranda poreikis socialinei orientacijai, bendriems tikslams ir bendrai veiklai, partinei priklausomybei, bendriems įsipareigojimams ir bendrai atsakomybei.

Bendruomenės centrai veikia per žmones ir žmonių labui. Bendruomenės centrai taiko įvairius darbo metodus ir formas, kurių įvairovė yra neribota ir priklauso nuo organizacijos, klientų ir galimybių. Bendruomenės centrų, organizuojančių ir teikiančių socialines paslaugas veikla, santykis su valstybinėmis institucijomis ir verslo sektoriumi greitai keičiasi, jie perima vis daugiau teikiamų paslaugų, daro įtaką žmonių bendruomenės santykiams. Bendruomenės centrai vaidina vis svarbesnį vaidmenį socialinių paslaugų srityje. Savivaldybės tampa socialinių paslaugų „pirkėjomis“. Jos dalinai finansuoja ar remia nevyriausybinių organizacijų vykdomus projektus (Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė, 2001).

Bendruomenės centras nėra tik veiksmo mechanizmas su patalpomis, specialistais, socialinio darbo savanoriais, valdymo bei animacinės veiklos instancijomis. Bendruomenės centras – tai pirmiausia ilgalaikis socialinis - edukacinis projektas. Jis įgyvendinamas tokiomis aplinkybėmis, kai yra reali galimybė esamą situaciją paveikti taip, kad ji labiau atitiktų projekto dalyvių nuostatas ir vertybių sistemą, kitaip tariant, priemonių, veiksmų ir pagrindinių charakteristikų išdėstymo suvokimą (Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė, 2001).

Analizuojant tarptautinę patirtį, galima remtis Didžiosios Britanijos bendruomenės centrų veiklos organizavimo principais. S. Creasy, K. Govelin ir kt. (2008) teigia, kad „dalyvavimas yra tik istorijos dalis“. Tai reiškia, kad jei bendruomenės veiklos organizavimas neturi aiškaus tikslo arba tai daroma blogai, tai gali būti tik laiko švaistymas tiek bendruomenės centrui, tiek bendruomenės nariams. Be to, veikla, kuria nesiekama konkrečių rezultatų ar išvadų yra tik laiko švaistymas. M.Bowles (2008), S. Creasy, K. Govelin ir kt. (2008) analizuodami darbo bendruomenės centre specifiką, pagrindinėmis vertybėmis išskiria: **veiklos organizavimą, tam tikrų metodų ir įgūdžių naudojimą bei konkrečių rezultatų siekimą**. Šias vertybes S. Creasy, K. Govelin ir kt. (2008) susitemino, pateikdami formulę:

$$\text{Tikslas} + \text{Kontekstas} + \text{Žmonės} + \text{Metodai} = \text{Rezultatas}$$

- **Tikslas** – turi būti aišku, ką bendruomenės narių dalyvavimu norima pasiekti.
- **Kontekstas** – atkreipti dėmesį į kiekvienos bendruomenės pobūdį ir narių poreikius.
- **Žmonės** – apsvarstyti, kas turėtų dalyvauti, kokie tų žmonių poreikiai, kokia parama ar paskatinimai galėtų padėti jiems dalyvauti.

- **Metodai** – turėtų būti parinkti tokie, kad atitiktų organizuojamos veiklos tikslą, kontekstą ir dalyvaujančių žmonių poreikius (Creasy, Gavelin ir kt., 2008).

Organizuojant bendruomenės centrų veiklą, anot S. Creasy, K. Gavelin ir kt. (2008), vien remtis pateikta formule nepakanka. Siekiant žmonių įsitraukimo ir dalyvavimo bendruomenės organizuojamoje veikloje, daug dėmesio reikia skirti motyvacijai. Nes kai kurie žmonės tiesiog nėra suinteresuoti dalyvauti, kai kurie nenori to daryti, nes turi nepakankamai informacijos apie bendruomenės organizuojamą veiklą, kiti nedalyvauja dėl laiko stokos ir pan. Siekiant išvengti šių problemų, autoriai siūlo atsižvelgti į šiuos pagalbos būdus:

- Parama, padedanti žmonėms įsitraukti į bendruomenės organizuojamą veiklą (informacijos apie organizuojamą veiklą sklaida, įgūdžių, nukreiptų į požiūrio ir įgalinimo, formavimas);
- Materialinė parama žmonėms, kurie nori įsitraukti į veiklą, bet dėl tam tikrų priežasčių negali (kelionės išlaidų kompensavimas).
- Priemonės, skatinančios žmones dalyvauti (maistas, įvairūs žaidimai).

Analizuojant bendruomenės centrų tipologiją Lietuvoje, reikėtų paminėti universalius daugiavfunkcinius centrus, kurie apibūdinami kaip – švietimo, kultūros ir socialines paslaugas vaikams bei vietos bendruomenei teikiančios įstaigos, kurių veiklos gali būti: ikimokyklinis, priešmokyklinis, papildomas ir kitas neformalus vaikų ugdymas, vaikų priežiūra dieną, neformalus suaugusiųjų švietimas, švietimo pagalba, specialusis ugdymas, nuotolinis mokymas pagal formaliojo ir neformaliojo ugdymo programas ar jų modulius, pramoginė, sociokultūrinė, meninė vaikų ir suaugusiųjų veikla ir pan. Centrų atliekamų funkcijų apimtį ir tikslines grupes nustato vietos savivaldos institucijos, įvertinusios vietos bendruomenės poreikius (Universalių daugiavfunkcinių centrų steigimo ir plėtros Komponentas, Programa „MTP+“, 2007).

O. Merfeldaitė, O. Petronienė (2009) teigia, kad „universalų daugiavfunkcinį centrą galima apibūdinti kaip kelias paslaugas teikiančią visiems tinkančią vietą (įstaigą)“ (p. 130). Tuo tarpu, G. Kvieskienės nuomone (2007), Universalaus daugiavfunkcinio centro modelio samprata apima jaunimo kryptingą užimtumą, neformaliojo ugdymo ryšį su jaunuolių bendruoju lavinimu, pozityviąją socializaciją, tinklinį bendradarbiavimą ir socialinę partnerystę organizuojant jaunimo laisvalaikį. Sociokultūriniame ir/ar bendruomeniniame, jaunimo ugdyme išskiriami tam tikri etapai – nuo socialinių sąlygų pagerinimo iki vaikų darželių, suaugusiųjų švietimo sistemos sukūrimo, jaunimo vasaros poilsio organizavimo, muzikos mokyklų kūrimo, rekreacinių, pramoginių, sveikatinimo paslaugų.

O. Merfeldaitė, O. Petronienė (2009) teigia, kad dažnai dėl riboto valstybės finansavimo neužtikrinamas pakankamas visuomeninių paslaugų teikimas kaimo vietovėse. „Todėl siekiant socialinės sanglaudos itin svarbu sustiprinti kaimo bendruomenės ir kaimo aplinkoje veikiančias nevyriausybines organizacijas, piliečių iniciatyvines grupes, parengti lyderius, galinčius užtikrinti

įvairų socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, jas priartinant prie kaimo žmonių. Universalūs daugiafunkciniai centrai, galintys teikti įvairias paslaugas visoms socialinėms grupėms, tinkama investicija siekiant krašto socialinės integracijos“ (p.129).

Esami universalūs daugiafunkciniai centrai tik iš dalies sprendžia švietimo įstaigų reorganizacijos, švietimo paslaugų prieinamumo ir kokybės problemas, dėl nepakankamo daugiafunkcinių centrų skaičiaus ir siauro jų paslaugų spektro švietimo paslaugos kai kurių vietovių (ypač kaimo) gyventojams vis dar sunkiai prieinamos, jų kokybė nepakankama. Remiantis moksline literatūra galima išskirti penkias universalių daugiafunkcinių centrų kryptis, skatinančias aktyvią bendruomenės socialinę integraciją (Universalių daugiafunkcinių centrų steigimas ir plėtra, 2008):

1. *Santykių užmezgimas ir palaikymas*; situacijos analizė ir bendrų žingsnių numatymas (išsiaiškinimas, kas yra gero); informavimas apie galimybes; bendradarbiavimas su šeimomis; šeimos stimuliavimas.

2. *Asmenybės ugdymas*: savo vertės atradimas (kam tu esi gabus ir kokios tavo stipriosios pusės); savęs pažinimas; konfliktų sprendimas; jausmų atpažinimas ir išreiškimas visuomenei priimtinais būdais; valios ugdymas; stipriųjų pusių atradimas, stiprinimas; savivertės kūrimas; atsakomybės ugdymas; socialinių įgūdžių kūrimas (mokėjimas būti grupėje, gebėjimas klausytis ir išgirsti); individualumo ugdymas (individualus darbas).

3. *Užimtumas*: konkretus, tikslingas; švietimas, informavimas; naujos patirtys; kūrybos skatinimas.

4. *Sisteminis darbas su socialine aplinka*: problemų įvairioplanis nagrinėjimas.

5. *Visuomenės jautrinimas*: informavimas apie problemas; kvietimas prisiimti atsakomybę už problemos sprendimą (akcijos); požiūrio keitimas.

Universalių daugiafunkcinių centrų samprata plačiau tyrinėta nebuvo, tačiau turi istorinį tęstinumą Lietuvoje bei sėkmingai veikiančių pavyzdžių visose pasaulio valstybėse. Tokių centrų atsiradimo būtinybę pagrindžia liberalėjanti visuomenė, vis plačiau pasireiškianti viešojo ir privačių sektorių partnerystė bei tradicinių institucijų, tokių kaip: ikimokyklinio ugdymo įstaigų, mokyklų, bibliotekų, kultūros centrų, policijos komisariatų, poliklinikų, ligoninių, rekreacinių erdvių ir kitų viešajam sektoriui priklausančių institucijų kaita bei besiplečiančios jose sociokultūrinės funkcijos. (Universalių daugiafunkcinių centrų steigimas ir plėtra, 2008).

Apibendrinant galima teigti, bendruomenė atsiranda tada, kai tam tikroje vietovėje susiburia žmonės, o bendruomenės plėtrai vykdyti reikalinga organizacija – bendruomenės centras. Universalūs daugiafunkciniai centrai, savo ruožtu, teikia plačiausią paslaugų spektrą: socialines paslaugas visoms socialinėms grupėms, kryptingą jaunimo užimtumą, plėtoja tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir socialinę partnerystę organizuojant jaunimo laisvalaikį. Tačiau gaila, kad universalių daugiafunkcinių centrų Lietuvoje dar nėra, o jų steigimo procesas tik prasidėjęs.

3. JAUNIMO SOCIOKULTŪRINĖS VEIKLOS ORGANIZAVIMO GALIMYBIŲ IR LŪKESČIŲ TYRIMAS KAIMO BENDRUOMENĖJE

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Organizuojant tyrimą vadovautasi mokslininko C. M. Charles (1999) iškeltais principais: teisiniais tyrimo dalyvio apsaugos bei slaptumo principais, etiniais principais (geravališkumas, sąžiningumas, tikslūs paaiškinimai tyrimo dalyviams, procedūriniai tiriamumo, glaustumo, tikėtumo bei įvairių prasmų paaiškinimo principais).

Siekiant išanalizuoti jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo galimybes ir lūkesčius visapusiškai buvo atliekami du tyrimai.

1 TYRIMAS. Kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa.

Siekiant išsiaiškinti jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo galimybes kaimo bendruomenėje ir ieškant efektyvesnių jaunimo aktyvinimo būdų, pagrindiniu tyrimo metodu pasirinktas *empirinių tyrimų kiekybinis metodas – anketavimas*. Šio metodo pasirinkimą lėmė tai, jog respondentas apklausą atlieką savarankiškai, yra išsaugomas respondento anonimiškumas ir dėl to yra didesnė tikimybė, kad bus atskleista tokia informacija, kurios respondentas nedrįstų pasakyti gyvai. Klausimynai padeda sutaupyti laiko, nes per tą laiką, kol gyvai bus apklaustas vienas žmogus, klausimyną gali užpildyti šimtai respondentų (Roach, 2007). Taigi, šis tyrimas buvo atliktas naudojant tiesioginę apklausą raštu, t.y. panaudojant iš anksto parengtą struktūrizuotą klausimyną. Klausimyną respondentai pildė savarankiškai, todėl atsakymai nebuvo įtakojami apklausėjo ar kitų respondentų.

Tyrimo instrumentas – standartizuotas klausimynas (žr. 1 priedas). Klausimynas sudarytas nurodant aiškią struktūrą, pildymo nurodymus (Peterson, 2000). Buvo stengiamasi pateikti aiškas formuluotes, kurias galėtų suprasti įvairaus amžiaus (14-29 m.) jaunimas, o atliktas empirinis tyrimas būtų reprezentatyvus ir patikimas (Babbie, 2004).

Klausimyne buvo naudojami uždari klausimai, nes respondentai į tokius klausimus yra labiau linkę atsakyti nei į atvirus, jiems reikia mažiau galvoti, tiesiog gali pasirinkti tam tikrą variantą. Taip pat vykdant tyrimą, uždarus klausimus yra lengviau apdoroti bei palyginti. Buvo pasirinktas ir vienas atviras klausimas, nes taip lengviau išsiaiškinti respondentų pageidavimus, pasiūlymus ir pan. Sudarant anketas tyrimui, naudota *ranginė skalė* – kai objektus galima sutvarkyti (suranguoti) pagal matuojamojo požymio intensyvumą. Tiriama buvo pagal kiekybinius požymius (Bitinas, 1998).

Klausimyną sudarė 3 dalys:

1. *Įvadas*. Klausimyno pradžioje buvo pristatytas tyrimas, kas jį atlieka, taip pat akcentuojamas respondentų anonimiškumas bei trumpai apibūdinama kaip užpildyti klausimyną.
2. *Pagrindinė dalis*. Skirta nustatyti:
 - kaimo jaunimui būdingus užsiėmimus (1-2 klausimai);
 - kaimo jaunimo problemas sąlygojančias priežastis ir galimus sprendimo būdus (4-5 klausimai);
 - kaimo bendruomenės iniciatyvas, sprendžiant jaunimo užimtumo problemas (6-8 klausimai);
 - bendruomenės organizuojamas veiklas, kuriose jaunimas dalyvauja ir dalyvavimo kaimo bendruomenės veikloje teikiamą naudą (9-10, 12 klausimai);
 - jaunimo dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje skatinančius veiksniai ir nedalyvavimą įtakančias priežastis (3, 11, 13 klausimai);
 - jaunimo sociokultūrinės veiklos plėtrą ir ateities perspektyvas (14-16 klausimai).
3. *Informacija apie respondentą*. Skirta identifikuoti respondentų demografinės charakteristikas (17-21 klausimai).

Tyrimo imtis, organizavimas ir eiga

Tyrimo respondentai buvo atrenkami paprastos tikimybinės atrankos būdu. Tai reiškia, kad buvo atrenkami visi respondentai, kurie gyvena kaime, kuriame yra veikianti kaimo bendruomenė, Joniškio rajone. Remiantis Joniškio rajono savivaldybės 2008 m. duomenimis, Joniškio rajone kaime gyvenančio jaunimo buvo apie 7000. Siekiant, kad tyrimo metu gauti rezultatai būtų patikimi, validūs ir reprezentuotų visą generalinę aibę buvo apskaičiuota imtis, kuri parodė, kad reprezentatyviai imčiai apklausti reikia 346 respondentus.

Atlikus tyrimą, siekiant patikslinti duomenis, buvo kreiptasi į LR Statistikos Departamentą. LR Statistikos Departamento duomenimis 2009 m. pabaigoje - 2010 m. pradžioje, Joniškio rajono kaimuose gyveno tik apie 4200 jaunimo. Kadangi tyrimui buvo pasirengta anksčiau ir tyrimo imtis buvo sudaryta remiantis Joniškio rajono savivaldybės duomenimis, reprezentatyvi tyrimo imtis yra 346 respondentai. Buvo išdalinta 350 anketų, 22 anketos nebuvo sugrąžintos, 2 anketos buvo sugadintos (pažymėti visi atsakymai „taip“).

Duomenų analizė. Atlikus empirinį tyrimą apie jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo galimybes kaimo bendruomenėje, buvo surinkta nemažai statistinės medžiagos, atskleidžiančios faktinę realybę, vienų reiškinių priklausomybę nuo kitų, jų sąveiką. Pirmiausia buvo atlikta duomenų analizė remiantis statistiniu paketu „SPSS 17.0 for windows“ (statistinis paketas socialiniams

mokslams) programa. Kiekybinių dydžių lyginimui įvertinant patikimumo tarp grupių skirtumą buvo pasitelktas χ^2 (chi – kvadrato) kriterijus. Darbe bus aptariami tik statistiškai reikšmingi skirtumai tarp požymių, kai paklaidos tikimybės reikšmė – $p < 0,05$ esant 95 % patikimumui.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas buvo atliekamas 2010 m. liepos – rugpjūčio mėnesiais. Anketos buvo pristatomos į tiriamųjų buvimo vietas t.y. į kaimo bendruomenes, jaunimo centrus ir kitas jų susibūrimo vietas, taip pat tarpininkaujant kaimo bendruomenių pirmininkams.

2 TYRIMAS. Kokybinis tyrimas – pusiau standartizuotas interviu.

Kokybinis tyrimas pasirinktas kaip papildomas tyrimas tam, kad išsiaiškinti kiek sutampa ir kiek skiriasi jaunimo ir bendruomenių vadovų požiūris jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo klausimais kaimo bendruomenėje. Kadangi Joniškio rajonas nėra didelis, kiekybinio tyrimo imtis būtų nereprezentatyvi.

Duomenų rinkimo būdas – apklausa. Pusiau standartizuotas kaimo bendruomenių vadovų interviu. Problemai tirti buvo išskirtos tokios temos: jaunimo užimtumo problemos, jaunimo dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje skatinantys ir slopinantys veiksniai, sociokultūrinės veiklos įvairovė, jaunimo aktyvumą skatinančios priemonės. Remiantis šiomis temomis, buvo iškelti pagrindiniai klausimai bei pagalbiniai klausimai, jei respondentas pasakoja mažai atsakydamas į pagrindinį.

Tyrimo organizavimas. Tyrime dalyvavo 7 kaimo bendruomenių vadovai atrinkti patogiaja tikimybine atranka, atsižvelgiant į geografinę padėtį. Tyrimas buvo atliekamas vykstant į kaimo bendruomenių patalpas, bendruomenių vadovų darbo vietas ir į namus.

Kiekvienam interviu buvo ruošiamasi iš anksčiau. Telefonu suderinamas laikas ir vieta. Kiekvienas respondentas buvo supažindintas su tyrimo tikslu, buvo paaiškinta, kodėl yra atliekamas toks tyrimas, kur bus panaudoti rezultatai. Visų tiriamųjų buvo atsiklausama, ar galima pokalbį įrašyti diktofone. Respondentai jau pradžioje buvo informuoti apie konfidencialumą (Butkevičienė, 2010).

1 – interviu su Maldenių kaimo bendruomenės pirmininke. Interviu vyko vietos veiklos grupėje, trukmė – 22 minutės.

2 – interviu su Bariūnų kaimo bendruomenės pirmininku. Interviu vyko bendruomenės pirmininko darbo vietoje, trukmė – 19 minučių.

3 – interviu su Stupurų kaimo bendruomenės pirmininke. Interviu vyko bendruomenės pirmininkės darbo vietoje, trukmė – 15 minučių.

4 – interviu su Kalnelio kaimo bendruomenės pirmininke. Interviu vyko bendruomenės pirmininkės darbo vietoje, trukmė – 17 minučių.

5 – interviu su Jakiškių-Maironių kaimų bendruomenės pirmininke. Interviu vyko svečiuose pas bendruomenės pirmininkę, trukmė – 24 minutės.

6 – interviu su Gasčiūnų kaimo bendruomenės pirmininke. Interviu vyko kaimo bendruomenės patalpose, trukmė – 20 minučių.

7 – interviu su Ziniūnų kaimo bendruomenės pirmininke. Interviu vyko kaimo bendruomenės patalpose, trukmė – 27 minutės.

Tyrimo duomenų analizė:

Interviu analizuojami kokybinės turinio analizės būdu. Pokalbis su respondentu įrašomas į diktofoną. Po kiekvieno interviu gauta medžiaga paverčiama tekstiniu pavidalu, t.y. perrašoma. Duomenis pavertus tekstine išraiška, jie buvo analizuojami keliais etapais:

Pirmas analizės etapas – esminių aspektų išskyrimas. Respondento žodžiai, sakiniai sutraukiami į reikšminę mintį.

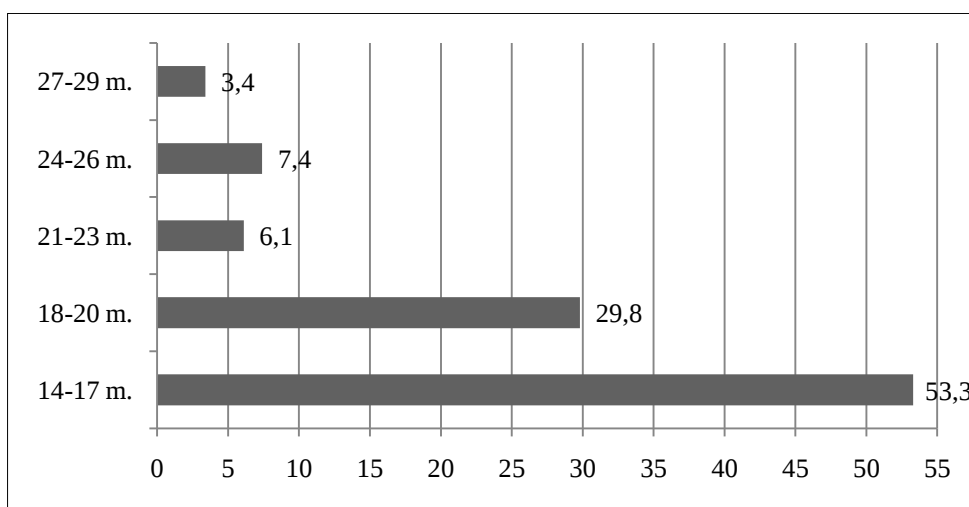
Antrasis analizės etapas – kodavimas. Reikšminės mintys apibendrinamos, išskiriami kodai ir įvardinami. Išanalizavus visus interviu šiais dviem etapais, visi interviu bendrai kategorizuojami.

Trečias analizės etapas – kategorizavimas. Išskiriamos kategorijos, jos aprašomos, cituojama respondentų kalba. Interpretacijos lyginamos tarpusavyje.

Ketvirtas analizės etapas – empirinis ir teorinis generalizavimas. Kategorijų buitinė kalba paverčiama moksline. Jos apibendrinamos ir siejant su teorija pateikiamos išvados.

3.2. Lyginamoji jaunimo ir vadovų apklausos rezultatų analizė

Jaunimo sociodemografinė charakteristika. Tyrimo respondentais pasirinkti 14-29 metų Joniškio rajono kaimuose gyvenantis jaunimas. Apklausoje dalyvavo 326 respondentai, kuriuos sudarė 66 proc. merginų ir 34 proc. vaikinių. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 3 paveiksle.

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

Daugiausia tyrime dalyvavo 14-17 metų jaunimo (53,3 proc.), trečdalį sudarė 18-20 metų (29,8 proc.), mažiausią respondentų dalį sudarė 21-29 metų jaunimas (atitinkamai 6,1 proc., 7,4 proc. ir 3,4

proc.). Tokį jaunimo amžiaus pasiskirstymą pagrindžia kaimo bendruomenės vadovų pateikta kaimo jaunimo klasifikacija. Bendruomenių vadovai pažymi, kad didžiausią dalį jaunimo kaime sudaro mokyklinio amžiaus t.y. 14-19 metų jaunimas:

„...daugiausia mokyklinio amžiaus...“, „...o dabar tas etapas toks 16-18 m. va šitie patys aktyviausi...“, „...ir pagrinde yra moksleiviai...“, „...yra besimokantis jaunimas, kuris važiuoja daugiausia į Joniškio gimnazijas, vidurines mokyklas, žemės ūkio mokyklą...“.

Kita jaunimo grupė yra studentai, kurie kaime rečiau būna:

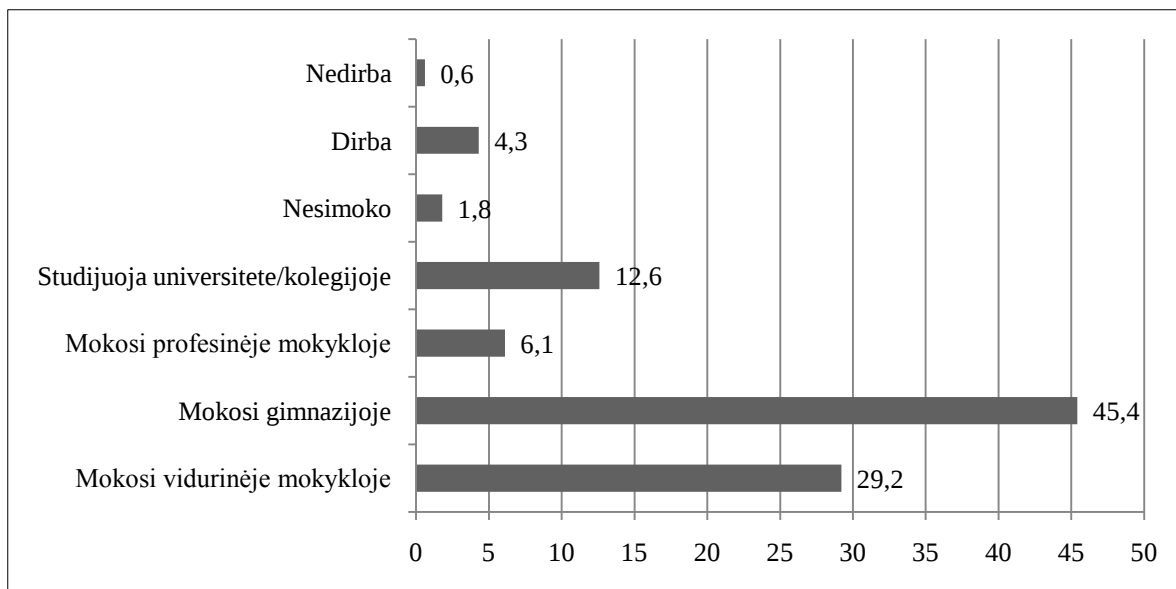
„...yra studentai...“, „...nes tie, kurie studijuoja, jau išvažiuavę...“, „...yra studentai, kurie tikrai parvyksta jau beveik kaip svečiai...“.

Kaimo bendruomenių vadovai kaip atskirą jaunimo grupę įvardina dirbančiuosius ir išvykusius dirbti į užsienį:

„...arba dirba, iš tų, kurie dirba, laisvo laiko nelabai kas turi...“, „...ir tie, kurie jau yra po studijų ir, sakysim, pradeda dirbti...“, „...kiti jau išvykę į užsienį dirbti...“.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiausią dalį kaimo jaunimo sudaro mokyklinio amžiaus asmenys, kurie bendruomenės organizuojamoje veikloje yra aktyviausi.

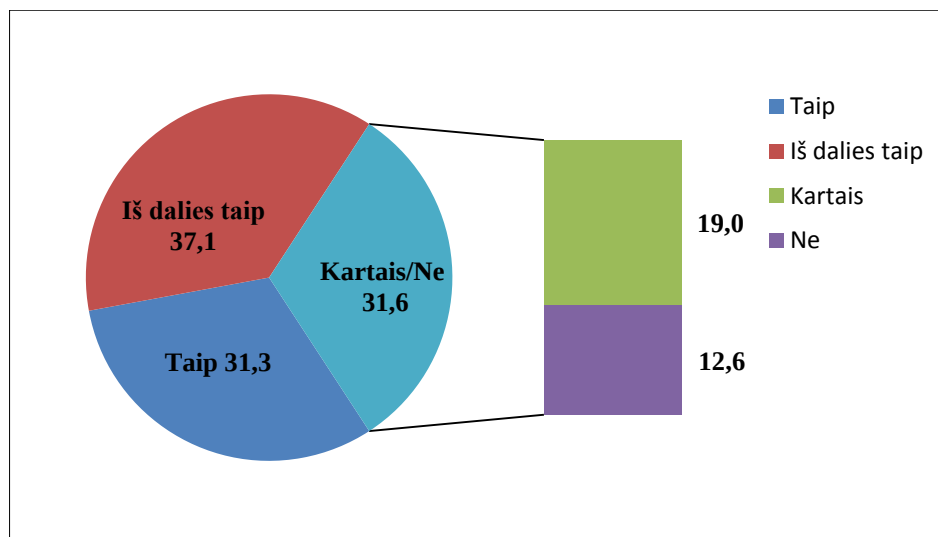
Tokį jaunimo amžiaus pasiskirstymą iliustruoja ir tai, kad didžiausia dalis jaunimo užimti švietimo institucijose (žr. 4 pav.).

4 pav. Jaunimo užimtumo pasiskirstymas (proc.)

Tyrimo duomenys atskleidė, kad beveik pusė respondentų (45,4 proc.) mokosi gimnazijose, trečdalis (29,2 proc.) vidurinėse mokyklose, šiek tiek mažiau studijuoja universitetuose ar kolegijose (12,6 proc.), profesinėse mokyklose (6,1 proc.). Mažiausią dalį sudarė jaunimas, kuris nesimoko (1,8 proc.), dirba (4,3 proc.) bei nedirba (0,6 proc.). Tai dar kartą įrodo, kad didžiausią kaimo jaunimo dalį sudaro mokyklinio amžiaus jaunimas (74,6 proc.).

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pasiskirsto jaunimo aktyvumas tirtose kaimo bendruomenėse (žr. 5 pav.)

5 pav. **Kaimo jaunimo aktyvumo raiška** (proc.)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad trečdalis jaunimo yra aktyvus (32,3 proc.), šiek tiek daugiau (37,1 proc.) iš dalies aktyvus. Galima teigti, kad aktyvus jaunimas sudaro beveik 70 proc. visų respondentų. Trečdalį visų respondentų (31,6 proc.) sudaro neaktyvus ir šiek tiek aktyvus jaunimas (atitinkamai 12,6 proc. ir 19,0 proc.).

Lyginant jaunimo ir kaimo bendruomenių vadovų atsakymų rezultatus, galima pastebėti, kad bendruomenių vadovai jaunimą skirsto į dvi grupes:

- **aktyvų**

„Pasakyčiau gal jaunims čiut čiut aktyvesnis, bet nelabai daug...“, „Na jaunimas pagal turimas sąlygas sakyčiau gana aktyvus, nes mes išvažiuojame vat yra rajone rengiami bendruomenių sėskrydžiai, sportinės varžybos, tai atrandam norinčių ir pats jaunimas pasisiūlo, nori išvažiuoti“, „...jaunimas mūsų bendruomenėje yra aktyvus, nuo šiais metais įkūrė jaunimo klubą...“, „...kai reikia pagalbos pasiruošti jisai padeda paruošti mums sales, jie tikrai aktyvūs yra, kas liečia pagalbą...“, „...o jaunimas, kas sporto, kas su sportu irgi galima sakyti, kad aktyvus...“;

- **neaktyvų**

„...susiskaldęs tas jaunimas... aktyvesnis būna...“, „...o taip, kad kažką daryti, kažkokį koncertą ar spektaklį sukurti, tokių nėra...“, „...ne daugiau vyresni, nuo kokių 30 m. ir daugiau, o iki 30 m. tikrai nepasakyčiau, kad jie aktyvūs...“, „...na galbūt tie vaikai, na irgi galbūt jaunimas skaitosi, eina į dienos užimtumo centrą, tai ne bendruomenės patalpose... mokyklos nebėra, bet ten būtent tame pastate, veikia dienos užimtumo centras, tai vat tie vaikiukai, jei kažkoks renginukas tikrai dalyvauja, o vat kad tokie 18m., 20 m. ar 25 m. tai ne. Dalyvaujančių nėra...“, „...su jaunimu lūdniesni popieriai, nes šiaip yra užimti, labai aktyvi veikla mokyklose...“.

Apibendrinant galima teigti, kad palyginus jaunimo ir bendruomenių vadovų atsakymus, pastebėta, jog jaunimo aktyvumas pasireiškia tose užimtumo srityse, kurios atitinka jų poreikius: jaunimo klubas, sporto užsiėmimai, pagalba kaimo bendruomenėje.

Įdomu pažymėti ir tai, kad kaimo bendruomenių vadovai, kalbėdami apie bendruomenės narių aktyvumą akcentuoja, kad bendruomenės nariai kaip ir jaunimas **nėra labai aktyvūs**:

„...gi buvo toks tarpas, kad iš vis nieko neveikė, o dabar, kai jau aktyviau gyvenam tai, gyvenam 4 metai, ketvirtį metų, kaip jau aktyviau veikia...“, „...iš pradžių buvo labai aktyvūs, paskui kas jau ir sveikatos nebeturi, kas gal išvyksta, paskui gal kažkiek tos veiklos trūko, jautėsi lyg mirtumėm, bet pernai jau šiek tiek, šiek tiek atsigauname...“, „...nu kaip pasakius, neaktyvi, nelabai... atrodo, darom visokias vakarones ir pavasarį darėm specialiai kovo 8 moterim, koncertas buvo šioks toks, bet labai mažai susirinko, labai mažai...“, „Na per vidurį sakyčiau. Kiek žinau priskiriama prie aktyvesnių, prie tų, nes nu kaip stengiamės į savo veiklą įtraukti ir pagyvenusius ir jaunos, neišskiriame.“, „...aktyvi, galiu sakyti, kad aktyvi...“, „...mūsų bendruomenė yra viena iš aktyviausių Joniškio rajone...“, „...negalėčiau pasakyti, kad labai aktyvūs, kažkaip norėtusi, kad būtų aktyvesni. Iš tikrųjų, atrodo viską darai dėl jų, o jie kartais... nusivili, iš tikrųjų, arba turi jau labai primigtinai prašyti, kad ateitų į renginį sakykim kažkokį, arba talką, jei kažkokį darom, kiekvienais metais dalyvaujam akcijoje „Darom“, primigtinai turi prašyti, kad sudalyvautų...“.

Kaimo bendruomenių vadovai pažymi, kad bendruomenės narių aktyvumą skatinantys veiksniai yra:

- **atlygis už veiklą**

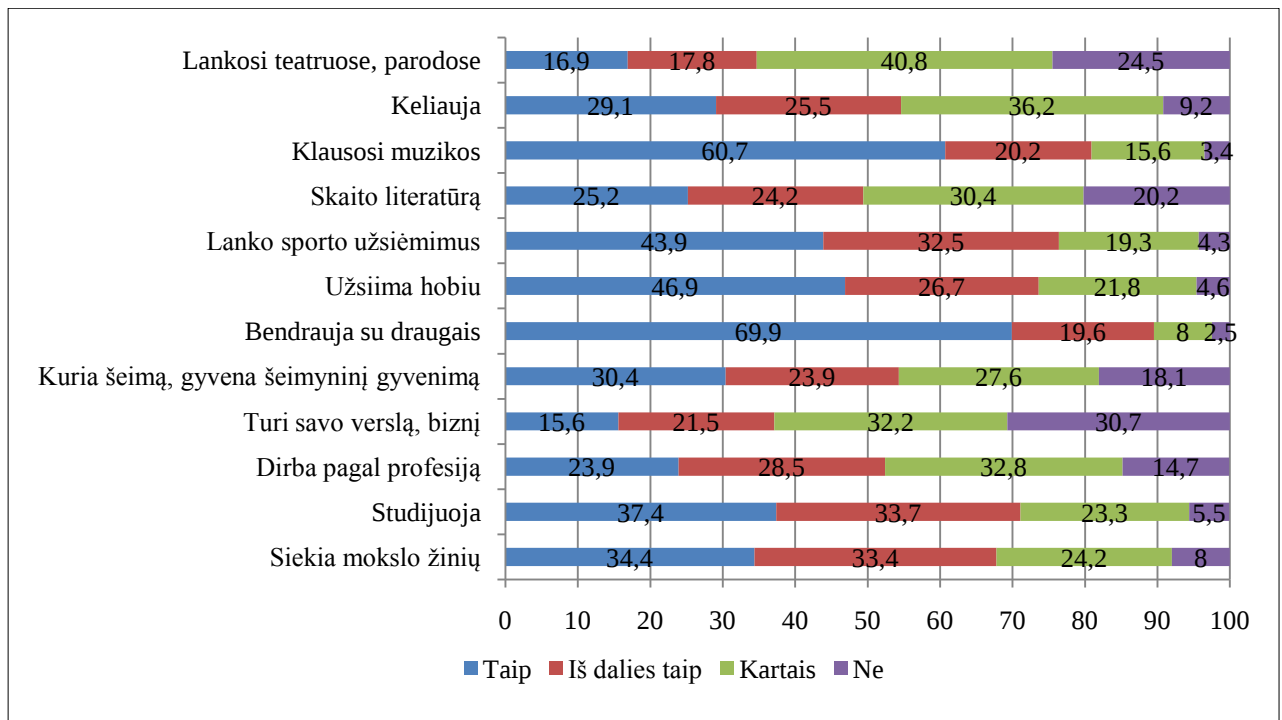
„...kažką pažadėti turi, kartais taip jautiesi, atrodo, skolingas, kad jie atėjo į talką...“

- **nemokama veikla**

„...jeigu iš vis nereikia dasidėti iš savo pusės materialiai sakykim, kai pasakai, kad viskas yra nemokamai, nemokamas maitinimas, nemokama muzika, tada gan aktyviai sudalyvauja, tikrai įdomu būna tada... tu pasakyk, kad viskas nemokama ir tada bus gan daug žmonių, netoli 100 susirenka... gal tokie laikai, gal toks sunkus gyvenimas...“.

Vadinasi, savanoriškos veiklos samprata kaimo bendruomenėse dar nėra tinkamai suvokiama, žmonės nenoriai užsiima socialiai naudinga, neatlygintina veikla bendruomenės labui.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kuo užsiima kaimo jaunimas (žr. 6 pav.)

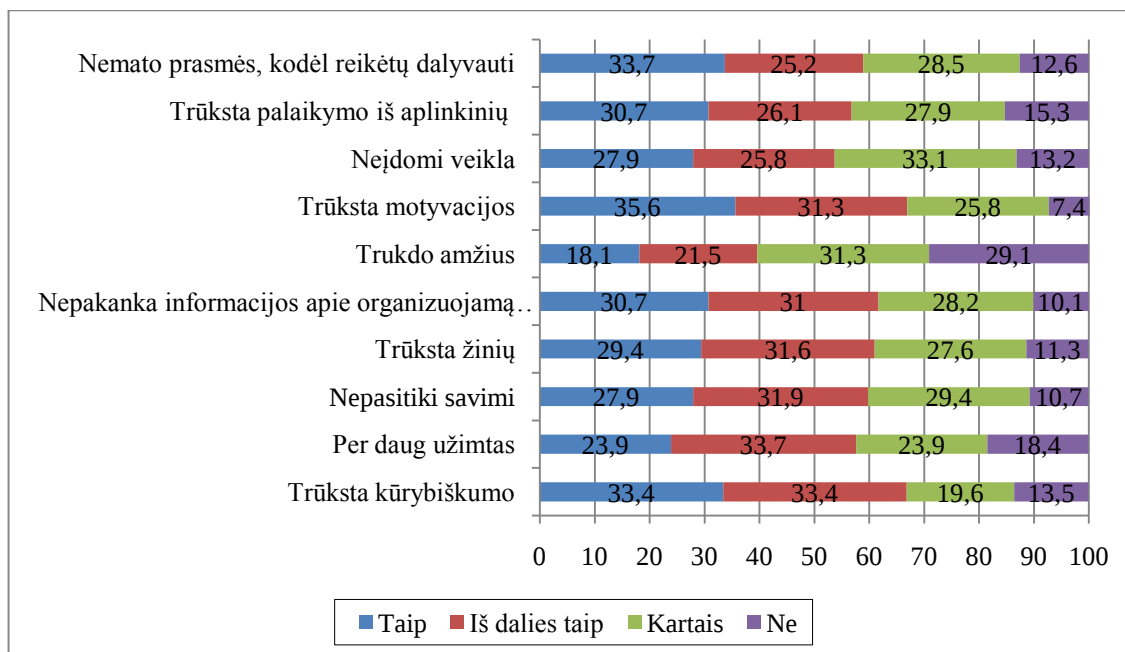

6 pav. Aktyvaus jaunimo užimtumo raiška (proc.)

Analizuojant tyrimo duomenis (žr. 6 pav.) paaiškėjo, kad dažniausiai jaunimas bendrauja su draugais (69,9 proc.) ir klausosi muzikos (60,7 proc.). Penktadalis respondentų pažymėjo, kad užsiima hobiu, lanko sporto užsiėmimus (atitinkamai 46,9 ir 43,9 proc.). Kadangi daugiausia tyrime dalyvavusių respondentų buvo mokyklinio amžiaus (žr. 3 pav.), tai paaiškina, kodėl tiek mažai respondentų turi savo verslą (15,6 proc.) ir dirba pagal profesiją (23,9 proc.). Įdomu pastebėti, kad teatruose ir parodose lankosi vos 16,9 proc. respondentų. Galima daryti prielaidą, kad tam nėra poreikio ir/arba galimybių.

Rasti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp užsiėmimų dažnių ir respondentų lyties (žr. 4 priedas 1 lentelė). Nustatyta, kad merginos (66,7 proc.) dvigubai dažniau nei vaikinai (33,3 proc.), kuria šeimą ir gyvena šeimyninį gyvenimą ($\chi^2 = 13,161$; $df=3$; $p<0,05$). Taip pat nustatyta, kad vaikinai beveik tris kartus dažniau užsiima hobiu (73,9 proc.) nei merginos (26,1 proc.) ($\chi^2 = 13,114$; $df=3$; $p<0,05$). Apibendrinant galima teigti, kad merginoms svarbiau yra šeimyninis gyvenimas, o vaikinams savęs išraiška ir realizavimas.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie veiksniai įtakoja jaunimo nedalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (žr. 7 pav.).

7 pav. Veiksniai, trukdantys jaunimui įsilieti į bendruomenės organizuojamą veiklą (proc.)

Respondentų duomenų analizė parodė, kad pagrindinės nedalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje priežastys yra motyvacijos stoka (35,6 proc.), kūrybiškumo stoka (33,4 proc.) bei nematymas prasmės, kodėl reikėtų dalyvauti (33,7 proc.). Galima daryti prielaidą, kad prasmės dalyvauti nebuvimas ir motyvacijos stoka yra susiję, nes tikėtina, kad kaimo bendruomenės organizuojama veikla neatitinka jaunimo poreikių ir bendruomenės nariai nesistengia į tai atsižvelgti, todėl nėra motyvacijos joje dalyvauti. Respondentų atsakymų pasiskirstymas tarsi patvirtina prielaidą, nes trečdalis respondentų pažymėjo, kad organizuojama veikla yra neįdomi (27,9 proc.), trūksta palaikymo iš aplinkinių (30,7 proc.) ir nepakanka informacijos apie organizuojamą veiklą (30,7 proc.).

Ieškant sąsajų tarp nedalyvavimo priežasčių ir respondentų lyties, išryškėjo statistiškai reikšmingas skirtumas (žr. 4 priedas 2 lentelė). Nustatyta, kad vaikinams (23,6 proc.) tris kartus dažniau nei merginoms (7,1 proc.), trūksta palaikymo iš aplinkinių ($\chi^2 = 9,032$; $df=3$; $p<0,05$).

Lyginant jaunimo ir bendruomenių vadovų atsakymų pasiskirstymą, išryškėjo keletas skirtumų. Vadovai įvardina 4 pagrindines jaunimo nedalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje priežastis:

1. Motyvacijos stoka

„...iš tikrųjų, mūsų jaunimui nėra kur lįsti, gražus tas parkas yra, bet kažkaip nežinau šiemet mažai tas parkas buvo aktyvus....tiesiog nežinau, ko dabar jie jaunimas ko jie nori, sunkiau suprantamas jis, iš tikrųjų yra...“, „...kaip ir sakiau, mes turim tokią tą problemą ir kaip ją reikia išspręsti, kad tą jaunimą įtraukti. Ar reikia daryti susirinkimus, kviešti, klausti ko jie nori, ar jie iš vis gyvenime nieko nebenori...“, „...tiesiog prašėm, kad dalyvautų ir sudalyvavo, bet kai paprašai ir jie sudalyvauja, tai jau yra plusas...“, „Jis yra aktyvus, bet pagal savo norus, jie nenori tokių kažkokių įsipareigojimų...“.

2. Informacinių technologijų įtaka

„...yra tokių, kurie grynai sėdi kompiuterinėj vaikai, kurių niekuo neprišnekinsi...“, „...kompiuterizacijos amžius, daugiau laiko praleidžia prie kompiuterių, bibliotekoje yra 5 kompiuteriai, tai darbo dienom jie nebūna laisvi, tai jie ten bendrauja...“.

3. Asmeninės savybės

„... iš tikrųjų, nei mes turim jiems renginių kokių. Mes nežinom, ko jie nori, šiaip tai renginiai būna skirti visiems...“, „...aišku, gal jie tą pomėgį ir turi, galbūt tiesiog jei nenorėjo būryje žmonių pasirodyti, kad jie tą pomėgį turi...“.

4. Laiko stoka

„... praktiškai laisvo laiko jie kaip ir neturi, nes ir projektai vykdomi įvairūs, jiems mokykloje tos veiklos pakankamai...“.

Vadovų tyrimo duomenų analizė atkleidė įdomų faktą, kad jaunimo dalyvavimas kaimo bendruomenės veikloje gali priklausyti ir nuo bendruomenės vadovo asmeninių savybių bei tai, kaip jis pats žiūri į bendruomenėje organizuojamą veiklą. Jeigu vadovą **džiugina organizuojama veikla**:

„...aš tai kiekviena praėjusia švente džiaugiuosi, man jos visą laiką labai šauniai atrodo...“,

tai ir jaunimas aktyviau įsitrauks į organizuojamą veiklą, tačiau jei vadovui **veikla bendruomenėje yra tik bereikalingas laiko gaišimas**:

„...nepatinka, kam gali patikt dirbti tokį darbą... aš turiu darbų n, dirbu ant pusanthro etato mokykloje, man darbo užtenk pilnai, nesuspėju namuose darbus apdirbti, net žmona nepatenkinta, sako va čia ir čia tokie reikalai...“, „...kad žmogus dirbtum vien tik tą darbą tai dar galėtum ir pats kažką organizuoti, bet ir tai, kiek žmogus iš idėjos gali dirbti. Ir taip nėra tokios dienos, kad kažką nedarytum bendruomenės labui, nu nėra...“, tai apie kaimo bendruomenės ir jaunimo aktyvinimą labai sunku kalbėti ir kažko tikėtis.

Įtakos bendruomenės narių dalyvavimui turi ir tai, kad bendruomenėje **per daug skirtingi žmonės**:

„...suprantat, mūsų kaimas yra toks ateivių suvažiavusių iš kitų rajonų... toks kratinys... kad ir ką darom, ir pakvietimus rašom, kviečiam, nu neatein tai neatein...“.

Galima pastebėti, kad dalyvauti bendruomenės organizuojamoje veikloje **motyvacijos trūksta** ne tik jaunimui, bet ir kitiems bendruomenės nariams:

„...aš pats jau du metus bendruomenės pirmininkas, bet taip nieko gero ir neišeina surinkti, kai kažką organizuojam nu susirenka ten kažkiek, bet kažko nelabai...“,

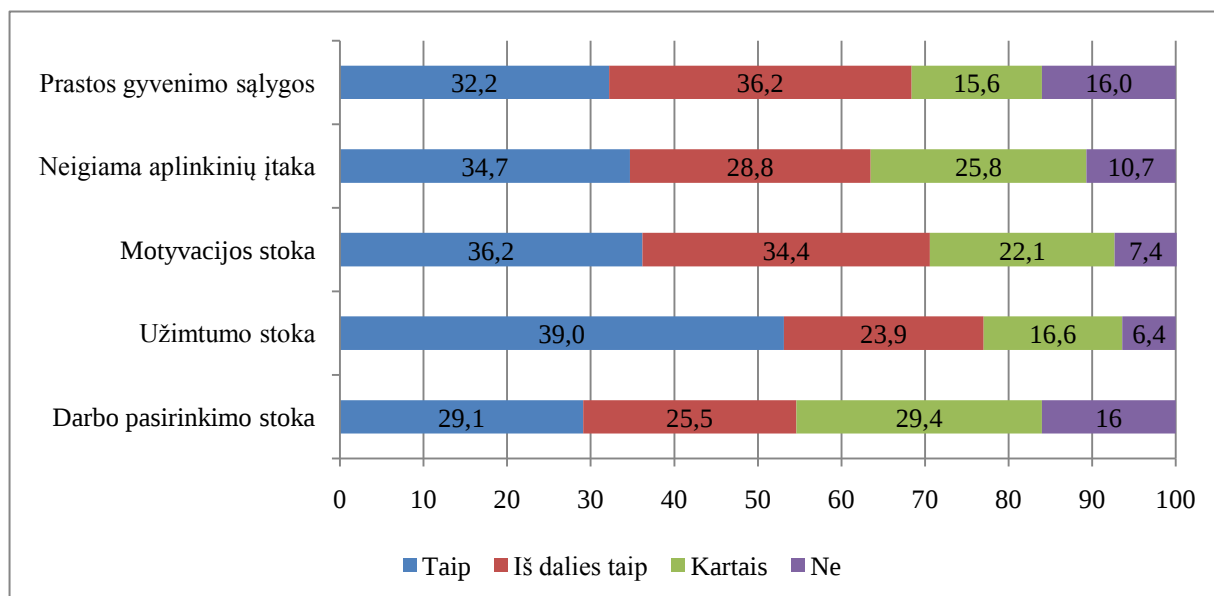
Įtakos dalyvavimui turi ir **materialinės sąlygos**:

„...jeigu reikia, gi ne visada mes turim tų sponsorių, ne visada galim sakykim mes dasidėti, kaip bendruomenė, mes tiktai suteikiam patalpas, mes sumokam už elektrą, iš žmonių sakykim neimam, bet jeigu nori kokią stalą, sakykim pasidaryti, švedišką kažkokį tai, truputėlį vaišių savo atsinešti, tada pasidaro vėl tas pats, tik tiems, kuriem įdomu, o tada žymiai žymiai mažiau būna...“.

Apibendrinant jaunimo ir bendruomenių vadovų apklausos rezultatus, galima teigti, kad respondentai skirtingai įvardina jaunimo nedalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje

veikloje priežastis. Jaunimas pagrindinėmis priežastimis išskiria tai, kas kyla iš pačios bendruomenės t.y. organizuojama veikla neatitinka jų poreikių, trūksta bendruomenės narių palaikymo, todėl jiems nėra motyvacijos dalyvauti. Tuo tarpu, bendruomenių vadovai mąsto stereotipiškai, kad pats jaunimas nežino ko nori, neturi motyvacijos dalyvauti, tačiau kad didinti jaunimo motyvaciją galima organizuojant veiklą, atsižvelgiant į jaunimo poreikius ir įtraukiant jį į organizavimo procesą, nepažymi. Pagrindinė problema, sąlygojanti pasyvų dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje yra motyvacijos stoka, kuri paliečia tiek jaunimą, tiek vyresnius bendruomenės narius.

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie veiksniai įtakoja jaunimo problemų atsiradimą (žr. 8 pav.)

8 pav. Veiksniai, sąlygojantys jaunimo problemų atsiradimą (proc.)

Analizuojant tyrimo duomenis (žr. 8 pav.) paaiškėjo, kad dažniausiai kaimo jaunimo problemų atsiradimą sąlygoja užimtumo stoka (39,0), motyvacijos stoka (36,2 proc.) bei neigiama aplinkinių įtaka (34,7 proc.).

Bendruomenių vadovų apklausos rezultatų analizė atskleidė kitokias jaunimo problemų atsiradimo priežastis. Buvo įvardintos tokios jaunimo problemas sąlygojančios priežastys:

1. Elgesio problemos

„...nu jie maištaujantys yra, tokių visokių dalykų yra, aš nežinau ko daugiau bereikia trinas lauke, jie spjaudosi, jie šiuokšlina, kaip ir visi matomai, arba jeigu jis šeimoje yra labai užguitas, su juo mažai bendraujama, mažai juo rūpinamasi, tai jisai nebežino kaip elgtis išėjus į visuomenę, nori labai kažkokį tai didelį, kažkokį tai galingą parodyti ir jis tiesiog spjauto, drasko, mēto...“.

2. Šeimoje suformuotas pavyzdys

„...aš skaitau, kaip yra šeimoje elgiamasi, gal jie tą ir parodo visuomenėje...čia, manau, mes bendruomenėje to dalyko neišauklėsime, čia yra šeimos problemos, iš tikrųjų...“.

3. Polinkis į žalingus įpročius

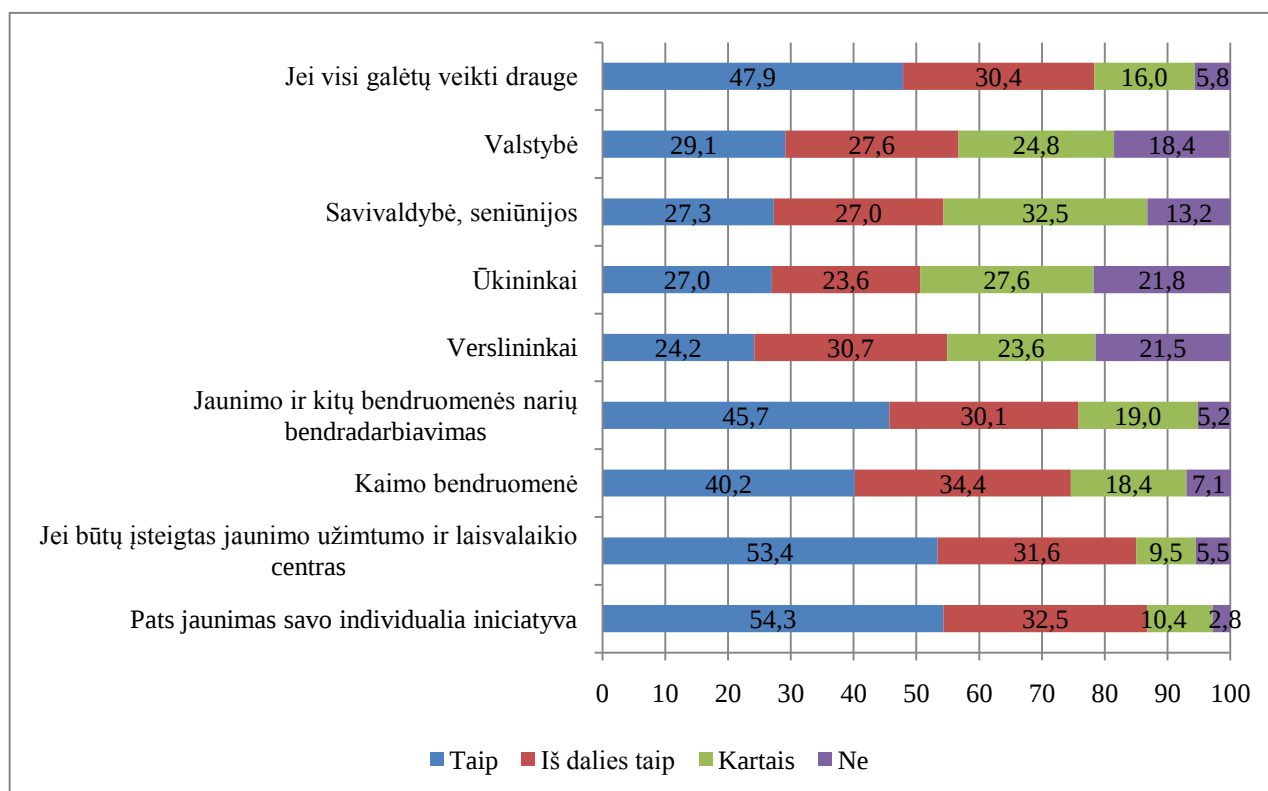
„...pavyzdžiui Užgavėnės buvo, kur atvirai viskas lauke vyko, atrodo gali eiti bet kada, sulaukėm tokio jaunimo, kokių 25 m. amžiaus, atėjo jie prie laužo ir nešėsi alkoholio ir jų požiūris yra toks į šventes ir visą šventimą...“.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek jaunimas, tiek bendruomenių vadovai įvardina panašias jaunimo problemas sąlygojančias priežastis: užimtumo ir motyvacijos stoka, polinkis į žalingus įpročius.

Lyginant su 2009 m. atlikto tyrimo rezultatais (žr. 5 priedas, 1 pav.), kurie parodė, kad dažniausiai jaunimui trūksta galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (28,7 proc.), kultūrinis gyvenimas nesukelia susidomėjimo (35,2 proc.), dažnas alkoholio vartojimas (33,3 proc.).

Apibendrinant visų trijų tyrimų duomenis, galima teigti, kad jaunimo problemas sąlygojančios priežastys vis dar išlieka labai panašios: laisvalaikio organizavimo ir užimtumo problemos, motyvacijos stoka, polinkis į žalingus įpročius.

Išsiaiškinus jaunimo problemas ir jas sąlygojančias priežastis, būtina nustatyti, kas galėtų padėti spręsti jaunimo problemas (žr. 9 pav.).

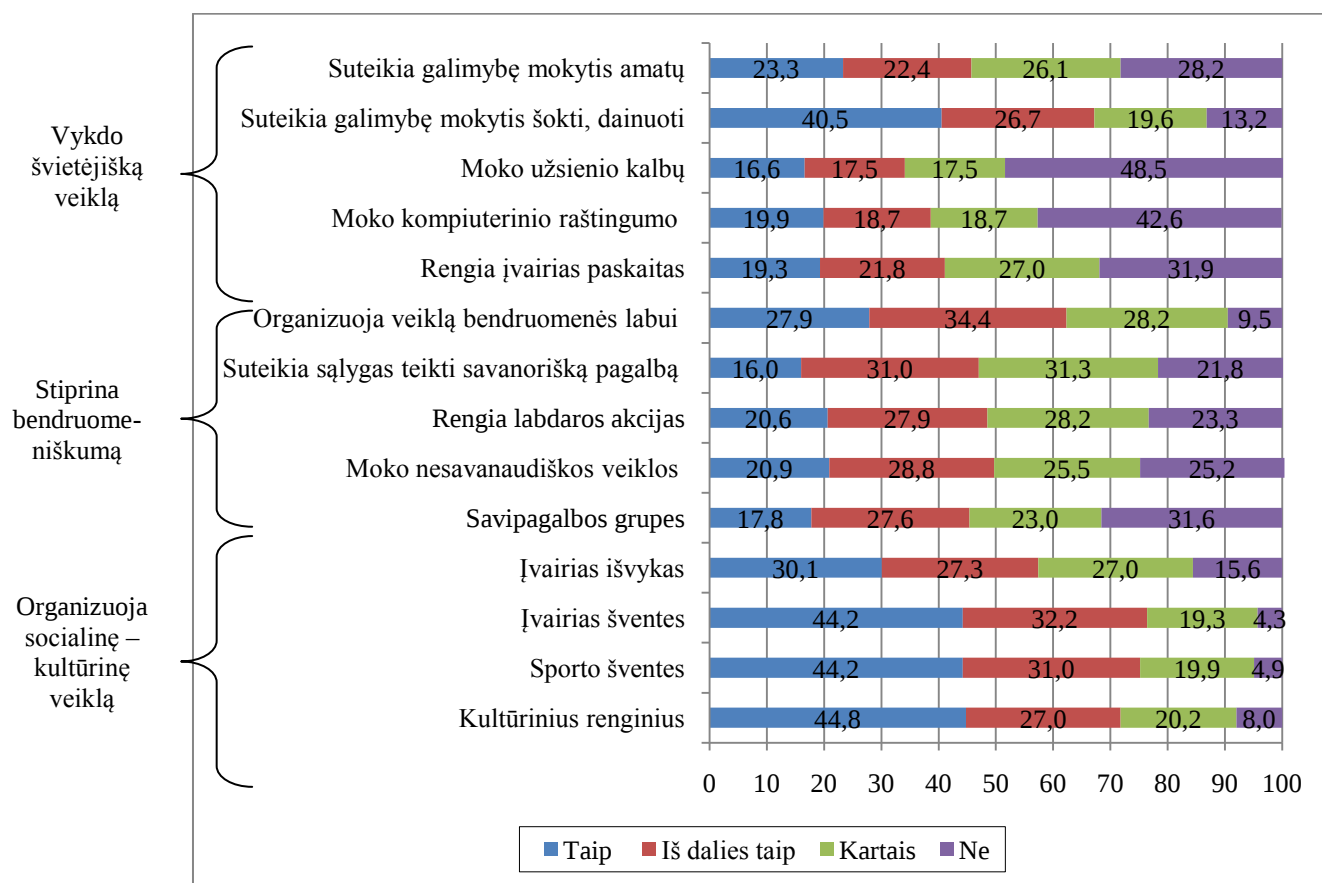

9 pav. Kaimo jaunimo problemų sprendimą galėtų įtakoti (proc.)

Atlikus respondentų atsakymų analizę paaiškėjo, kad pusė tyrime dalyvavusių respondentų mano, jog labiausiai jaunimo problemų sprendimą galėtų įtakoti pats jaunimas savo individualia iniciatyva (54,3 proc.), jei būtų įsteigtas jaunimo užimtumo ir laisvalaikio centras (53,4 proc.). Šiek tiek mažiau respondentų teigia, kad labai svarbus yra jaunimo ir kitų bendruomenės narių

bendradarbiavimas (45,7 proc.) ir jei galėtų visi t.y. jaunimas, bendruomenė, verslininkai, ūkininkai, seniūnijos prisidėti prie jaunimo problemų sprendimo (47,9 proc.). Galima daryti prielaidą, kad pirmiausia jaunimas jiems kylančias problemas, norėtų spręsti jaunimo tarpe. Tai iliustruojantis pavyzdys galėtų būti jaunimo užimtumo ir laisvalaikio centro įkūrimas, kuriame jaunimas galėtų spręsti jiems rūpimus klausimus, turėti užsiėmimų bei galimybių kaip pajvairinti savo laisvalaikį. G.Sakalauskas (2000), L.L. Payne, N.A. Schaumleffel (2008), C. McInerney (2007) teigia, kad siekiant spręsti jaunimo socialines problemas, būtinas kompleksinis požiūris į reiškinį, todėl kaimo bendruomenė, siekdama prisidėti prie jaunimo problemų sprendimo turi bendradarbiauti su kitomis socialinėmis ir kultūrinėmis institucijomis, kadangi reikalingas kompleksinis požiūris į sociokultūrinės veiklos sklaidą kaimo bendruomenėje.

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip kaimo bendruomenė prisideda prie jaunimo socialinių problemų sprendimo (žr. 10 pav.)

10 pav. Kaimo bendruomenės pastangos, sprendžiant jaunimo problemas (proc.)

Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad dažniausiai kaimo bendruomenėje organizuojama sociokultūrinė veikla t.y. kultūriniai renginiai (44,8 proc.), sporto šventės (44,2 proc.) bei įvairios šventės (44,2 proc.). Taip pat bendruomenė vykdo švietėjišką veiklą t.y. suteikia galimybę mokytis šokti, dainuoti (40,5 proc.), suteikia galimybę mokytis amatų meno (23,3 proc.). Rečiausiai

bendruomenės stengiasi stiprinti bendruomeniškumą t.y. organizuojant veiklą bendruomenės labui (27,9 proc.), rengiant labdaros akcijas (20,6 proc.), mokant nesavanaudiškos veiklos (20,9 proc.).

Lyginant jaunimo ir bendruomenės vadovų apklausų rezultatus, galima pastebėti panašumų ir skirtumų. Kaip ir jaunimas, vadovai teigia, kad bendruomenėse organizuojama:

- **sociokultūrinė veikla**

„...pagal galimybes stengiamės organizuoti renginius, sporto varžybas...“;

- **kultūrinė veikla**

„...daugiausiai yra organizuojama kultūrinė veikla, jaunimui ši veikla patraukli, jie noriai joje dalyvauja...“.

Priešingai nei jaunimas, vadovai labiau akcentavo švietėjiškos veiklos organizavimą, t.y. **paskaitas:**

„...pas mus atvyksta lektoriai, kitus mokymus mums pasiūlo vietos veiklos grupė, seniūnija ar patys paskambina ir paprašo nori suorganizuoti. Yra buvus paskaita, susijusi su įdarbinimu...“, „...Dabar vat kaip tik skambino iš vienos firmos, kad atvažiuoti paskaityti paskaitas apie buhalteriją... čia vieniems kitiems bandžiau, bet nelabai kas...“;

mokymus:

„...ir visi tie mokymai su amatais...“, „... kaip tik gavome pasiūlymą, organizuoti kompiuterių kursus...“, „... nu ir pavyzdžiui, kompiuterinis mokymas yra buvęs...“.

Mokymai, skirtingai nei bendruomenėje rengiamos paskaitos, yra labiau orientuoti jaunimui, todėl galima tikėtis aktyvesnio jaunimo dalyvavimo. Taip pat rengiami **seminarai:**

„...neseniai buvo seminaras apie senovinius lietuvių paveldinius amatus, kalbėjo atvažiavusi lektorė va dabar ką tik, apie mūsų lietuvių senovės amatų paveldą...“;

plėtojama gerosios patirties skaida:

„...gal geri pavyzdžiai kokie...“, „...mes negalime mokymų vykdyti, bet tai skaitosi gerosios patirties sklaida, ir pas mus atvažiuoja tautodailininkas, kuris veda mokymus, labai labai įdomu žmonėms, ir iš tikrųjų mokinamės pinti iš vytelių, pradžiai buvo pirmas dienas net 23 žmonės susirinkę, bet iš tikrųjų yra sunkus darbas...“.

Įdomu pastebėti, jog kai kuriems vadovams pasirodė, kad papildomos veiklos jaunimui organizuoti nėra reikalo, nes mokykloje viskas organizuojama:

„...kaip bendruomenėje atskirai nevyksta, todėl, kad pati irgi mokykloje dirbu, mokykloje yra tam tikri centrai kur vaikai yra informuojami, nebėra dubliuoti...“.

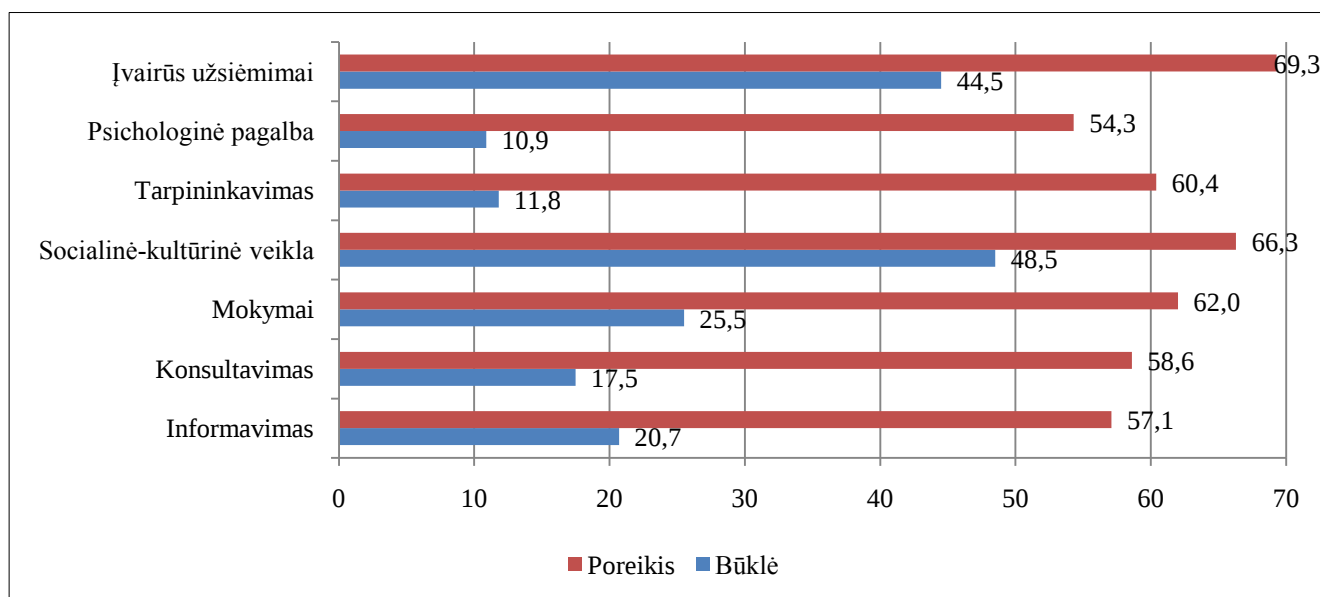
Analizuojant vadovų tyrimo duomenis, išryškėjo įdomūs faktai. Kad ir kaip kaimo bendruomenė stengtųsi įtraukti jaunimą į organizuojamą veiklą, taip spręsdama jaunimo užimtumo problemas, tačiau pripažįsta, kad visgi **organizuojama veikla yra labiau orientuota vyresniems žmonėms nei jaunimui:** *„...daugiau tai pagyvenusiems...“, nes jaunimui kol kas nėra poreikio: „...poreikio jaunimui dar kol kas nėra...jeigu kreipiasi į mus mes mielai bendradarbiaujam“.*

Kaimo bendruomenė turėtų būti atsakinga ne tik už veiklos organizavimą, bet ir už jaunimo poreikio dalyvauti sužadinimą.

Lyginant su 2009 m. atlikto tyrimo (žr. 5 priedas, 2 pav.) rezultatais, kurie parodė, kad jaunimas kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje nedalyvauja, nes turi įdomesnių užsiėmimų (20,4 proc.), neįdomi kaimo bendruomenės organizuojama veikla (13 proc.), bendruomenėje neturi bendraminčių (10,2 proc.). Galima daryti prielaidą, kad sociokultūrinė veikla kaimo bendruomenėse organizuojama taip, kad savo pobūdžiu ar įvairove nepritraukia ir nesudomina jaunimo, stokojama bendravimo ir bendradarbiavimo tarp jaunimo ir kitų bendruomenės narių.

Apibendrinant tyrimų duomenis, galima teigti, kad problemos su kuriomis susiduriama gyvenant kaime, vis dar išlieka labai panašios, tai laisvalaikio organizavimo ir užimtumo problemos. Todėl labai svarbu imtis priemonių, kad sociokultūrinis gyvenimas kaime taptų įdomesnis ir patrauklesnis įvairaus amžiaus žmonėms, ypačingai jaunimui.

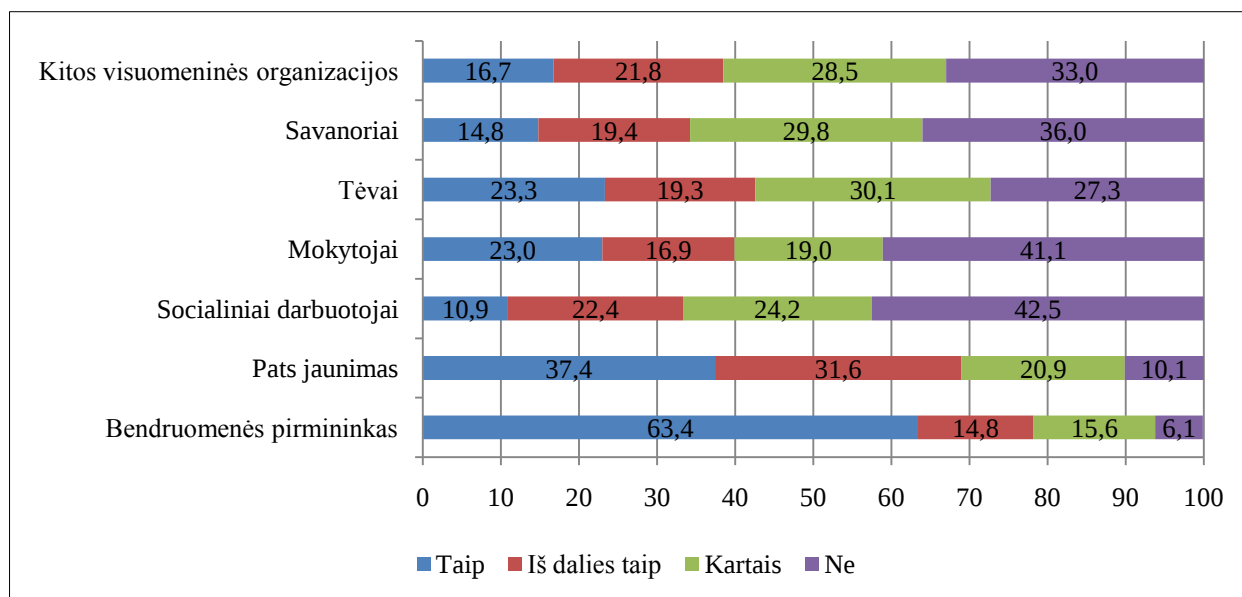
Apibendrinimui 10 pav. pateiktiems duomenims, pateikiamas santykis tarp kaimo bendruomenėje organizuojamų sociokultūrinių paslaugų ir paslaugų poreikio kaimo bendruomenėje (žr. 11 pav.).

11 pav. **Organizuojamų sociokultūrinių paslaugų poreikio ir būklės santykis (proc.)**

Nustatyta, kad kaimo bendruomenėje organizuojamų sociokultūrinių paslaugų jaunimui neužtenka. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad paslaugų poreikis daugiau nei dvigubai viršija esamą situaciją. Įdomu pastebėti, kad jaunimui ypatingai aktuali psichologinė pagalba (54,3 proc.), apie kurios būtinybę kaimo bendruomenių vadovai neužsimena, tarpininkavimas (60,4 proc.), konsultavimas (58,6 proc.), informavimas (57,1 proc.). Kaime šių paslaugų prieinamumas sudėtingas, todėl kaimo bendruomenė galėtų būti orientuota teikti šias paslaugas, pasitelkiant vietos savivaldos institucijas, savanorius.

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kas organizuoja sociokultūrinę veiklą kaimo bendruomenėje (žr. 12 pav.)

12 pav. Sociokultūrinę veiklą kaime organizuoja (proc.)

Jaunimo nuomone, dažniausiai sociokultūrinę veiklą kaimo bendruomenėje organizuoja pats bendruomenės pirmininkas (63,4), galima daryti prielaidą, kad bendradarbiavimas veiklos organizaciniais klausimais yra paviršutiniškas. Kiek rečiau prie sociokultūrinės veiklos prisideda ir pats jaunimas (37,4 proc.), tėvai ir mokytojai (atitinkamai 23,3 proc. ir 23,0 proc.). Nustatyta, kad kitos visuomeninės organizacijos, t.y. vietos veiklos grupė, jaunimo tarnybos ir kt. mažai prisijungia prie kaimo bendruomenės veiklos organizavimo (16,7 proc.). Įdomu pastebėti, kad socialiniai darbuotojai (10,9 proc.) mažai prisideda prie sociokultūrinės veiklos organizavimo kaimo bendruomenėje. Galima daryti prielaidą, kad socialinių darbuotojų kiekis mažuose miestuose ir rajonuose nėra pakankamas arba kol kas nėra tinkamai įvertinta socialinių darbuotojų reikšmė darbui su jaunimu.

Kaimo bendruomenių vadovų apklausos rezultatų analizė parodė, kad sociokultūrinės veiklos organizatorių spektras yra labai platus. Kaip ir jaunimas, taip ir bendruomenių vadovai nurodė, kad už veiklos organizavimą dažniausiai atsakingas **bendruomenės pirmininkas**:

„...mintis gal daugiausia būna, na nesigiriant, mano, sumąstau, sugalvoju... Aš esu gal tas vairininkas, bet aplink mane yra labai šaunios moterys... bet gal ir gerai, kad vienas galvoja, nes jei pradėtumėm visi organizuoti ir visi daryti, kas gautųsi...“, „Vienas nieko nepasieksi.... mūsų valdybos narė, bibliotekininkė, tai va kartu su ja rengiame renginius...“, „nu ir pats organizuoja...“.

Kaip ir buvo paminėta, nieko vienas nepasieksi, todėl daugumoje bendruomenių yra **bendruomenės taryba**, kurioje kiekvienas iš tarybos narių yra atsakingas už tam tikrą veiklos sritį kaimo bendruomenėje:

„...turiu visą tarybą, 8 žmonės taryboj yra, kiekvienas atsakingas, vienas už projektus, vienas už organizavimą, vienas už jaunimą už tą sportą jaunimo....“, „...yra bendruomenės taryba, tokia yra dar moterų draugija, tai vat būtent tos kelios moterys...“, „...yra bendruomenės taryba, ta taryba sudaryta iš 7 narių, bet ai“

sakysim, suaugę asmenys...“, „...bet mes dirbame komandoje, nes pas mus darbas daugiau yra komandinis. Jei kažkas sugalvoja aš pasikviečiu, mes aptariam ir tada jau kažką pasiskirstom veiklom, tais darbais sakykim, viena atsakinga už vieną kažkokią kryptį, kita atsakinga už kitą, paskui į krūvą sueinam ir, iš tikrųjų, gan šaunios tos mūsų šventės...“, „...kadangi pas mus kaime nėra jokio kultūros centro, tai sociokultūrinę veiklą bendruomenėje organizuoja bendruomenė...“.

Įdomu pastebėti, kad kai kuriose bendruomenėse atsiranda **kultūros darbuotojai** kurie yra atsakingi ne tik už sociokultūrinės veiklos organizavimą kaimo bendruomenėje, bet ir darbą su jaunimu:

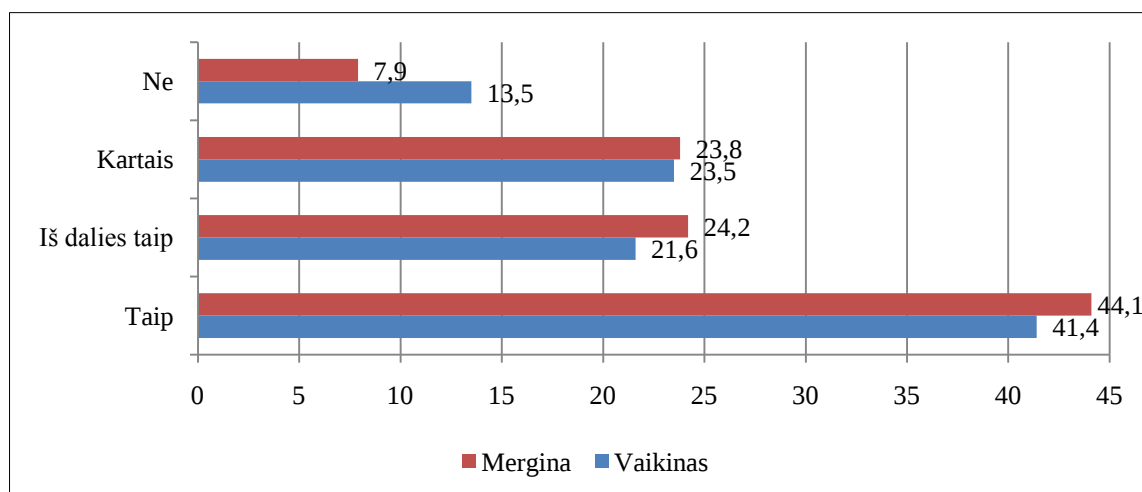
„...su jaunimu daugiau dirba kultūros darbuotojas...“, „...jis siūlo savo veiklą, sportavimą ar kokias varžybas daugiausia, ant tokių vaidinimų jie nelabai, nu yra viens kits, bet čia labai retai...“, „...ir turime vieną jauną moterį, kuri bendrauja su jaunimu, toks palaikomas ryšys...“, „...būna, kai žiūri kas labiau susiję su jaunimu, kažką jiems organizuoti tai jau iniciatyvą rodo tas žmogus, nes mūsų, sakysim, gal tie norai ir mintys kitokios ką jiems pasiūlyti...“.

Svarbu pastebėti, kad **pats jaunimas** taip pat rodo iniciatyvą organizuojant veiklą, kurdami savo gerbūvį kaime:

„...vietos jaunimas pats aktyvas...“, „...ir jaunimo klubas...“.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek kaimo bendruomenių vadovai, tiek jaunimas, panašiai įvardina kaimo bendruomenės veiklos organizatorius. Jaunimas mano, kad daugiausiai prie sociokultūrinės veiklos kaimo bendruomenėje prisideda bendruomenės pirmininkas, tuo tarpu, bendruomenės pirmininkų nuomone, sociokultūrinės veiklos organizavimas yra komandinis darbas, kurį atlieka bendruomenės pirmininkas kartu su bendruomenės taryba.

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pasiskirsto jaunimo dalyvavimas pagal lytį, t.y. kas dažniau dalyvauja bendruomenės organizuojamoje veikloje vaikinai ar merginos (žr. 13 pav.).

13 pav. Jaunimo dalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Išanalizavus tyrimo duomenis nustatyta, kad tiek merginos, tiek vaikinai pakankamai aktyviai dalyvauja kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (atitinkamai 44,1 proc. ir 41,4 proc.). Jaunimas, visiškai nedalyvaujantis kaimo bendruomenės gyvenime sudaro penktadalį visų tyrime

dalyvavusių respondentų (21,4 proc.). Galima teigti, kad didžioji dalis kaimo jaunimo dalyvauja bendruomenės organizuojamoje veikloje.

Tyrimu buvo siekta išsiaiškinti, ar tėvų dalyvavimas kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje, įtakoja jaunimo dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (žr. 1 lentelė).

1 lentelė

Tėvų dalyvavimo kaimo bendruomenės veikloje įtaka jaunimo dalyvavimui (proc.)

	Respondentų skaičius, %		Lytis		
	Merginos	Vaikinai	χ^2	df	p
Mama	29,8	28,8	81,689	3	0,000
Tėtis	15,3	27,9	15,958	3	0,001

Atlikus dichotomijų analizę paaiškėjo, kad mamos dalyvavimas kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje svarbus tiek merginoms, tiek vaikinams (atitinkamai 29,8 proc. ir 28,8 proc.), šiam faktui įrodyti rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2 = 81,689$; $df=3$; $p<0,05$). Įdomu pastebėti, kad vaikinams daugiau nei merginoms (atitinkamai 27,9 proc. ir 15,3 proc.) svarbus tėčio dalyvavimas kaimo bendruomenės gyvenime ($\chi^2 = 15,958$; $df=3$; $p<0,05$). Galima daryti prielaidą, kad tėvo dalyvavimas bendruomenės gyvenime vaikinams svarbus yra todėl, kad vaikinai pavyzdį ima iš tėvo, todėl tėvo įsitraukimas į veiklą vaikinams yra svarbesnis nei merginoms.

Taip pat įdomu pastebėti, kad tėvų profesinė veikla įtakoja tėvų dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (žr. 2 lentelė).

2 lentelė

Tėvų profesinės veiklos įtaka dalyvavimui kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (proc.)

MAMA	Taip	Iš dalies taip	Kartais	Ne	Statistinis reikšmingumas
Dirba savo ūkyje	18,8	21,9	8,6	10,5	$\chi^2 = 22,625$; $df=12$; p=0,031
Dirba valstybinėje įstaigoje	34,3	21,9	27,1	32,9	
Dirba privačioje įmonėje	30,2	45,5	37,0	28,9	
Nedirba	16,7	13,7	27,2	27,7	
TĖTIS	Taip	Iš dalies taip	Kartais	Ne	Statistinis reikšmingumas
Dirba savo ūkyje	28,1	17,0	18,2	15,2	$\chi^2 = 35,274$; $df=12$; p=0,000
Dirba valstybinėje įstaigoje	32,8	10,6	33,8	26,8	
Dirba privačioje įmonėje	23,4	57,4	29,9	31,9	
Nedirba	15,6	14,9	18,2	26,1	

Nustatyta, kad dažniausiai kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje dalyvauja tėvai dirbantys valstybinėse įstaigose (mamos 33,3 proc., tėčiai 32,8 proc.), kiek rečiau mamos dirbančiose

privačiose įmonėse (30,2 proc.), tėčiai dirbantys savo ūkyje (28,1 proc.). Įdomu pastebėti, kad rečiausiai kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje dalyvauja darbo rinkoje nedalyvaujantys tėvai (mamos 16,7 proc., tėčiai 15,6 proc.), nors laiko atžvilgiu turintys palankiausias sąlygas. Tėvų profesinės veiklos įtakai ir jų dalyvavimui nustatyti, rasti statistiškai reikšmingi ryšiai. Mamų profesinės veiklos ir dalyvavimo statistinis reikšmingumas: $\chi^2 = 22,625$; $df=12$; $p<0,05$, o tėvų $\chi^2 = 35,274$; $df=12$; $p<0,05$.

Apibendrinant galima teigti, kad tėvų profesinė veikla proporcingai įtakoja jų dalyvavimą kaimo bendruomenės gyvenime. Dirbantys asmenys priešingai nei nedirbantys, yra aktyvesni kaimo bendruomenės gyvenime.

Svarbu išsiaiškinti, kokią naudą įgyja jaunimas, dalyvaudamas kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (žr. 3 lentelė).

3 lentelė

Dalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje nauda jaunimui (N=294)

Įgyjamos naudos apibūdinimas	Respondentų skaičius, %		Lytis		
	Merginos	Vaikinai	χ^2	df	p
Įdomi kaimo bendruomenėje organizuojama socialinė-kultūrinė veikla (renginiai, šventės, sporto varžybos ir kt.)	33,1	23,8	6,125	4	0,190
Daug galimybių kaip galima įdomiai praleisti laisvalaikį	24,5	23,8	5,657	4	0,226
Įgyju naudingos patirties bendraudamas su kitais bendruomenės nariais	22,1	8,3	6,528	4	0,163
Galiu įgyvendinti savo sumanymus	12,9	6,4	5,938	4	0,204
Turiu galimybę būti naudingu ir prisidėti prie bendruomenės veiklos organizavimo	22,7	8,0	11,778	4	0,019
Padėdamas kitiems ir prisidėdamas prie veiklos organizavimo ugdausi pasitikėjimą savimi	22,7	8,6	11,505	4	0,021
Sulaukiu atsakymų ir patarimų į man svarbius klausimus	16,3	6,7	12,051	4	0,017

Atlikus dichotomijų analizę paaiškėjo, kad jaunimui, kuris dalyvauja kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje, kaimo bendruomenės organizuojama sociokultūrinė veikla yra įdomi (merginoms 33,1 proc., vaikinams 23,8 proc.), suteikiama daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (merginos 24,5 proc., vaikinai 23,8 proc.). Galima daryti prielaidą, kad jaunimas, kuris dalyvauja kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje randa būdus kaip įdomiai praleisti laisvalaikį. Įdomu pastebėti, kad merginos dažniau nei vaikinai (atitinkamai 22,7 proc. ir 8,0 proc.) turi galimybę būti naudingomis ir prisidėti prie bendruomenės veiklos organizavimo. Tam faktui įrodyti rastas statistiškai

reikšmingas skirtumas ($\chi^2 = 11,778$; $df=4$; $p<0,05$). Galima daryti prielaidą, kad merginos yra iniciatyvesnės, nei vaikinai, merginoms yra šiek tiek lengviau įsitraukti į bendruomenės gyvenimą. Kadangi merginos dažniau nei vaikinai prisideda prie bendruomenės veiklos organizavimo, jos tampa iniciatyvesnės bei ugdomi pasitikėjimą savimi (22,8 proc.) ($\chi^2 = 11,505$; $df=4$; $p<0,05$). Tyrimo metu išsiaiškinta, kad merginos dažniau nei vaikinai (atitinkamai 16,3 proc. ir 6,7 proc.), sulaukia atsakymų ir patarimų į svarbius klausimus ($\chi^2 = 12,051$; $df=4$; $p<0,05$). Galima daryti prielaidą, kad merginos aktyviau dalyvaudamos kaimo bendruomenės organizacinėje veikloje ne tik ugdomi pasitikėjimą savimi, bet ir sulaukia atsakymų ir patarimų rūpimais klausimais.

Kaimo bendruomenių vadovai, kalbėdami apie dalyvavimo bendruomenės organizuojamoje veikloje teikiamą naudą jaunimui, išskyrė tokias kategorijas:

- **Bendravimo įgūdžiai**

„...pirmiausia bendravimo išmokina...“, „...galbūt bendravimo įgūdžių kažkiek įgyja...“, „...gal lengviau jiems bendrauti...“.

- **Asmeninės savybės**

„...pirmiausia tai pagarba, bendruose renginiuose, kai dalyvauja, išmoksta pagrinde tai pagarbos vyresniems žmonėms ir lietuvių liaudžiai tuo pačiu, tai gi būna dainuojamos ir lietuvių liaudies dainos, mažai, kuris bemoka kokias lietuvių liaudies dainas dainuoti...“, „...lengviau būna surast savo vietą gyvenime...“, „...tų teigiamų įgūdžių kažkiek gauna...“, „...nuo pat mažens tas vietos jaunimas yra įpratęs, turi tokį padaužiukų teatrą, ten beveik visi kaimo vaikai yra vaidinę, jie būna kaip išeina į mokyklas būna drąsesni...“.

- **Užimtumas**

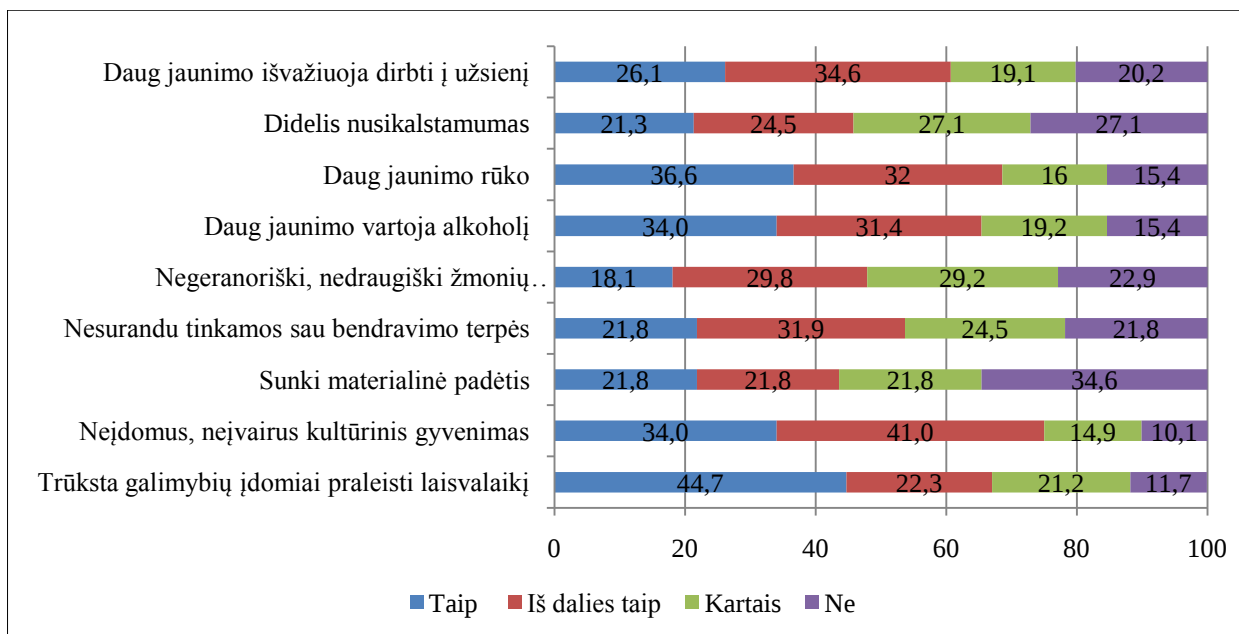
„...jaunimas turi kuo užsiimti, nesišlaisto gatvėmis...“, „...vis tiek yra užimtumas...“, „...jaunimas įsitraukia į tą veiklą, turi užsiėmimą ruošiasi kažką ar vaidybai, ar šiaip ką nors...“.

- **Skirtingų patirčių sklaida**

„...jaunimas visada už mus yra žymiai pranašesnis, tik galbūt jie nediršta atsiskleisti ar kažką, reikia naujos dvasios bendruomenėje, tai va būtent jie ir įneštų kažką naujo... aš manau, kad jaunimas, jie turi daug tų minčių, daug tų pasiūlymų ir jeigu jie ateitų daugiau į bendruomenę, kad jie galėtų sugalvoti kažką naujo, kad būtų vau, iš tikrųjų, naujų kažkokių idėjų įnešimas į bendruomenę...“, „...nes išvažiuoja ir pasižiūri į kitus, ir patys pasirodo, naudingas...“, „...vis tiek kažkoks ryšys yra, nes jis tarp tėvų kažkoks ir tarp kaimynų kažkoks bendravimas, aš skaitau, labai jaunimui tinka tas dalykas...“.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek jaunimas, tiek bendruomenių vadovai įvardina, kad dalyvavimas kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje, atlieka ugdomąją funkciją, skatina užimtumą bei skirtingų patirčių sklaidą.

Išsiaiškinus dalyvavimo kaimo bendruomenės veikloje teikiamą naudą jaunimui, ne mažiau svarbu išsiaiškinti priežastis, dėl kurių dalis jaunimo nedalyvauja bendruomenės organizuojamoje veikloje (žr. 14 pav.)

14 pav. Priežastys įtakančios jaunimo nedalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje (proc.)

Nustatyta, kad pagrindinė priežastis sąlygojanti jaunimo nedalyvavimą kaimo bendruomenės veikloje yra stoka galimybių praleisti laisvalaikį (44,7 proc.) bei neįvairus neįdomus kultūrinis gyvenimas (34,0). Įdomu pastebėti, kad būtent šios dvi priežastys buvo pagrindinės, sąlygojančios jaunimo dalyvavimą (žr. 3 lentelė), kadangi dalyvaujantis jaunimas prisideda prie renginių bendruomenėje organizavimo, o jaunimas, kuris nedalyvauja bendruomenės organizuojamoje veikloje, svarbiausiomis priežastimis įvardina, galima prielaida todėl, kad turi tenkintis esama veikla, neatitinkančia jų poreikių. Svarbu paminėti, kad atsiranda priežastys, kurias sąlygoja žalingi įpročiai: rūkymas (36,6 proc.), alkoholio vartojimas (34,0 proc.).

2009 m. atlikto tyrimo metu nustatyta (5 priedas, 16 pav.), kad jaunimo nedalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje sąlygoja tai, kad jaunimas turi įdomesnių užsiėmimų (20,4 proc.), jaunimas nežino kur reikia kreiptis norint dalyvauti bendruomenės organizuojamoje veikloje (19,4 proc.), neįdomi bendruomenės organizuojama veikla (13,0 proc.) ir nemato prasmės, kodėl reikėtų dalyvauti (12,0 proc.).

Apibendrinant abu tyrimus, galima daryti išvadą, kad didžioji dalis respondentų, nedalyvavimą veikloje argumentuoja tuo, kad veikla savo pobūdžiu ir įvairove neatitinka jaunimo poreikių, todėl dingsta motyvacija joje dalyvauti ir ieškoma įdomesnių jiems užsiėmimų.

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti kaimo bendruomenės veiklas, kuriose jaunimas dalyvauja (žr. 4 lentelė).

4 lentelė

Kaimo bendruomenės organizuojamos veikloje, kuriose jaunimas dalyvauja (N=326)

Veiklos apibūdinimas	Respondentų skaičius, %		Lytis		
	Merginos	Vaikinai	χ^2	df	p
Pagalba socialiai remtiniams žmonėms	15,6	10,4	5,360	3	0,147
Susitikimų organizavimas	13,2	9,8	4,522	3	0,210
Renginių organizavimas	13,2	8,6	7,986	3	0,049
Pagalba visuomeninėms organizacijoms	9,5	7,7	2,100	3	0,522
Teritorijos tvarkymas	12,3	19,6	4,277	3	0,233
Darbas su vaikais, pagyvenusiais žmonėmis	7,1	7,4	7,589	3	0,050
Viešosios tvarkos palaikymas bendruomenėje	8,6	12,3	11,521	3	0,009
Dalyvavimas savanoriškoje veikloje	17,5	9,2	7,995	3	0,049

Atlikus respondentų atsakymų dichotominę analizę paaiškėjo, kad merginos yra aktyvesnės veikloje, kuri reikalauja iniciatyvumo: susitikimų organizavimas (13,2 proc.), renginių organizavimas (13,2 proc.), tam faktui įrodyti rastas statistiškai reikšmingas ryšys ($\chi^2 = 7,986$; $df=3$; $p<0,05$). Taip pat merginos aktyvesnės teikiant socialinę pagalbą (17,5 proc.) ir dalyvaujant savanoriškoje veikloje (17,5 proc.) ($\chi^2 = 7,995$; $df=3$; $p<0,05$). Tuo tarpu vaikinai labiau linkę dalyvauti veikloje, reikalaujančioje fizinės jėgos ir atsakomybės: teritorijos tvarkymas (19,6 proc.), viešosios tvarkos palaikymas bendruomenėje (12,3 proc.). Tam faktui įrodyti, rastas statistiškai reikšmingas ryšys ($\chi^2 = 11,521$; $df=3$; $p<0,05$). Įdomu pastebėti, kad vaikinai šiek tiek dažniau nei merginos (atitinkamai 7,4 proc. ir 7,1 proc.) užsiima veikla, susijusia su pagalba vaikams ir pagyvenusiems žmonėms ($\chi^2 = 7,589$; $df=3$; $p<0,05$). Galima garyti prielaidą, kad vaikinų ir merginų poreikiai kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje skiriasi. Merginos labiau įsitraukia į veiklą, kuri orientuota į socialinę pagalbą bei iniciatyvumo raišką, o vaikinai priešingai, aktyviau dalyvauja veikloje, kuri reikalauja fizinės jėgos ir atsakomybės.

Tuo tarpu kaimo bendruomenių vadovų išskiriamų veiklų sąrašas, kuriose jaunimas dalyvauja, pakankamai siauras. Vadovai paminėjo, kad jaunimas dalyvauja **sportinėje veikloje**:

„...nu vaikai turi ką veikti, žaidžia futbolą, žaidžia krepšinį, sportuoja tai jiems užsiėmimas yra...“, „...sportuoti sportuoja, bet gal tų sąlygų nėra tiek, neturi čia nei salių, nei tų didelių patalpų, tenisą pažaidžia, nėra tų patalpų didžiulių, kad galėtumėm va taip va laisvai...“, „Turime kaime įsirengę ir sporto tokių aikštyną ir krepšinį yra kur pažaisiti, tinklinio aikštelę, mažiesiems vaikams yra pastatyta žaidimų tokia aikštelė ten ir supynės ir buomai, yra kur“, „Turim mes savo salę, kaip sakant sporto, inventorių gautas naujas iš seniūnijos, sportuoja...“, „...kas sportuoja, bet nėra daug to jaunimo...“, „...va kurie eina čia treniruojasi, sportuoja, tai va tokie va yra tokie...“, „...turim, kaip minėjau, patalpas, turim treniruoklių, kur jie gali eiti ir pasportuoti, tik

aišku proto ribose, nes kaip ir jaunimas, jie turi per daug energijos ir tuos įrengimus kartais sulaužo... Buvo laikas, kai jie ten rinkdavosi ir sportavo“.

Taip pat išskiriami **šokių užsiėmimai**:

„Turėjom šokėjų grupę, parūpinom aprangą iš Audimo, kuo puikiausią gražiausią, vat kažkaip išsiskirstė ta grupė ir vėl neaišku ko trūksta...“, „...yra šokių kolektyvas, šoka gražiai, iš tikrųjų. Jas ruošia kultūros darbuotojas, nes turim tam žmogų, tai reikia jį išnaudoti...“, „turim savo kolektyvą merginų „Savela“, daugiau kaip ir neturim įžymybių...“,

bei **amatų užsiėmimai**:

„...buvo tokių, kuriems tas pomėgis yra ir, kurie nori kažką dar išmokyti, pagrinde merginos nėrimas tas siuvimas, bet vaikinų mažiau...“.

Svarbu pastebėti tai, kad vadovų nuomonė yra šiek tiek stereotipiška, kadangi merginos turi šokti, o vaikinai sportuoti, tačiau jaunimas yra šiek tiek kitoks nei buvo anksčiau ir jaunimo poreikiai yra visiškai kiti, tai matoma išsiaiškinus veiklas, kuriose jaunimas dalyvauja (žr. 4 lentelė).

Apibendrinant jaunimo ir bendruomenių vadovų tyrimų rezultatus, galima teigti, kad kaimo bendruomenės praranda dalį jaunimo dėl to, kad nesistengia keisti įsisenėjusių tradicijų bendruomenėje ir neatsižvelgia į jaunimo poreikius.

Svarbu buvo išsiaiškinti ne tik veiklas, kuriose jaunimas dalyvauja, bet ir tas veiklas, kuriose jis norėtų dalyvauti (žr. 5 lentelė).

5 lentelė

Kaimo bendruomenės veiklos, kuriose jaunimas norėtų dalyvauti (N=326)

Veiklos apibūdinimas	Respondentų skaičius, %		Lytis		
	Merginos	Vaikinai	χ^2	df	p
Pagalba socialiai remtiniams žmonėms	20,8	10,4	8,039	3	0,045
Susitikimų organizavimas	26,7	11,3	3,747	3	0,290
Renginių organizavimas	15,3	30,7	6,371	3	0,095
Pagalba visuomeninėms organizacijoms	20,9	8,6	4,118	3	0,249
Teritorijos tvarkymas	23,0	13,5	8,411	3	0,038
Darbas su vaikais, pagyvenusiais žmonėmis	18,7	9,2	1,967	3	0,579
Viešosios tvarkos palaikymas bendruomenėje	21,5	10,1	1,754	3	0,625
Dalyvavimas savanoriškoje veikloje	11,3	24,2	9,229	3	0,026

Nustatyta, kad vaikinai, mažiau prisidedantys prie renginių organizavimo (žr.4 lentelė), norėtų aktyviau dalyvauti organizuojant renginius (30,7 proc.), o merginos aktyviau dalyvauti tvarkant bendruomenės teritoriją (23,0 proc.), šiam faktui įrodyti rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2=8,411$; $df=3$; $p<0,05$). Įdomu pastebėti, kad vaikinų aktyvumą paskatintų dalyvavimas savanoriškoje veikloje (24,2 proc.) ($\chi^2=9,229$; $df=3$; $p<0,05$).

Išanalizavus veiksnius sąlygojančius jaunimo dalyvavimą ir nedalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje bei veiklas, kuriose jaunimas dalyvauja ir norėtų dalyvauti, siekiama išsiaiškinti veiksnius, kurie galėtų paskatinti jaunimą aktyviau dalyvauti bendruomenės organizuojamoje veikloje (žr. 6 lentelė).

6 lentelė

Veiksniai, galintys paskatinti jaunimą aktyviau dalyvauti kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje
(N=326)

Veiklos apibūdinimas	Respondentų skaičius, %		Lytis		
	Merginos	Vaikinai	χ^2	df	p
Jei galėtų prisidėti prie bendruomenėje rengiamų švenčių, išvykų organizavimo	35,9	16,6	8,879	3	0,031
Jei dalyvautų daugiau jaunimo	13,8	37,1	12,051	3	0,007
Daugiau galimybių aktyviau dalyvauti bendruomenės veikloje	29,1	8,9	3,142	3	0,370
Daugiau galimybių dalyvauti bendruomenės organizuojamose šventėse, sporto renginiuose, išvykose, įvairesni renginiai,	10,4	29,8	8,167	3	0,043
Daugiau galimybių dalyvauti bendruomenės organizuojamuose mokymuose, projektuose, kursuose	25,2	9,5	7,811	3	0,049
Platesnių galimybių naudotis bendruomenės patalpomis	23,3	11,7	4,907	3	0,179
Platesnių galimybių naudotis bendruomenės sporto sale, kompiuteriais, kitu inventoriumi	13,8	30,4	4,634	3	0,201
Bendradarbiavimas su kitų bendruomenių jaunimu	32,8	13,5	19,487	3	0,000

Atlikus dichotomijų analizę nustatyta, kad skiriasi veiksniai, galintys paskatinti merginas ir vaikus aktyviau dalyvauti. Nustatyta, kad merginų aktyvesnį dalyvavimą paskatintų galimybė prisidėti prie bendruomenės organizuojamų švenčių, išvykų organizavimo (35,9 proc.; $\chi^2 = 8,879$; $df=3$; $p<0,05$), daugiau galimybių dalyvauti bendruomenės veikloje (29,1 proc.), organizuojamuose mokymuose, projektuose, kursuose (25,2 proc.; $\chi^2 = 7,811$; $df=3$; $p<0,05$) bei bendradarbiavimas su kitų bendruomenių jaunimu (32,8 proc.; $\chi^2 = 19,487$; $df=3$; $p<0,05$). Vadinasi, merginų aktyvesnį dalyvavimą bendruomenės organizuojamoje veikloje paskatintų įgyjamos organizacinės funkcijos, platesnės dalyvavimo galimybės bei bendradarbiavimo su kitų bendruomenių jaunimu galimybės.

M. Spierts (2003) analizuodamas jaunimo aktyvumą skatinančius veiksnius pažymi, kad galimybė išbandyti save, įgyti naujų patyrimų bei perimti kitų turimą patirtį, bendravimas ir bendradarbiavimas yra vienos iš svarbiausių sąlygų, siekiant į sociokultūrinę veiklą įtraukti jaunąją kartą.

Tuo tarpu, vaikinų dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje paskatintų, jei veikloje dalyvautų daugiau jaunimo (37,1 proc.; $\chi^2 = 12,051$; $df=3$; $p<0,05$), daugiau galimybių dalyvauti bendruomenės organizuojamose šventėse, sporto renginiuose (29,8 proc., $\chi^2 = 8,167$; $df=3$;

p<0,05) bei platesnės galimybės naudotis bendruomenės sporto sale, kompiuteriais (30,4 proc.). Vadinasi, vaikinių aktyvumą skatinantys veiksniai, pirmiausia, yra bendraamžių dalyvavimas veikloje, suteikiamos sąlygos sportuoti ir naudotis kompiuteriais bei dalyvauti šventėse, sporto renginiuose.

Analizuojant kaimo bendruomenės vadovų apklausos rezultatus nustatyta, kad vadovai kaip ir jaunimas, jaunimo aktyvumą skatinančiu veiksmu įvardina:

- **jaunimas – jaunimui**

„...vis tiek jaunimo tarpe yra aktyvistų, kurie, sakysim, apie save suburia jaunus žmones iš jų tarpo, reikia vieno žmogaus iniciatyvos iš jų tarpo, kuris kažką pasiūlo...“.

- **taip pat sportinė veikla**

„...jie į salę įeiti bet kada gali, gali stalo tenisą žaisti, stalą pasistatyti...“, *„...nežinau, jaunimui nieko kaip ir netrūksta yra sporto aikštynas, yra sporto salė mokykloje, į kurią jaunimas eina sportuoti vakarais...“*, *„...gal sportinę veiklą kokią...“*;

- **paties jaunimo iniciatyvumas, kurio kartais stokoja:**

„...na turi būti ir iniciatyva ir iš pačio jaunimo, jeigu jie nieko nenorės, tai nieko jiems ir nepadarysi...“, *„...kai būna organizuojama sporto šventė, tai pagrinde jaunimo iniciatyva būna, jie patys pradeda mus kalbinti kada darysime, kada bus, ką reikia padėti, kokios rungtys bus.. iniciatyvos labai daug...“*, *„...kad jie patys kažkokią savo iniciatyvą rodytų, kad tarkim mes norim kažką tokio ir tokio padaryti, nėra tokio ir labai gaila aišku...“*, *„Nepasisiūlo padėti, kažkaip neatsiranda to tokio lyderio.... kreipiamės pagalbos visą laiką, kaip kažkokios pagalbos sulaukiame iš tų vyresnių, kadangi ir patalpos yra bendruomenės žinioje vyresnių, biblioteka...“.*

Apibendrinant jaunimo ir bendruomenių vadovų apklausos rezultatus, galima teikti, kad jaunimas ir bendruomenių vadovai skirtingai suvokia jaunimo dalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje skatinančius veiksniai. Jaunimas labiau akcentuoja galimybę prisidėti prie bendruomenės veiklos organizacinių klausimų, platesnių galimybių dalyvauti įvairesnėse veiklose bei galimybę bendradarbiauti su kitų bendruomenių jaunimu. Tuo tarpu bendruomenių vadovai pažymi, kad sportinė veikla galėtų būti aktyvumą skatinantis veiksnys, tačiau akcentuoja tai, kad neretai jaunimas stokoja iniciatyvos dalyvauti ir iniciatyva veiklai turi kilti iš paties jaunimo.

Išanalizavus veiklas, kurios yra organizuojamos kaimo bendruomenėje, kuriose jaunimas dalyvauja ir nedalyvauja, svarbu išsiaiškinti, kokios veiklos pageidautų jaunimas savo kaimo bendruomenėje (žr. 7 lentelė).

Veiklos, kurių jaunimas norėtų savo kaimo bendruomenėje (N=326)

Veiklos apibūdinimas	Respondentų skaičius, %		Lytis		
	Merginos	Vaikinai	χ^2	df	p
Jaunimo laisvalaikio centro	23,9	46,9	1,494	3	0,684
Sporto užsiėmimų	22,1	33,4	6,642	3	0,084
Kino centro (filmų žiūrėjimo)	19,0	35,9	3,705	3	0,295
Šokių užsiėmimų	39,9	16,3	6,398	3	0,094
Dailės užsiėmimų	25,8	13,5	3,233	3	0,357
Muzikos užsiėmimų	32,5	17,8	0,527	3	0,913
Sporto salės	20,2	32,8	14,367	3	0,002
Kompiuterių klasės	18,7	28,2	7,664	3	0,049
Rankdarbių, medžio/metalo ir kt. užsiėmimų	24,2	13,8	8,020	3	0,046
Teatro/dramos užsiėmimų	28,2	13,2	0,557	3	0,906
Namų darbų klubų	22,7	12,9	2,364	3	0,500
Savaitgalinių pusryčių/vakarienių klubų	23,3	12,9	0,413	3	0,938
Vasaros stovyklų	19,3	35,3	4,785	3	0,310

Tyrimu buvo siekiama nustatyti, kokios veiklos jaunimas norėtų savo kaimo bendruomenėje. Nustatyta, kad merginų ir vaikų poreikiai skiriasi. Merginos labiau norėtų šokių (39,9 proc.) ir muzikos (32,5 proc.), rankdarbių užsiėmimų (24,2 proc., $\chi^2 = 7,664$; $df=3$; $p<0,05$), teatro/dramos užsiėmimų (28,2 proc.), o tuo tarpu vaikinai – kino centro (35,9 proc.), sporto salės (32,8 proc., $\chi^2 = 14,367$; $df=3$; $p<0,05$), kompiuterių klasės (28,2 proc. $\chi^2 = 7,664$; $df=3$; $p<0,05$), jaunimo laisvalaikio centro (46,9 proc.), vasaros stovyklų (35,3 proc.). Galima daryti išvadą, kad merginas labiau traukia meninės, o vaikus aktyvios veiklos.

Kaimo bendruomenių vadovų nuomone, bendruomenėje jaunimui turėtų būti:

- **organizuojama daugiau išvykų ir ypatingai diskotekų**

„nu kaip, jaunimui tas laisvalaikio praleidimas, sakykime, pas mus labai tų diskotekų nori... aš labai jų nenoriu...“, „jie norėtų, kad būtų organizuojamos kelionės, išvykos, diskotekos, bet viskam reikia finansinių išteklių, kurių bendruomenė neturi...“;

- **kad būtų įkurtas jaunimo klubas**

„...jaunimas nori susieiti, pabendrauti, pasidalinti savo, jei ilgai nesimatę...“, „Pirmiausia, aišku reiktų, kad jaunimas įsteigtų tokią kaip jaunimo klubas, nes ten labai daug bendravimo būtų...“;

- **organizuojami mokymai**

„...nežinau, gal daugiau su mokymais susiję kažką...“, „...gal kažkokie mokymai, gal iš tikrųjų jaunimui trūksta tokių tų mokymų motyvacinių, ne vietiniai gal tarkim, gal atvažiuavę kokie su pavyzdžiais kokiais uždegančiais...“;

- atliekama **tarpininkavimo** funkcija

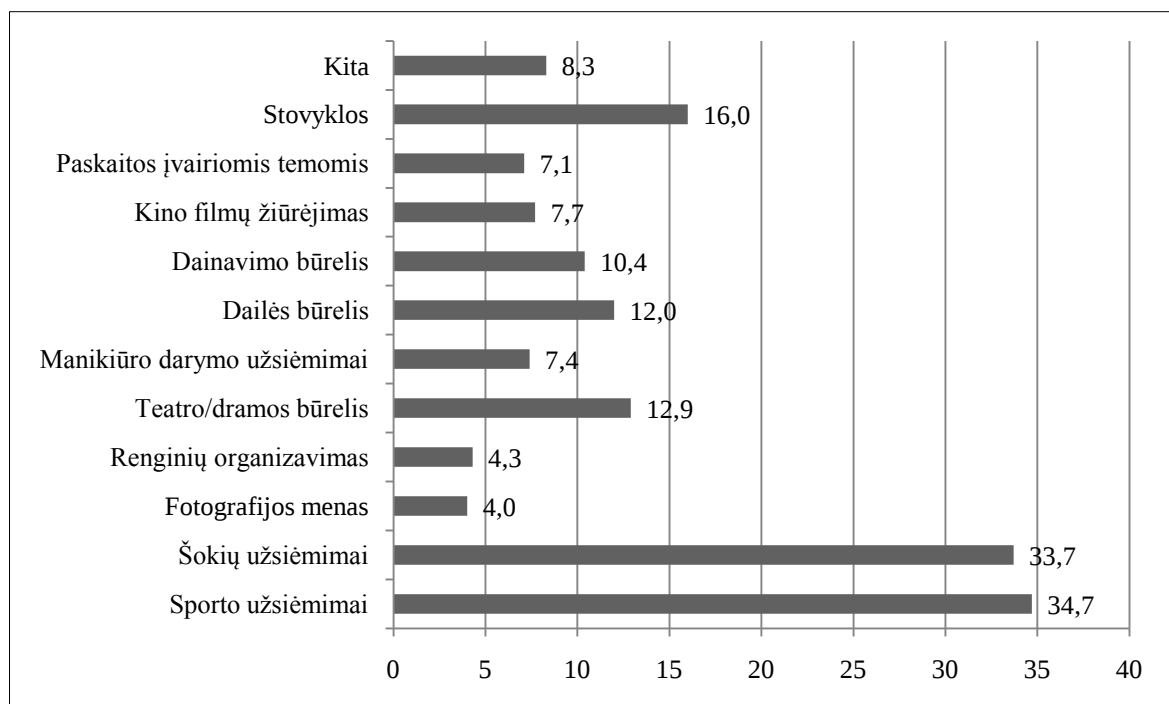
„...kažką su įdarbinimu padėti, nes dabar, sakysim jaunimo nemažai mes turim, kuris jau po studijų ir iki šiol neturi darbo...“;

- plėtojama **sportinė veikla**

„...žiemos metu jaunimas neturi kur sportuoti...“, „...reikėtų, kad kaime dirbtų kultūros darbuotojas, kuris užsiimtų su jaunimu. Reikėtų patalpų, kuriose jaunimas galėtų sportuoti...“, „...ateityje planuojame įsirengti stadioną, miškely vat ten tą poilsio zoną kokią sukurtumėm...“.

Apibendrinant jaunimo ir vadovų apklausos rezultatus, galima teigti, kad vadovai labai abstrakčiai vertina jaunimo užimtumo galimybių plėtrą kaimo bendruomenėje, kadangi išskiriamos veiklos nėra konkrečios, daugiau pasirinkimo galimybių nesuteikiančios.

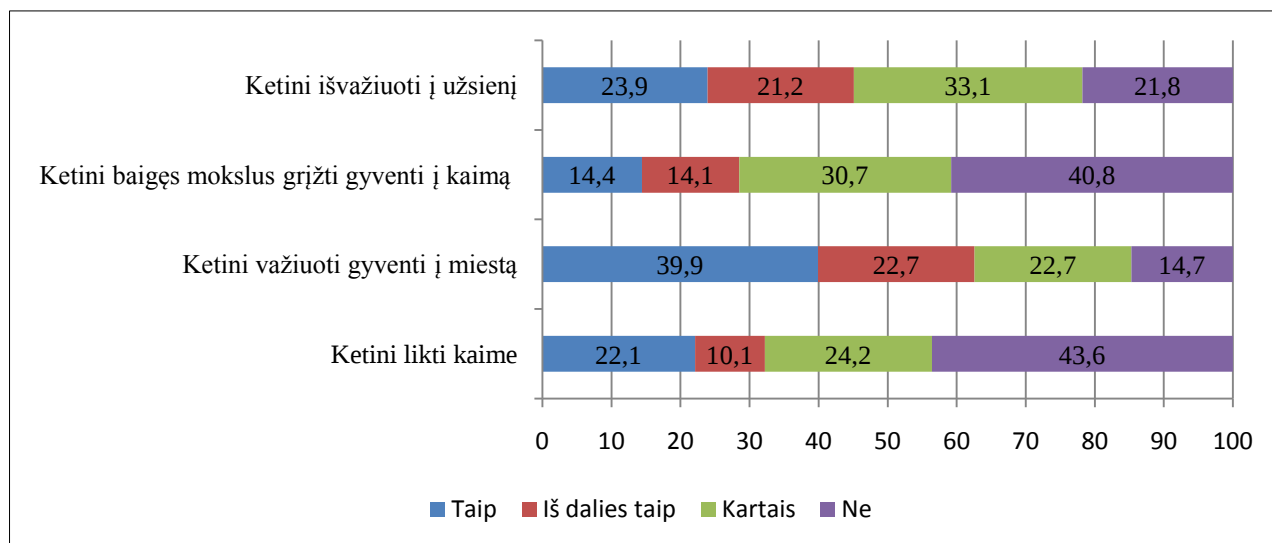
Apklausos metu, jaunimui buvo pateiktas atviras klausimas, suteikiantis galimybę pamąstyti ir išsakyti tas veiklas, kurių jis norėtų savo kaimo bendruomenėje (žr. 12 pav.).

15 pav. Kaimo bendruomenės organizuojamos veiklos lūkesčiai (proc.)

Išanalizavus duomenis nustatyta, kad visgi labiausiai jaunimą traukia sporto (34,7 proc.) ir šokių (33,7 proc.) užsiėmimai. Įdomu pastebėti, kad išryškėjo ir tokios veiklos, kaip dailės (12,0 proc.) ir dainavimo (10,4 proc.) būreliai, paskaitos įvairiomis temomis (7,1 proc.), fotografijos meno užsiėmimai (4,0 proc.). Skiltyje „kita“ (8,3 proc.) užkoduotos tokios veiklos kaip rankdarbių užsiėmimai, namų ruošos ugdymas, skaitykla, susitikimai su įdomiais žmonėmis, diskotekos, muzikos užsiėmimai, literatūros būrelis, skaitymo klubas, bokso, karatė būrelis, šaškių, šachmatų būrelis, žvejų klubas. Kadangi šias veiklas paminėjo nedaug respondentų, todėl jos nebuvo pateikiamos grafiškai.

Atliekant tyrimą buvo įdomu išsiaiškinti, kaip jaunimas įsivaizduoja savo ateitį (žr. 13 pav.), t.y. ar kaimo bendruomenės, organizuodamos veiklą atsižvelgiant į jaunimo poreikius, turės kas ateityje jose dalyvauja.

16 pav. **Jaunimo ateities vizija** (proc.)

Išanalizavus tyrimo rezultatus nustatyta, kad jaunimo ateitis su kaimu mažai siejama. Tik 22,1 proc. respondentų ketina likti gyventi kaime arba pabaigus mokslus grįžti į kaimą (14,4 proc.). Tačiau net 63,8 proc. savo ateities su kaimu nesieja, ketina važiuoti gyventi į miestą 14,4 proc., išvažiuoti į užsienį – 23,9 proc. Atsižvelgiant į gautus duomenis, kaimo bendruomenių vadovai turėtų atidžiau žvelgti į susidarančią vis rimtesnę situaciją kaime, siekti, kad jaunimas būtų suinteresuotas likti kaime.

Apibendrinant gautus duomenis galima teigti, kad dažnai jaunimo ir kaimo bendruomenių vadovų suvokimas apie jaunimo poreikius, veiklos organizavimo kryptis nesutampa. Pastebima, kad tarp jaunimo ir bendruomenių vadovų stokojama bendravimo ir bendradarbiavimo bendruomenėje, tai pasireiškia per daug dideliu atotrūkiu veiklos ir užimtumo organizavimo klausimais, bendradarbiavimu su kitais bendruomenės nariais bei organizacijomis. Didelis požiūrio skirtumas pastebimas analizuojant jaunimo sociokultūrinės veiklos lūkesčius kaimo bendruomenėje. Jaunimo lūkesčiams: plėtoti meninius, sporto gebėjimus, užsiimti kūrybiškumą skatinančiomis veiklomis, bendruomenių vadovai tarsi užkerta kelią sociokultūrinės veiklos plėtrai bendruomenėje, teigdami, kad kaimo bendruomenėje organizuojama pakankamai veiklų, kuriose jaunimui sudaromos sąlygos dalyvauti. Jaunimas suvokiamas tarsi atskira visuomenėje grupė, kurios problemų sprendimas ir užimtumo organizavimas kaimo bendruomenėje atrodo neįveikiami. Atotrūkis tarp jaunimo ir kaimo bendruomenės bus juntamas tol, kol jaunimui nebus suteikiama galimybė dalyvauti kaimo bendruomenės veiklos organizavimo procese, kol nebus išvystytas jaunimo ir bendruomenės bendravimas ir bendradarbiavimas, kol jaunimas nebus laikomas lygiavertis bendruomenės narys.

IŠVADOS

1. Bendruomenės centrų kūrimosi procesas Lietuvoje dar tik plėtojamas: nors numatyta steigti Universalius daigiafunkcinius centrus, tačiau jų steigimo procesas dar tik prasidėjęs.
2. Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimas kaimo bendruomenėje sietinas su bendruomenės ir kitų socialinių ir kultūrinių institucijų bendradarbiavimu, kadangi reikalingas kompleksinis požiūris į sociokultūrinės veiklos sklaidą kaimo bendruomenėje.
3. Tyrimu nustatyta, kad jaunimas ir bendruomenių vadovai panašiai suvokia jaunimo problemas sąlygojančias priežastis: užimtumo ir motyvacijos stoka, polinkis į žalingus įpročius. Tačiau bendruomenių vadovai pažymi ir tai, kad dažnai jaunimo socialinių problemų atsiradimą sąlygoja šeimoje suformuotas pavyzdys bei elgesio problemos.
4. Kai kuriose bendruomenėse organizuojama sociokultūrinė veikla, stiprinamas bendruomeniškumas bei vykdoma švietėjiška veikla, tačiau bendruomenių vadovai ir jaunimas pažymi, kad dažniausiai švietėjiška veikla yra skirta vyresniems žmonėms nei jaunimui.
5. Nustatyta, kad jaunimas ir bendruomenių vadovai skirtingai suvokia jaunimo dalyvavimo kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje skatinančius veiksnus.

Jaunimas akcentuoja:

- galimybę prisidėti prie bendruomenės veiklos organizacinių klausimų,
- platesnes galimybes dalyvauti įvairesnėse veiklose,
- galimybę bendradarbiauti su kitų bendruomenių jaunimu.

Bendruomenių vadovai akcentuoja:

- sportinės veiklos svarbą jaunimo aktyvumui didinti,
- neretai jaunimas stokoja iniciatyvos ir motyvacijos dalyvauti,
- iniciatyva veiklai turi kilti iš paties jaunimo.

6. Bendruomenių vadovų nuomone, dalyvavimas bendruomenės organizuojamoje veikloje naudingas, nes:

- ugdomos asmeninės savybės ir bendravimo įgūdžiai,
- skatinamas užimtumas,
- įgyjama skirtinga patirtis.

Jaunimas pažymi, kad dalyvaujant:

- įgyjama galimybė įdomiai praleisti laisvalaikį,
- įgyjama organizacinių gebėjimų,
- ugdomas pasitikėjimas savimi,
- sulaukiama atsakymų į svarbius klausimus.

7. Didžiausias požiūrio skirtumas nustatytas, analizuojant jaunimo sociokultūrinės veiklos lūkesčius kaimo bendruomenėje. Nustatyta, kad *jaunimo veiklos lūkesčiai* kaimo bendruomenėje susiję su galimybe plėtoti meninius, sporto gebėjimus, užsiimti kūrybiškumą skatinančiomis veiklomis. *Bendruomenės vadovai* pažymi, kad kaimo bendruomenėje organizuojama pakankamai veiklų, kuriose jaunimui sudaromos sąlygos dalyvauti, tačiau neatmeta galimybės, kad kaimo bendruomenėse turėtų būti plėtojamos tarpininkavimo funkcijos ir švietėjiška veikla.
8. Nustatyta, kad vaikinų ir merginų sociokultūrinės veiklos poreikiai kaimo bendruomenėje skiriasi. Merginos aktyviau įsitraukia į veiklą, kuri orientuota į socialinę pagalbą ir iniciatyvumo raišką, priešingai nei vaikinai, kurie aktyvesni veikloje, reikalaujančioje fizinės ištvermės ir atsakomybės.

REKOMENDACIJOS

1. Rengti sociokultūrinius (socialinius) darbuotojus, kurie turėtų kompetencijų dirbti bendruomenėje ir gebėtų teikti kokybiškas sociokultūrines paslaugas.
2. Plėtoti tarpinstitucinio (socialinių, kultūrinių, švietimo, nevyriausybinių institucijų) bendradarbiavimo tinklą, nes kaimo bendruomenė nepajėgi viena išspręsti visų jaunimui kylančių problemų.
3. Aktyviau įtraukti jaunimą į kaimo bendruomenės organizuojamą veiklą, suteikiant jam daugiau funkcijų bendruomenėje. Kaimo bendruomenės taryboje turėtų būti bent po vieną asmenį iš jaunimo tarpo, kuris inicijuotų darbą su jaunimu, siūlytų jaunimo pomėgius atitinkančias veiklas.
4. Skatinti bendradarbiavimą tarp kitų kaimo bendruomenių, seniūnijų.

Jurkevičiūtė G. Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimas kaimo bendruomenėje / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc.dr. R.J. Šinkūnienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2010. 79 p.

ANOTACIJA

Magistro darbe analizuojamos jaunimo dalyvavimo galimybės kaimo bendruomenės organizuojamoje sociokultūrinėje veikloje, lyginamas jaunimo ir kaimo bendruomenių vadovų požiūris jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo klausimais. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu analizuojama kaimo bendruomenių tipologija, bendruomenės centrų kūrimosi ir plėtros perspektyvos. Aptariama jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo specifika. Antroje darbo dalyje atliktos kaimo jaunimo apklausos duomenys atskleidė, kokie yra jaunimo dalyvavimą kaimo bendruomenės organizuojamoje veikloje skatinantys ir slopinantys veiksniai, kaip kaimo bendruomenė, organizuodama sociokultūrinę veiklą, gali prisidėti prie jaunimo socialinių problemų sprendimo. Nustatyti jaunimo sociokultūrinės veiklos poreikiai ir plėtros galimybės.

Pagrindiniai žodžiai: jaunimas, sociokultūrinė veikla, kaimo bendruomenė.

Jurkevičiūtė G. Organization of youth sociocultural activities in rural community / Master's Work in Social Work. Supervisor assoc. prof. dr. R. J. Šinkūnienė. Vilnius: Faculty of Social Policy, Mykolas Romeris University, 2010, 79 p.

ANOTATION

Master's thesis analyze the possibilities of youth participation in rural communities organized sociocultural activities, youth and rural communities leaders' attitude towards organizational issues of youth sociocultural activities. The first part analyzes the theoretical aspect of the typology of rural communities, creation and developmental prospects of community centers. It discusses the specifics of youth sociocultural activities organization. In the second part of the work rural youth survey carried out youth participation in rural communities organized activities stimulating and suppressive factors, how rural community organizing sociocultural activities may contribute to the youth social problems. Youth sociocultural activity needs and developmental opportunities were defined.

Key words: Youth, Sociocultural Activity, Rural Community.

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: jaunimas, sociokultūrinė veikla, kaimo bendruomenė.

Magistriniame darbe „Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimas kaimo bendruomenėje“ analizuojama kaimo bendruomenių tipologija ir bendruomenės centrų kūrimosi ir plėtros galimybės, jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimo svarba ir specifika kaimo bendruomenėje. Darbo tikslas – išanalizuoti kaip sociokultūrinė veikla gali padėti spręsti jaunimo socialines problemas.

Jaunimo (14 – 29 m.) neužimtumas, nedarbas kaime yra ypač didelė problema šiandieninėje visuomenėje. Nedarbantis, socialiai neužimti jaunuoliai lengvai pasiduoda neigiamoms socialinėms veikoms, užsiima nelegalia veikla, yra linkę į žalingus įpročius. Todėl aktualu išsiaiškinti kaip kaimo bendruomenė, organizuodama sociokultūrinę veiklą, gali prisidėti prie jaunimo socialinių problemų sprendimo, kokios yra kaimo jaunimo aktyvinimo galimybės, kokia sociokultūrinė veikla jaunimui yra patraukli; kas turi būti daroma, kad kaimo kultūrinis gyvenimas taptų patrauklus jaunimui? Darbe buvo siekiama išanalizuoti ir ištirti jaunimo sociokultūrinės veiklos kryptis ir perspektyvas kaimo bendruomenėje.

Darbe naudojami teoriniai, empiriniai ir statistiniai metodai: anketinė apklausa jaunimui (326 respondentai) ir pusiau struktūruotas interviu su kaimo bendruomenių vadovais (7 respondentai).

Išanalizuoti jaunimo apklausos ir kaimo bendruomenių vadovų pasisakymų duomenys rodo, kad kaimo jaunimo socialines problemas dažniausiai sąlygoja užimtumo ir motyvacijos stoka, polinkis į žalingus įpročius, šeimoje suformuotas pavyzdys bei elgesio problemos. Kaimo bendruomenė, organizuoja sociokultūrinę veiklą, stiprina bendruomeniškumo jausmą bei vykdo švietėjišką veiklą. Jaunimas nurodė, kad aktyvumą skatinantys tokie veiksniai: galimybė prisidėti prie bendruomenės veiklos organizacinių klausimų, platesnės galimybės dalyvauti įvairesnėse veiklose, galimybė bendradarbiauti su kitų bendruomenių jaunimu. Jaunimo veiklos lūkesčiai kaimo bendruomenėje susiję su galimybe plėtoti meninius, sporto gebėjimus, kūrybiškumą skatinančios veiklos.

Tyrimu nustatyta, kad vaikinių ir merginų sociokultūrinės veiklos poreikiai kaimo bendruomenėje skiriasi. Merginos aktyviau įsitraukia į veiklą, kuri orientuota į socialinę pagalbą ir iniciatyvumo raišką, vaikinai yra aktyvesni veikloje, reikalaujančioje fizinės ištvermės ir atsakomybės.

Apibendrinant galima teigti, kad tarp jaunimo ir bendruomenių vadovų stokojama bendravimo ir bendradarbiavimo bendruomenėje, tai pasireiškia per daug dideliu atotrūkiu veiklos ir užimtumo organizavimo klausimais, bendradarbiavimu su kitais bendruomenės nariais bei organizacijomis. Jaunimas suvokiamas tarsi atskira visuomenėje grupė, kurios problemų sprendimas ir užimtumo organizavimas kaimo bendruomenėje atrodo neįveikiami.

Kaimo bendruomenė, siekdama aktyvinti jaunimą, turėtų stengtis aktyviau įtraukti jaunimą į kaimo bendruomenės organizuojamą veiklą, suteikiant jam daugiau funkcijų bendruomenėje, įtraukiant bent po vieną asmenį iš jaunimo tarpo į bendruomenės tarybą.

SUMMARY

Key words: Youth, Sociocultural Activity, Rural Community.

Master's thesis "Organization of youth sociocultural activities in rural community" analyze the typology of rural communities, creation and developmental prospects of community centers, the importance and specifics of youth sociocultural activities organization in rural community. The aim of the work – to analyze how sociocultural activities can help young people deal with social problems.

Youth (14-29 years) unemployment, lack of occupation in rural areas is a particular problem in today's society. Unemployed, socially unoccupied young people are more susceptible to negative social acts, engaged in illegal activities, are prone to addiction. It is therefore important to find out how the rural community organizing sociocultural activities may contribute youth social problems, what are the opportunities for rural youth activation, which sociocultural activities are attractive for young people, what must be done to make cultural rural life more attractive for youth? It was striving to analyze and investigate trends and prospects of youth sociocultural activities in the rural community.

The methods theoretical, empirical and statistical are used at the paper: a questionnaire survey for young people (326 respondents) and semi-structured interviews with rural community leaders (7 respondents).

The analyzed data of survey on youth and rural community leaders show that rural youth social problems often lead to employment and lack of motivation, the tendency to addiction, the family formed example and conduct problems. Rural community organizes sociocultural activities, strengthens the sense of community and carries out educational activities. Young people indicated that the activity would be promoted by the following factors: the opportunity to contribute to the community organizational issues, wider access to the expanding number of activities, the ability to collaborate with other community youth. Expectations of youth activities in the rural community concerned with the ability to develop artistic and sports skills, creativity stimulating activities.

The study found that sociocultural activities needs for boys and girls are different in rural community. Girls actively engage in activities that are focused on social support and proactive resolution, boys are more active in activities that require physical endurance and responsibility.

In conclusion, there is a lack of communication and cooperation between young people and community leaders, it displays as a gap between activities and occupation organizational issues, cooperation with other community members and organizations. Young people are perceived as a distinct group in society, the solution of their problems and occupation organization seems to be insurmountable for the rural community.

Rural community in order to enable young people should actively seek to involve young people in rural communities organized activities, giving them more options in the community, including at least one person from among the youth of the community council.

LITERATŪRA

1. **Babbie E.** The practice of social research (10th edition). Belmont (California): Thomson/Wadsworth, 2004.
2. **Baršauskienė V., Leliūgienė I.** Sociokultūrinis darbas bendruomenėje / Užsienio šalių patirtis. Kaunas: Technologija, 2001;
3. **Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas. Petrašiūnų bendruomenės centras.** Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2004.
4. **Beresnevičiūtė V., Pranckūnienė E., Vildžiūnienė M.** Bendravimo tiltai. Mokykla ir kaimo bendruomenė. Vilnius: Spaudos kontūrai, 2003.
5. **Bitinas B.** Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: Jošara, 1998.
6. **Botes L., Rensberg D.** Community participation in development: nine plagues and twelve commandments, 2000. <http://cdj.oxfordjournals.org/content/35/1/41.full.pdf+html> [žiūrėta 2010-10-16].
7. **Bowles M.** The Community Development Challenge: Democracy. Community Development Foundation, Great Britain, Unit 5, Angel Gate 320-326 City Road London EC1V 2PT, 2008.
8. **Butkevičienė R.** Socialinio darbo interviu. Kaunas: KMU leidykla, 2010.
9. **Caton S.** Problems Affecting Young People Today, 2007. <http://www.candw.ag/~moravians/Caricall/problems.htm> [žiūrėta 2010-11-05].
10. **Charles C. M.** Pedagoginio tyrimo įvadas. Vilnius: Alma litera, 1999.
11. **Chaskin R.J., Brown P., Venkatesh S.** Vidal A. Building Community Capacity. New York, 2001.
12. **Chauhan V.** Creating Spaces: Community Development approaches to building stronger communities. Community Development Foundation, Great Britain, Unit 5, Angel Gate 320-326 City Road London EC1V 2PT, 2009.
13. **Clert C., Lytle P.** Investing in Youth Empowerment and Inclusion: A Social Development Approach, 2004. <http://rmportal.net/library/II/general-information-on-the-topic-social-development/sdp60.pdf> [žiūrėta 2009-10-21].
14. **Creasy S., Gavelin K., Potter D.** Everybody Needs Good Neighbours? A study of the link between public participation and community cohesion. London, 2008. <http://www.involve.org.uk/assets/Uploads/Everybody-Needs-Good-Neighbours-a-study-of-the-link-between-public-participation-and-community-cohesion.pdf> [žiūrėta 2010-04-12].
15. **Dobranskienė R.** Mokyklos bendruomenės vadyba. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2004.
16. **Europos Komisijos Baltoji Knyga.** Naujas postūmis Europos jaunimui, 2002. <http://www.akmene.lt/get.php?f.141> [žiūrėta 2010-04-10].

17. **Everard B., Morris G.** Efektyvus mokyklos valdymas. Vilnius: poligrafija ir informatika, 1997.
18. **Gailius Ž.** Jaunimo neformaliojo ugdymo samprata ir aktualijos. Kultūros įstaigų pilietiškumo ugdymas. http://www.lkdte.lt/senas/files/2004/2004_2%2837%29/6-10psl.pdf [žiūrėta 2009-10-16].
19. **Giddens A.** Sociologija. Vilnius: poligrafija ir informatika, 2005.
20. **Glover T.D.** Citizenship and the production of public recreation: is there an empirical relationship? http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3702/is_2_34/ai_n28925158/?tag=content;col1 [žiūrėta 2010-10-07].
21. **Grigas R.** Nūdienos pasaulio kultūros ir lietuvių bendruomeniškumo problema// Bendruomeniškumas ir savivalda. – teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14 – 15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas/ Ats. red. Grigas R. Kaunas, 2000.
22. **Gurčytė R.** Kaimo mokyklų patirtis. Švietimo naujienos. Informacinis leidinys, 2007, 8(243).
23. **Ilgis V.** Kaimo bendruomenės centrai ir jų teisinė aplinka. Vilnius, 2001. <http://www.bendruomenes.lt/downloads/static/Kaimo%20bendruomenu%20centrai%20ir%20ju%20teisine%20aplinka.pdf> [žiūrėta 2009-10-14].
24. **James A.F., Stoner R.** Vadyba. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 1999.
25. **Jasaitis J.** Lietuvos kaimiškųjų vietovių ekonominės ir socialinės situacijos pokyčiai. // Socialiniai tyrimai. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2005 m. Nr. 2(6).
26. **Jaunimo neformalaus ugdymo asociacija.** <http://www.jnu.lt/?id=14> [žiūrėta: 2010-10-27].
27. **Jaunimo situacijos sociologinis tyrimas.** http://www.jrd.lt/go.php/lit/Jaunimo_situacijos_tyrimai/182/6/101 [žiūrėta 2009-10-13].
28. **Johnson C. L.** Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001.
29. **Johnson Ch., Vanneman A.** Student Jobs and Volunteer Service. National Assessment of Educational Progress, 2001. <http://www.ebsco.com> [žiūrėta 2010-10-10].
30. **Jonutytė I.** Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007;
31. **Jonutytė I., Rekis D.** 14-18 metų jaunųjų savanorių saviugdų galimybės nevyriausybinėse organizacijose. // Socialinis ugdymas. 2009 m. Nr. 8 (19).
32. **Jovaiša L.** Pedagogikos terminai. Kaunas: Šviesa, 1993.
33. **Juodaitytė A.** Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2002.

34. **Jurkevičiūtė G., Bubelienė D.** Jaunimo socialinės integracijos galimybės organizuojant sociokultūrinę veiklą kaimo bendruomenėse. // Mokslas ir edukaciniai procesai. 2009 m. Nr. 1(7), Šiauliai: Liucijus.
35. **Kaimo bendruomenių plėtra** / Atsakingos redaktorės V. Atkočiūnienė, D. Bartkutė. Kaunas: Orsis, 2004.
36. **Kaimo jaunimo situacijos tyrimas.** Tikslinio finansavimo darbas Nr. 4.3.
http://www.laei.lt/leid_fls/nauj_fl/ats2006/6_%20Linos.pdf [žiūrėta 2009-12-10].
37. **Karalius A.** Bendruomeniškumo formos ir jų pamatai // Bendruomeniškumas ir savivalda. Teminis straipsnių rinkinys. Kaunas, 2000.
38. **Kohlberg L.** Essays on Moral Development. Cambridge: Harper&Row Press, 1984.
39. **Kravale M.** Informal education of youth and inclusive environment. Vilnius: Acta Paedagogica Vilnensia, 2006.
40. **Kuzmickaitė, D.K.** Lietuvos bendruomenių tipologija ir ypatumai, 2004.
<http://politika.osf.lt/Kiti/dokumentai/BendruomeniuGalimybiuTyr.pdf> [žiūrėta 2010-01-07].
41. **Kvieskienė G.** Socializacija ir vaiko gerovė. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2003.
42. **Lauritzen P.** Defining Youth Work, 2006.
<http://www.nonformality.org/2006/06/defining-youth-work/> [žiūrėta 2010-11-05].
43. **Leliūgienė I.** Socialinė pedagogika. Kaunas: Technologija, 2003.
44. **Leonavičienė T.** SPSS programų paketo taikymas statistiniuose tyrimuose. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007.
45. **Leškevičiūtė J.** Gyventojų dalyvavimas vietos valdžios institucijose sprendžiant socialinius klausimus // Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2006.
http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2006/kaimo_pletra/Leskeviciute%20Jovita.pdf [žiūrėta 2009-11-14].
46. **Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategijos pagrindinės nuostatos.**
http://www.zum.lt/min/failai/1_2006_06_06_SRATEGIJOS_PAGRINDIN%C4%96S_NUOSTATOS.pdf [žiūrėta 2010-04-08].
47. **Longstaff, B.** The Community Development Challenge: Strategies. Community Development Foundation Unit 5, Angel Gate 320-326 City Road London ECI V 2PT, 2008;
48. **LR Jaunimo politikos pagrindų įstatymas.** // Valstybės žinios, 2003, Nr. 119-5406.
49. **LR Kultūros centrų įstatymas.** // Valstybės žinios, 2004, Nr. 120-4435.
50. **LR Socialinių paslaugų įstatymas** // Valstybės žinios, 2006, Nr. 17-859.
51. **LR Švietimo įstatymas.** // Valstybės žinios, 2003, Nr. 63-2853
52. **LR Vaikų ir jaunimo socializacijos programa.** // Valstybės žinios, 2004, Nr. 30-995.

53. **McInerney C.** Making a Difference in Rural Ireland, 2007.
<https://www.pobal.ie/Funding%20Programmes/rss/rss/Publications/Making%20a%20Difference%20in%20Rural%20Ireland%20%28case%20studies%29.pdf> [žiūrėta 2010-10-05].
54. **Merfeldaitė O., Petronienė O.** Universalių daugiafunkcinių centrų galimybės: savivaldybės darbuotojų požiūris. // Pedagogika, 2009 m., Nr. 96, p. 129-135.
<http://www.senoji.vpu.lt/pedagogika/PDF/2009/96/merfpetr129-135.pdf> [žiūrėta: 2010-10-14].
55. **Miller M.T., Tuttle C.C.** Building Communities: How Rural Community Colleges Develop Their Communities and the People Who Live in Them // Community College Journal Research and Practice, 31 (1), 2007.
56. **Mokyklų tobulinimo programa plius.** LR švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. ISAK-2331 [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/es_parama/docs/pasirengimas/MTP_plius.pdf
57. **Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa.** // Valstybės žinios, 2005, Nr. 78-2823.
58. **Nefas S.** Funkcionali vietos bendruomenė Lietuvos kaimuose ir miesteliuose. Daktaro disertacija. Vilnius: MRU, 2007.
59. **Nefas S.** Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. // Viešoji politika ir administravimas. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007 m. Nr. 20.
60. **Nefas S.** Socialinės pagalbos žmogui organizavimas – vietos bendruomenės funkcija. // Socialinis ugdymas, 2009 m. Nr. 8 (19).
61. **Neformaliojo ugdymo koncepcija. Projektas,** 2008. Žiūrėta: 2009-10-16. Prieiga per internetą: <www.lvjc.lt/.../neformaliojo_ugdymo_koncepcijos_projektas.doc>.
62. **Nisbet R.A.** Sociologijos tradicija. Vilnius: Pradai, 2000.
63. **Okunevičiūtė Neverauskienė L.** Nevyriausybinių organizacijų paslaugos siekiant socialiai pažeidžiamo jaunimo užimtumo. // Socialinis darbas. Mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008 m. Nr. 7 (3).
64. **Payne L.L., Schaumleffel N.A.** Relationship Between Attitudes Toward Rural Community Parks and Recreation and Rural Community Satisfaction, 2008. www.ebsco.com [žiūrėta 2010-10-12].
65. **Paulauskas S.** Demokratinė savivalda: kaip patobulinti Lietuvos valstybės valdymą. Klaipėda: Eksponentė, 2000.
66. **Peterson, R. A.** *Constructing Effective Questionnaires.* Thousand Oaks, CA: Sage, 2000.
67. **Pivorienė J.** Socialinis darbas bendruomenėje // Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai / Vadovėlio sudarytoja: J.R. Šinkūnienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.

68. **Poviliūnas A.** Kaimo atskirties profiliai. Vilnius: Kronta, 2003.
69. **Poviliūnas A., Gegužienė V.** Lietuvai reikia kaimo plėtros organizatorių. Mano ūkis, 2007 (5).
http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=1270&z=61 [žiūrėta 2010-01-19].
70. **Pukėnas K.** Sportinių tyrimų analizė SPSS programa. Mokomoji knyga. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2005.
71. **Radip in Action. Youth and Family Support Case Studies**, 2006.
<https://www.pobal.ie/Funding%20Programmes/Rapid/Beneficiaries/Publications/RAPID%20in%20Action%20Case%20Study%20Youth%20Family%20Support.pdf> [žiūrėta: 2010-10-06].
72. **Ribašauskienė E, Tunaitienė R.** Bendruomeninis judėjimas ir partnerystė // Lietuvos kaimo raida. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2005.
73. **Rimkevičienė N., Kondrašovienė L.** Socialinio pedagogo veiklos ypatumai teikiant pagalbą socialiai apleistiems kaimo vaikams. Vaikų socialinės atskirties prevencija: realijos ir perspektyvos. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006.
74. **Roach Th. J.** The value of interviews, focus groups and surveys, 2007.
http://rockproducts.com/mag/rock_value_interviews_focus/ [žiūrėta 2010-04-15].
75. **Sakalauskas G. ir kt.** Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikalstamų prevencija. Situacijos analizė ir metodinės rekomendacijos. Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2000.
76. **Skarderud F.** Nerimas. Vilnius: Tyto alba, 2001.
77. **Socialinės apsaugos terminų žodynas.** Vilnius: Sveikatos ekonomikos centras, 1999.
78. **Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas**, 2007.
79. **Spierts M.** Balansavimas ir aktyvinimas. Metodiškai organizuotas sociokultūrinis darbas. – Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
80. **Stoškus S., Beržinskienė D.** Vadyba. Kaunas: Technologija, 2005.
81. **Sutton C.** Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija. – Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 1999.
82. **Šinkūnienė J. R.** Laisvalaikio ir rekreacijos administravimas // Socialinis darbas. Mokslo darbai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005 m. Nr. 4 (2).
83. **Štuopytė E.** Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai. Daktaro disertacija. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2002.
84. **The Rural Social Scheme. Making a Difference in Rural Ireland**, 2007.
<https://www.pobal.ie/Funding%20Programmes/rss/rss/Publications/Making%20a%20Difference%20in%20Rural%20Ireland%20%28case%20studies%29.pdf> [žiūrėta 2010-10-06].

85. **Training and Learning for Community Development in Europe** / A report on a European Commission Grundtvig4 Project (2008). Community Development Foundation and CEBSD, Great Britain, Unit 5, Angel Gate 320-326 City Road London EC1V 2PT.
86. **Universalių daugiafunkcinių centrų steigimas ir plėtra**. Tyrimo ataskaita, 2008.
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/UDC%20tyrimas.pdf [žiūrėta 2010-02-12].
87. **Urmonienė M.** Bendruomenė ir socialinės jaunimo problemos: istorinė lyginamoji analizė//Filosofija.Sociologija. 2004, Nr.2, p. 22-25
88. **Wejcmantas Z.** Vietos valdžios institucijų bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis – galimybės ir barjerai // Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. Vilnius, 2001, p.13-18. http://www.nisc.lt/lt/files/main/mokymo_medziaga_01_partneryste.pdf [žiūrėta 2010-06-10].
89. **Zaleskienė I., Tamulevičiūtė A.** Besimokančio jaunimo visuomeninio aktyvumo raiška Lietuvoje. // Socialinis ugdymas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2007, Nr. 3 (14), p. 88-104.
90. **Žalimienė L.** Socialinės paslaugos. Vilnius: VU Specialiosios pedagogikos laboratorija, 2003.
91. **Žiliukaitė R. ir kt.** Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius: Versus aureus, 2006.
92. **Vitkienė E.** Rekreacija. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2002.